

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nives Turk

Zaposlovanje beguncev na trgu dela v Sloveniji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nives Turk

Mentor: doc. dr. Miroљjub Ignjatović

Zaposlovanje beguncev na trgu dela v Sloveniji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

Iskrena hvala
Robertu Modrijanu z Zavoda Republike Slovenija za zaposlovanje,
Franciju Jazbecu z Društva Odnos,
Franciju Zlatarju s Slovenske Filantropije in
Damjani Smrke Bohte s podjetja Revoz
za pripravljenost in pomoč pri zbiranju podatkov.

Posebna zahvala
mentorju doc. dr. Miroljubu Ignjatoviću
za pomoč pri usmeritvah in nasvetih.

Najlepša hvala
vsem mojim anketirancem
za zaupanje in pomoč.

Zaposlovanje beguncev na trgu dela v Sloveniji

Begunci so najranljivejša skupina migrantov, ki se zaradi travmatičnih izkušenj in izselitve močno razlikujejo z drugimi migranti. V državo gostiteljico vstopajo s ciljem, da se jim v prvi vrsti zagotovi varnost in preživetje. V začetni fazi slednji za državo gostiteljico predstavljajo težek socialni primer, ki potrebuje dobro usmerjen, koordiniran in usklajen odziv javne politike. V magistrskem delu sem skušala raziskati s kakšnimi problemi se begunci soočajo pri vstopu na trg dela v Sloveniji. Ugotovila sem, da je njihova integracija večletna, zgodnje integriranje pa pomembno vpliva na čas njihove vključitve na trg dela. Ovir in dejavnikov, ki zavirajo njihovo integracijo je v Sloveniji več, ena izmed večjih, ki jih izpostavljajo begunci je pridobitev zaposlitve na slovenskem trgu dela. Z analiziranjem stanja in procesa integracije bi Slovenija na sistemski ravni lahko skrajšala in izboljšala proces integracije že v času postopka čakanja na mednarodno zaščito z zagotavljanjem dodatnih pravic ter zgodnjim prepoznavanjem izkušenj in spretnosti. K uspešnejši integraciji bi lahko pripomogli tudi delodajalci, kateri pa v beguncu vidijo oviro, ki tekoče delo zavira in pa slovenska družba, ki se na »drugačno« odziva negativno in obsojajoče.

Ključne besede: Begunec, trg dela, zaposlovanje, integracija, mednarodna zaščita.

Employment of refugees on the labour market in Slovenia

Refugees are the most vulnerable group of migrants making them different due to their traumatic experiences and evictions. They enter in the host country with the aim of seeking their safety and survival. The issue for the host country initially represent a difficult social case, which requires a well-targeted, coordinated and consisted public policy response. In my master thesis I write about their problem of employment on the labor market in Slovenia. I found out that refugee integration is a long process and an early successful integration has a significant impact on the labour market inclusion. There are numbers of obstacles and factors that inhibit their integration in Slovenia; one of the major ones highlighted by refugees is obtaining employment in the Slovenian labour market. Slovenia could shorten and improve the integration process already during the procedure of refugees waiting for international protection by providing additional rights and by an early recognition of experiences and skills of refugees. Employers and Slovene society could also contribute to a more successful integration, since the employers often see refugees as an obstacle that slows down the work process and the Slovene society that responds to "different" in a negative and condemned way.

Key words: Refugee, labour market, employment, integration, international protection.

1	Uvod	8
1.1	Metodološki okvir	9
1.1.1	Relevantnost, cilji in pomen magistrskega dela	9
1.1.2	Raziskovalna vprašanja in hipoteze	9
1.1.3	Metodologija oz. metode preučevanja	9
1.1.4	Struktura magistrskega dela	11
2	Migracije	13
2.1	Teorije o migracijah	13
2.1.1	Kritike teorij o migracijah	17
2.2	Prisilne migracije	18
2.2.1	Zgodovina prisilnih migracij	19
2.2.2	Konvencija o statusu beguncev	21
3	Evropska migracijska politika zaposlovanja	22
3.1	Delodajalci o migracijskih delavcih	23
4	Integracija beguncev	25
4.1	Vključevanje beguncev na trg dela	26
4.2	Študija primera: Nemčija	28
5	Azilna in migracijska politika v Sloveniji	29
5.1	Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov	32
5.1.1	Solidarnostna shema za prerazporeditev prebežnikov v EU	33
5.2	Statistični pregled oseb z mednarodno zaščito v Sloveniji	33
5.3	Postopek pridobivanja mednarodne zaščite v Sloveniji	36
5.4	Delovanje nevladnih organizacij na področju integracije in zaposlovanja beguncev ...	39
5.4.1	Društvo Odnos	40
5.4.2	Slovenska Filantropija	44
6	Integracija beguncev v Sloveniji	46

6.1	Begunci na trgu dela v Sloveniji	48
6.1.1	Ukrepi Zavoda RS za zaposlovanje za begunce	51
6.1.2	Pomoč društva Odnos pri zaposlovanju beguncev	53
6.1.3	Pomoč Slovenske filantropije pri zaposlovanju beguncev	55
6.2	Delodajalci v Sloveniji	57
6.2.1	Delo beguncev v podjetju Revoz.....	59
6.3	Analiza anket z begunci o zaposlovanju na trgu dela v Sloveniji	62
7	Zaključek	67
8	Viri.....	74

PRILOGE

PRILOGA A:	Mag. Robert Modrijan z Zavoda RS za zaposlovanje	81
PRILOGA B:	Dr. Franci Jazbec z Društva Odnos	85
PRILOGA C:	Mag. Franci Zlatar s Slovenske Filantropije	94
PRILOGA Č:	Damjana Smrke Bohte odgovorna za zaposlovanje pri podjetju Revoz	99
PRILOGA D:	Vzorec ankete o zaposlovanju beguncev na trgu dela	104

KAZALO GRAFOV

Graf 5.1:	Prikaz oddanih prošenj za mednarodno zaščito in prikaz števila priznanega statusa za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji po letih (od leta 2007 do julija 2017)	34
Graf 5.2:	Statistika priznanih in zavrnjenih prošenj za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji za leto 2016.....	35
Graf 5.3:	Prikaz % prosilcev za mednarodno zaščito v Sloveniji po državah izvora (od januarja 2017 do julija 2017).....	35

1 Uvod

»Postati begunec pomeni izgubiti sredstva, na katerih temelji socialna eksistenca, torej nabor vsakdanjih stvari in oseb, ki nosijo pomene – zemlja, hiša, vas, mesto, starši, lastnina, službe in ostali vsakdanji označevalci družbene pripadnosti. Tako ustvarjene neosebe v negotovosti in čakanju nimajo ničesar drugega, kot le svoje golo življenje, katerega nadaljevanje je odvisno od humanitarne pomoči« (Bauman, 2004, str. 77 v Kralj, 2008, str. 62).

Begunstvo je posledica globalizacije in njenih prepletajočih se političnih, ekonomskih, socialnih, kulturnih in okoljskih dejavnikov. Na njihovo življenje vplivajo ideologije, nasilje, oboroženi spopadi, vojne ter naravne okoljske katastrofe, zaradi česar so prisiljeni zapustiti svojo domovino in si poiskati drugo državo, kjer lahko ponovno zaživijo. Danes je po podatkih mednarodnih organizacij število beguncev po 2. svetovni vojni najvišje v Evropi. Največ jih prihaja iz Sirije, Afganistana, Iraka in Pakistana, kjer bežijo pred oboroženim nasiljem in preganjanjem iz političnih, verskih ali drugih razlogov.

Slovenija je za begunce bolj tranzitna kot ciljna država, kljub temu pa se je v času sodobnega migracijskega toka v Sloveniji povečalo število prosilcev za mednarodno zaščito. S sprejetjem beguncev, se začne dinamičen, kompleksen in dvostranski proces integracije, tako s strani civilne družbe, kot tudi s strani begunca na ekonomski, socialni, kulturni, verski in politični ravni.

V svojem magistrskem delu se bom osredotočila na enega od večjih izzivov s katerim se begunci soočajo v času procesa integracije in sicer z njihovim iskanjem primerne zaposlitve. Teorija človeškega kapitala trdi, da je pri iskanju dela pomembna začetna investicija s strani delavca. Naložbe v izobraževanje pomenijo začetni strošek, za katere pa vsakdo upa, da se mu bodo obrestovale v prihodnosti. Delavec, ki ima nabor znanj in izkušenj, ustvari zalogo produktivnega kapitala, le-te pa lahko uspešno uporablja na trgu delovne sile. Begunci pa se kljub pridobljenemu znanju in izkušnjam, ki so jih pridobili v svoji lastni državi, soočajo z brezposelnostjo ali pa na trgu delovne sile v Sloveniji pridobijo dela, ki so težka, fizična in manj plačana.

1.1 Metodološki okvir

1.1.1 Relevantnost, cilji in pomen magistrskega dela

Cilj magistrskega dela je raziskati proces integracije begunca ter hkrati analizirati težave s katerimi se begunec sooča, še posebno pri iskanju zaposlitve. Tema je zaradi obsežnih migracijskih tokov aktualna in relevantna, ker obravnava življenje tujcev v državi, ki je družbeno zaprta, kjer je malo diaspor in ki je šele v zadnjih letih spoznala posledice globalizacije, ki vplivajo tudi na trg dela.

1.1.2 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

V magistrskem delu sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja:

1. S kakšnimi problemi zaposlovanja se soočajo begunci na trgu dela v Sloveniji?
2. Kaj ovira delodajalca, da bi zaposlil begunca?
3. Kakšni so ukrepi vlade in nevladnih organizacij pri zaposlovanju beguncev in ali so uspešni?

V okviru raziskovalnih vprašanj pa sem postavila naslednje hipoteze:

1. Osebe z mednarodno zaščito niso v enakovrednem položaju kot brezposelne osebe v Sloveniji.
2. Osebe z mednarodno zaščito so težje zaposljive, ker njihova znanja, veščine in izkušnje niso prenosljive na trg delovne sile v Sloveniji.
3. Zaradi dolgotrajnih postopkov pridobivanja azila v Sloveniji je integracija beguncev otežena.

1.1.3 Metodologija oz. metode preučevanja

Pri magistrskem delu sem uporabila kombinacijo kvalitativnih in kvantitativnih metod, in sicer:

- Metoda zbiranja primarnih in sekundarnih virov: Med primarne vire, katere sem uporabila, uvrščam mednarodno pogodbo tj. Konvencijo o statusu beguncev, ki je temeljni dokument mednarodnega prava in ureja begunsko zakonodajo ter zakone v Uradnem listu Republike Slovenije. Prav tako sem zbrala sporočila za javnost vlade Republike Slovenije in njene nujne seje s področja migracijske politike, ki so

potekale v obdobju sodobnega migracijskega toka leta 2015, s katerim se je Slovenija soočala. Zbrala sem tudi sporočila Ministrstva za notranje zadeve o postopkih glede oseb z mednarodno zaščito in premestitvah beguncev prek relokacijske sheme ter statute nevladnih organizacij. Uporabljeni sekundarni viri zajemajo znanstvene in strokovne članke tako slovenske kot tuje z revij in časopisov.

- Metoda analize in interpretacije primarnih virov: Zajela sem razlago členov zakonov glede na njihov namen. Členi z Zakona o mednarodni zaščiti so mi pomagali pri interpretaciji postopkov priznanja mednarodne zaščite, prehajanja in odvzema statusa mednarodne zaščite, pravicah in dolžnostih oseb z mednarodno zaščito ter prosilcev za mednarodno zaščito. Členi z Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev so mi bili v pomoč pri interpretiranju pravic oseb z mednarodno zaščito do prostega dostopa na slovenski trg dela.
- Metoda analize in interpretacije sekundarnih virov: Z analizo sekundarnih virov sem ustvarila rdečo nit magistrskega dela. Zajela sem knjige, strokovne in znanstvene publikacije, članke in internetne vire, ki obravnavajo migracije, teorije migracij, zgodovino begunstva in kronologijo evropske in slovenske migracijske ter azilne politike, integracijo beguncev in njihove težave z vstopom na trg dela ter vidik mednarodnih organizacij in institucij, ki obravnavajo in se ukvarjajo z begunci na svetovni ravni. S članki revij in časopisov sem na podlagi prebiranja in kritični analizi ugotavljala splošna dejstva o integraciji beguncev in njihovem zaposlovanjem na trgu dela.
- Analiza na deskriptivni ravni: Analizo sem uporabila za opis splošnih definicij oz. temeljnih pojmov za lažje razumevanje pri prebiranju magistrskega dela.
- Študija primera: Primerjala sem slovensko migracijsko politiko z analizo integracije in vstopa beguncev na trg dela v Nemčiji.
- Anketa: Opravila sem anketo med begunci, ki so pridobili mednarodno zaščito v Sloveniji.

- Intervjuji: Opravila sem štiri intervjuje. Prvi intervju sem opravila s predstavnikom z Zavoda RS za zaposlovanje. Želela sem pridobiti informacije glede izkušenj in znanj beguncev in število brezposelnih beguncev, ki so prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanje. Zanimalo me je tudi, kakšno vrsto dela opravljajo begunci in kako Zavod za zaposlovanje pomaga beguncu pri iskanju zaposlitve. Naslednja dva intervjuja sem opravila s predstavnikoma nevladnih organizacij, ki sta ključni za integracijo in pomoč pri iskanju zaposlitve beguncev v Sloveniji, in sicer z Društvom Odnos in Slovensko Filantropijo. Zanimalo me je katere so težave, s katerimi se begunci soočajo v novem okolju, kako poteka njihova integracija in predvsem katere so tiste ovire, ki jih imajo begunci pri iskanju zaposlitve in kako jim nevladne organizacije pomagajo. Opravila sem tudi intervju s predstavnico Revoza, ki je odgovorna za zaposlovanje. Želela sem izvedeti kakšno je delo, ki ga begunci opravljajo v podjetju in ali imajo z njimi težave, ki jih pri domačih delavcih ne zaznavajo. Prav tako sem želela izvedeti kako so sprejeti med ostalimi zaposlenimi, če so motivirani za delo, koliko časa so že zaposleni, kakšen je način njihove zaposlitve ter kako je potekal sprejemni postopek.

1.1.4 Struktura magistrskega dela

Magistrsko delo je sestavljeno s treh sklopov. Prvi uvodni sklop je namenjen migracijam in teorijami migracij, kjer bodo prikazani številni odločilni dejavniki zaradi katerih se oseba odloči za preselitev. Osredotočila se bom na prisilne migracije, kjer bom skušala s kratko zgodovino begunstva ustvariti dolgo trajajočo sliko problema, ki nastaja na svetovni ravni vse do danes.

V drugem sklopu se posvečam zaposlovanju in integraciji beguncev z nekaterimi primeri držav in institucij z evropskega prostora. Oblikovanje ostre evropske migracijske in azilne politike današnjega časa je eden izmed pomembnih dejavnikov, ki je odločilno vplival tudi na področje evropske migracijske politike zaposlovanja, zaradi katere so se razvile kategorizacije primernih in neprimernih migrantov na trgu dela. Nadalje, bo z vidika delodajalcev predstavljen tudi odnos do migrantov in njihovega dela. V naslednjem poglavju, ki je namenjeno integraciji beguncev, bodo predstavljeni ukrepi, ki jih je na podlagi raziskovanj in primerov s prakse postavil OECD, kot pomoč državam, ki skušajo vzpostaviti dobro in pozitivno integracijo. Poglavje, ki bo sledilo, se bo poglobilo v problem vključevanja beguncev na trg dela, širše bodo predstavljene prednosti in slabosti njihovega vključevanja na trg dela.

V zadnjem tretjem sklopu magistrskega dela sledi preskok na raziskavo stanja beguncev v slovenskem prostoru. Z oblikovanjem azilne in migracijske politike v Sloveniji in vplivom sodobnega migracijskega toka, s katerim se je soočala, bodo predstavljene stopnje soočenja države s problematiko begunstva. Sledil bo statistični pregled oseb z mednarodno zaščito in opis postopka pridobivanja mednarodne zaščite v Sloveniji. Nadalje, se bom posvetila tudi nevladnemu sektorju, ki je prav tako pomemben akter oblikovanja azilne in migracijske politike. Nadaljevala bom z analizo integracije beguncev v Sloveniji, kjer bom s pomočjo intervjujev, analizirala težave, ki jih imajo v času integracije. Tu se bom posvetila eni od večjih težav integracije, in sicer bom raziskala njihov položaj na trgu dela v Sloveniji in kakšne so ovire s katerimi se soočajo pri zaposlovanju. V okviru težav zaposlovanja, bo sledila raziskava pomoči vladnih in nevladnih organizacij beguncem. Tu bom s pomočjo intervjujev raziskala ukrepe Zavoda RS za zaposlovanje za begunce in pomoč, ki jo nudita nevladni organizaciji tj. Društvo Odnos in Slovenska filantropija. V naslednjem poglavju se bom posvetila odnosu delodajalcev do beguncev v Sloveniji in analizirala delo beguncev v podjetju Revoz. Sledila bo še analiza anket, katero so izpolnili begunci glede integracije in zaposlovanja na trgu dela v Sloveniji, slednja mi bo prav tako pomagala potrditi ali ovreči hipoteze v zaključku in odgovoriti na raziskovalna vprašanja, katere postavljam v nadaljevanju.

2 Migracije

Migracije dandanes predstavljajo svetovni izziv, saj se svet vsakodnevno srečuje z množičnimi gibanji ljudi, znotraj in med državami. Na splošno lahko vzrok migracij delimo na dva dejavnika. In sicer velika večina premikov spodbujajo ekonomski dejavniki kot je iskanje boljšega življenja in priložnosti za zaposlitev. Drugi dejavniki, ki pa postajajo vedno bolj zaskrbljujoči, pa so neekonomski dejavniki. Ti ustvarjajo množične premike zaradi vedno večjih socialnih, političnih in vojaških napetosti (Guy, 2012).

Castles in Miller (2009, str. 26) trdita da so »migracije kolektivni pojav, katere je potrebno obravnavati kot podsisteme vse bolj globalnega gospodarskega in političnega sistema«. Kljub vsemu, pa je potrebno na migracije gledati kot na kompleksen sistem, kjer se med seboj prepletajo ekonomski, politični, socialni in kulturni faktorji. Iz vseh faktorjev se oblikujejo odločitve, ki spodbujajo migracije in izhajajo iz pogojev, ki niso statični ampak se nenehno spreminjajo in vplivajo na regijo in globalni svet.

Po definiciji Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (dalje OECD) je migrant oseba, ki se v državo naseli z namenom, da v njej ostane za daljše časovno obdobje. Nekateri migranti v državi živijo začasno z veljavnim dovoljenjem za bivanje, nekateri pa v državi ostanejo za vedno (OECD, 2016).

Najnovejši podatki Svetovne organizacije za migracije kažejo, da je število mednarodnih migrantov po vsem svetu doseglo 244 milijonov, kar predstavlja največje število zabeleženih migrantov doslej. Med najbolj priljubljenimi državami za mednarodne migrante so Združene države Amerike in Rusija, po obsežnem sodobnem migracijskem toku leta 2015 pa je priljubljena država postala tudi Nemčija (Mednarodna organizacija za migracije, 2017).

2.1 Teorije o migracijah

Migracije so temelj proučevanja različnih strok - od geografije, sociologije, antropologije, ekonomije, politologije, zgodovine, psihologije in prava. Na vseh področjih pa prevladujejo ista vprašanja, in sicer: kdo se seli, kam se seli in zakaj se seli. Različni avtorji postavljajo v ospredje različne teorije in izhajajo iz različnih področij proučevanja, vsi pa poglobljajo in razširjajo znanje o migracijah, ki so postale fenomen v današnji dobi globalizacije (Josipovič, 2006).

V nadaljevanju bom opisala pomembnejše teorije o migracijah, osredotočila pa se bom na ne-demografske teorije, ki se nanašajo na ekonomske migracije.

Na začetku bi sprva omenila teorijo potiska in potega, ki olajšuje tudi razumevanje nadaljnjih teorij. Teorija je združila dejavnike, ki vplivajo, da se oseba preseli v dve skupini. In sicer na dejavnike, ki spodbudijo človeka, da se preseli iz svojega doma (dejavniki potiska ali »push« faktorji) in na dejavnike potega ali »pull« faktorje, ki iz različnih razlogov privlačijo ljudi, da se preselijo na ciljna območja (Josipovič, 2006).

Dejavniki potiska so lahko politični, verski, prav tako se ljudje izselijo zaradi etnične diskriminacije, izgube zaposlitve, zaradi naravnih ali drugih katastrof, zaradi omejene svobode v širši skupnosti ter slabega gospodarskega stanja v državi. Območja, kamor migranti emigrirajo so privlačna zaradi ugodnejšega okolja in življenjskih razmer, priložnosti za zaposlitev in možnosti za doseg višjega dohodka, priložnosti za izobraževanje, boljšega življenjskega standarda in novih ter atraktivnih aktivnosti večjih mest (Bogue, 1969, str. 753–754 v Josipovič, 2006, 74).

Naslednja teorija, ki ima pomembno vlogo v migracijskih študijah je neoklasična teorija, ki preučuje tako makroekonomski kot mikroekonomski pristop ter hkrati upošteva dejavnike potiska in dejavnike potega. Makroekonomski pristop neoklasične teorije razlaga delovno migracijo v procesu gospodarskega razvoja. Osredotoča se na mednarodne trge dela, za katere so značilne velike razlike v ponudbi in povpraševanju po delovni sili, to pa povzroča migracijske tokove. Države z velikim deležem dela in nizkim kapitalom imajo nizko tržno plačo, medtem ko države z omejenim obsegom delovne sile in višjim kapitalom ponujajo visoko tržno plačo. Razlika v plačah povzroči, da se delavci, ki prihajajo iz držav z nizkimi plačami preselijo v države, katere ponujajo višje plače. Zaradi tega gibanja se ponudba delovne sile zmanjšuje v revnih državah, povečanje delovne sile v bogatih državah pa se kmalu začne odražati z nižjimi plačami (Massey in drugi, 1993; Brettell in Hollifield, 2008).

Mikroekonomski pristop neoklasične teorije pa predpostavlja, da potencialni migranti dobro poznajo ravni plač in zaposlitvene priložnosti po državah in da njihove odločitve slonijo na ekonomskih dejavnikih. Posameznikove odločitve, da se preselijo temeljijo na izračunu stroškov in koristi ter pričakujejo pozitivno neto donosnost. Migracija je zato konceptualizirana kot oblika naložbe v človeški kapital. Vendar preden dobijo zaposlitev in z njo povezano višjo plačo, morajo uporabiti določene naložbe, kot so: materialni stroški potovanja in stroški vzdrževanja med iskanjem dela, učenje novega jezika in kulture, prilagajanje novemu trgu dela

in pridobitev oz. oblikovanje novih poznanstev in vezi (Massey in drugi, 1993; Brettell in Hollifield, 2008). Kritika teorije je, da je nezmožna napovedati kako bodo ljudje migirali v prihodnosti in da je težko predvidevati, da se migranti odločajo na podlagi popolnih informacij o dohodku in zaposlitvenih priložnostih po državah. Pogosto njihovo znanje temelji na omejenih informacijah, njihove odločitve pa poleg ekonomskega vidika temeljijo tudi na socioloških, kulturnih in verskih dejavnikih (Castles in Miller, 2009).

Teorija je podobna teoriji o človeškem kapitalu, ki prav tako sloni na predpostavki, da se bodo ljudje odločili za migracijo samo v primeru, da se jim bo strošek preselitve v prihodnosti povrnil z dobičkom oz. dohodkom, ki ga bodo pridobili z zaposlitvijo v ciljni državi. Pričakovanje ni nič drugačno od večina ljudi, ki se dandanes odloči, da investirajo v izobraževanje zato, da se jim bo naložba v prihodnosti povrnila z zaposlitvijo. Teorija tudi trdi, da imajo višje kvalificirani migranti večje možnosti za zaposlitev v ciljni državi, prav tako se visoko kvalificirani migranti lažje odločijo za preselitev zaradi hitrejši povrnitve stroškov priselitve. Za državo izvora pa to pomeni beg možganov, izgubo človeškega kapitala in nazadovanje na gospodarskem področju (Castles in Miller, 2009).

V zadnjih letih pa se je pojavila nova ekonomska teorija, ki trdi, da odločitev posameznika za preselitev ni individualna ampak nanjo vplivajo člani družine ali celo širša skupnost. Poudarek daje na dejavnik potiska, in sicer na družino ali širšo skupnost. Ta se odloči, da pošlje manjše število članov v tujino ali bližnja mesta, z namenom, da pridobi dohodek, ki bo namenjen kot pomoč pri vzdrževanju ostalih družinskih članov ali skupnosti. Medtem, ko se nekaterim družinskim članom dodelijo gospodarske dejavnosti v lokalnem gospodarstvu, se druge člane (najpogosteje mlade ženske) pošilja na delo v tujino. Če se lokalne gospodarske razmere doma poslabšajo, se gospodinjstvo zanaša na nakazila družinskih članov migrantov. Takšna vrsta migracij se pojavlja zaradi slabih gospodarskih razmer, slabe letine na kmetijah, visoke brezposelnosti ali pa služi za lažje preživetje. Migracije pa vseeno ne smemo videti zgolj kot naraščajoči skupni dohodek družine ali skupnosti, temveč tudi kot sredstvo varnosti, saj se z migracijo manjšega števila ljudi zmanjšuje tudi tveganje. V večini primerov iz družine emigrirajo mlajše ženske, moški pa opravljajo delo doma na kmetiji. Tudi v mestih je več možnosti, da dobijo delo ženske kot moški, feminizacija dela pa je posledica povečanja zahtev dvojnega trga dela (Massey in drugi, 1993; Brettell in Hollifield, 2008; Castles in Miller, 2009).

Teorija dvojnega trga dela pa kaže na pomembnost rase in spola pri vključevanju na trg dela. Trdi, da mednarodne migracije povzročajo strukturno povpraševanje v razvitih gospodarstvih,

in sicer tako za visoko usposobljene delavce kot tudi za nižje kvalificirane delavce. Namen pa je opravljanje proizvodnih in storitvenih del, kot so strežba, čiščenje, oskrba starejših ipd. Zato se je pojavila delitev na primarne in sekundarne trge. Najbolj dinamična svetovna mesta zaznamuje ekonomska polarizacija, in sicer je vedno večji prepad med visoko plačanimi delavci na finančnem, raziskovalnem področju in menedžmentu ter med slabo plačanimi delavci, ki zaslužijo toliko, da pokrijejo svoje življenjske potrebe. Primarni trg je po večini rezerviran za domače delavce, ki so izbrani glede na intelektualni kapital in pogosto pripadajo večinski etnični skupini. V sekundarnem trgu pa prevladujejo delavci migranti, ki imajo nizko izobrazbo, izhajajo iz manjšin in etničnih skupin, so druge rase in nimajo urejenega statusa za delo (Piore, 1979; Castles in Miller, 2009). Tu dejavniki potega prevladujejo nad dejavniki potiska. Delodajalci in vlade v industrializiranih državah imajo koristi od zaposlovanja delavcev z nizkimi plačami, ki omejujejo povečanje plač z zagotavljanjem delovne sile, ki jo je mogoče razširiti in pridobiti glede na povpraševanje (Brettell in Hollifield, 2008).

Pri sistemski teoriji ravno tako prevladujejo dejavniki potega nad dejavniki potiska. Trdi, da so kapitalistični gospodarski odnosi prodri v periferne ne-kapitalistične družbe in s tem ustvarili mobilno prebivalstvo, ki je nagnjeno k temu, da migrira v tujino. Poganja jih želja po višjih dobičkih in večjem bogastvu. Po drugi strani pa lastniki in vodje kapitalističnih podjetij vstopajo v revne države na obrobje sveta zaradi iskanja zemlje, surovin, dela in novih trgov dela (Massey in drugi, 1993). Castles in Miller (2009, str. 26–27) zato trdita, da so migracije okrepile svetovno trgovino in naložbe, hkrati pa so ustvarile stanje, s katerim je tretji svet revnih držav postal popolnoma odvisen od sveta razvitih držav.

Naslednja teorija je teorija socialnih omrežij. Govori o močnih vezeh med migranti in njihovimi sorodniki, ki živijo v državah izvora, nekdanjimi migranti in ne-migranti. Omrežja zmanjšujejo tveganja in znižujejo stroške nadaljnjih migracij. So oblika socialnega kapitala, s katerim lahko ljudje pridobijo dostop do tuje zaposlitve. Ko število migrantov doseže kritično širitev socialnih omrežij se verjetnost migracij še povečuje, kar povzroča dodatna gibanja. Sčasoma se migracijski tok začne širiti navzven in zajame širšo družbo izvora. Prvi migranti, ki zapustijo državo izvora, nimajo nobenih družbenih vezi, zaradi česar je migracija dražja, zlasti če gre za vstop v drugo državo brez dokumentov. Po odhodu prvih migrantov pa se potencialni stroški migracije znatno znižajo za prijatelje in sorodnike. Zaradi narave sorodnih in prijateljskih struktur vsak nov migrant ustvari niz ljudi s socialnimi vezi do ciljnega območja. Priseljenci so neizogibno povezani z neimenovanimi osebami, slednji pa se zavežejo k obveznostim, ki izhajajo iz odnosov, kot so sorodstvo in prijateljstvo. Ko se omrežja dobro razvijejo, postanejo

na doseg večine skupnosti in preseljevanje postane zanesljiv in varen vir dohodka. Velikost migracijskega toka med dvema državama ni povezana samo zaradi razlik med plačami ampak postane neodvisna od dejavnikov, ki so jo povzročili posamezniki migranti. Vlade lahko pričakujejo, da bodo imele velike težave pri nadzoru migracijskega toka, ko se bo začel, saj je proces oblikovanja omrežij zunaj njihovega nadzora in se dogaja, ne glede na to, kateri režim politike se izvaja. Politike priseljevanja, ki so namenjene spodbujanju ponovne združitve priseljencev in njihovih družin v tujini, delujejo navzkrižno s kontrolo migracijskega toka priseljevanja, ker krepijo socialne mreže (Massey in drugi, 1993; Brettell in Hollifield, 2008).

In še zadnja teorija, ki je pomembna pri razumevanju migracij je institucionalna teorija. Slednja daje poudarek na organizacije, ki se pojavljajo za potrebe migrantov. Te organizacije so lahko profitne ali neprofitne, njihove dejavnosti pa so lahko zakonite ali nezakonite. Pomagajo pri neravnovesju med velikim številom ljudi, ki išče vstop v države, katere so bogate s kapitalom. Ovire, ki jih države postavljajo migrantom, ustvarjajo dobičkonosno gospodarsko nišo za podjetnike in organizacije, namenjene spodbujanju mednarodnega gibanja za dobiček, s čimer ustvarjajo črni trg. Takšne vrste organizacij in zasebni podjetniki nudijo vrsto storitev migrantom v zameno za pristojbine na podzemnem trgu. Gre za storitve kot so prikrito tihotapljenje čez meje, tajne prevoze do destinacij, pogodbe o delu, ponarejanje dokumentov, urejanje zakonskih zvez med priseljenci in državljani, nastanitev, posojila in drugo (Massey in drugi, 1993; Brettell in Hollifield, 2008).

Po drugi strani pa se v razvitih državah pojavljajo tudi prostovoljne humanitarne organizacije, ki izboljšujejo obravnavo zakonitih in nezakonitih migrantov. Humanitarne skupine pomagajo migrantom z nudenjem svetovanja, socialnih služb, zavetišč, pravnega nasveta o tem, kako pridobiti zakonite listine ipd. Ker se organizacije razvijajo za podporo in vzdrževanje mednarodnega gibanja, mednarodni tok migrantov postaja vse bolj institucionaliziran, vlade pa imajo ob tem večje težave pri nadzoru migracijskih tokov. Policijska prizadevanja in stroga varovanja mej spodbujajo ustvarjanje črnega trga, strožje politike priseljevanja pa so odporne proti humanitarnim skupinam (Massey in drugi, 1993).

2.1.1 Kritike teorij o migracijah

Naj omenim še nekatere kritike omenjenih teorij. In sicer, Massey trdi, da ni enotne, koherentne teorije o migracijah, ampak le razdrobljen niz teorij, ki so se v veliki meri razvile ločeno. Sedanji vzorci in trendi priseljevanja pa kažejo, da bomo težko dosegli popolno razumevanje sodobnih migracijskih procesov, če se bomo zanašali le na eno disciplino ali se osredotočili le

na eno samo analizo oz. teorijo (Massey in drugi, 1993, str. 432). Brettell in Hollifield (2008) zato predlagata, da bi bila najbolj obetavna razlaga migracij kombinacija vseh teorij, katere bi skupaj sestavljale vzorce, ki bi temeljili na preteklih migracijskih tokovih in s katerimi bi lahko napovedali prihodnje obsežne migracijske tokove.

Zolberg pa medtem opozarja, da so teorije spregledale ali ignorirale močno vlogo države. Država ima namreč velik vpliv pri sprožitvi, izbiri, omejevanju in odpravljanju mednarodnih migracijskih tokov. Očitno je tudi, da so mnoge vlade učinkovite pri ukrepih spodbujanja izvoza svojih državljanov, bodisi formalno ali neformalno. Skoraj vse države pa uravnavajo dotok in odtok migrantov, neposredno v obliki mejnih in notranjih kontrol ter posredno z uporabo diplomatskih, ekonomskih ali vojaških posredovanj. Nekatere države pa zaradi gospodarskega neuspeha, množičnega nasilja in nenehnega preganjanja povzročajo obsežne migracijske tokove (Brettell in Hollifield, 2008).

2.2 Prisilne migracije

Prisilne migracije povzročajo naravne nesreče, notranje politične okoliščine, državljanske vojne, kjer potekajo oboroženi spopadi, množično nasilje, prisilne deportacije in notranja razseljevanja. Čeprav niso vsi begunci žrtve vojn, pa se v sodobni družbi njihov pojav vedno pogosteje pojavlja zaradi oboroženih spopadov in groženj v njihovi domovini (Sancin, Švarc in Ambrož, 2009).

Zaradi naštetih dejavnikov so ljudje prisiljeni zapustiti svoje domove, zato za njih pravimo, da so prisiljeni migranti (*ang. forced migrants*) in jih ne izenačujemo s prostovoljnimi migranti (*ang. voluntary migrants*), ki prostovoljno zapustijo svoje domove zaradi ekonomskih ali drugih koristi (Castles in Miller, 2009).

Prisiljeni migranti se v državi gostiteljici pogosto soočajo s sovražnimi odnosi in grožnjami večine prebivalstva ter kaznovalno javno politiko. Družba jih pogosto označuje kot nezakonite, problematične, nezaželene, nevhvaležne, nelegitimne in jih predstavljajo kot gospodarsko breme državi (Anderson, Stuart in Rossen, 2015).

Univerzalna in temeljna definicija begunca pravi, da je begunec oseba, ki se:

/.../ zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem, osnovanem na rasi, veri, narodni pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenem političnem prepričanju nahaja izven države, katere državljan je, in ne more, ali zaradi takšnega strahu noče uživati varstva te države, ali oseba, ki nima državljanstva, in se nahaja izven države, kjer je imela običajno prebivališče, pa se zaradi

takšnih dogodkov zaradi omenjenega strahu ne more ali noče vrniti v to državo (Konvencija o statusu beguncev, 1951, 1.člen).

Skupaj z begunci pa mednarodno humanitarno pravo obravnava tudi notranje razseljene osebe, ki prisilno zbežijo in zapustijo domove zaradi oboroženega konflikta ali v izogib slednjemu, vendar pa niso prestopile državne meje (Sancin in drugi, 2009). Prav tako lahko pod prisilne migracije kljub pomanjkanju natančne definicije štejemo okoljske begunce, ki so prisiljeno zapustili dom zaradi naravnih nesreč (Boano, Zetter in Morris, 2008).

Naslednji pojem, ki se pojavlja pri begunskem vprašanju je prosilec za azil oz. prosilec za mednarodno zaščito¹. Prosilec za mednarodno zaščito je oseba, ki je vstopila v državo gostiteljico, da bi poiskala zaščito pod pogoji Konvencije o statusu beguncev iz leta 1951 in Protokola iz leta 1967 in katerih zahtevke oz. prošnja za mednarodno zaščito in priznanje statusa begunca čaka na pripravo, predložitev ali odločanje (Kalt, Hossain, Kiss in Zimmerman, 2013). Status begunca namreč prinaša dovoljenje za preživljanje in določene zaščite in pravice, ki na splošno zajemajo dovoljenje za zaposlitev ter osnovne državljske in socialne pravice in storitve (Kalt in drugi, 2013).

Begunec je torej izraz, ki se uporablja za opis osebe, ki je že prejela zaščito, prosilci za mednarodno zaščito pa lahko postanejo begunci v primeru, če državni organi menijo, da ustrezajo mednarodni opredelitvi begunca. Opredelitev prosilca za mednarodno zaščito se lahko razlikuje od države do države in je odvisna od sprejetih zakonov posamezne države (UNESCO, 2017).

2.2.1 Zgodovina prisilnih migracij

Begunstvo vsekakor ni nov pojav v današnjem svetu. Če sledimo toku zgodovine, opazujemo nenehna izgnanstva ljudi zaradi vojn, nasilja, ideologije, religije in rase. Vendar pa se je kljub dolgi zgodovini prisilnega preseljevanja uporaba pojma begunec pojavila šele po prvi svetovni vojni, ko se zaradi množičnih migracij, ki so nastale kot posledica vojn, začne obravnavati in reševati begunsko vprašanje (Chalabi, 2013; Mlekuž, 2016). Ustanovijo se mednarodne organizacije, ki postavijo temelje, ki veljajo še danes. In sicer se leta 1938 ustanovi medvladni Odbor za begunce, da pristopa k ponovni naselitvi beguncev, pet let pozneje se ustanovi uprava Združenih narodov za pomoč in rehabilitacijo in leta 1946 Mednarodna organizacija za begunce. Sledita dva pomembna mednarodna dokumenta, in sicer se leta 1948 sprejme

¹ V magistrskem delu bom v nadaljevanju uporabljala izraz prosilec za mednarodno zaščito, ki je v skladu s slovensko zakonodajo.

Deklaracijo o človekovih pravicah, leta 1949 pa začnejo veljati Ženevske konvencije z dodatnimi protokoli. Istega leta se na generalni skupščini Združenih narodov ustanovi še odbor Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (*ang. The UN Refugee agency*), leta 1951 pa se sprejme temeljni dokument mednarodnega prava o beguncih tj. Konvencija o statusu beguncev (Chalabi, 2013).

Kljub postavljenim temeljem za reševanje begunstva, svet še naprej obdajajo vojne, nasilje, zlorabe, ki povzročajo vse bolj množična izseljevanja. Med njimi je bil svet priča vzponu sionizma na bližnjem vzhodu, vojaškemu udaru in propagandi proti manjšinam na afriški celini v Ugandi leta 1972, začetku begunske krize v Afganistanu leta 1979, razpadu Jugoslavije in vojne na Balkanu od leta 1992 do leta 1995, genocidu v Ruandi na afriški celini leta 1994, vojni v Darfurju na zahodnem delu Sudana leta 2003 in začetku invazije na Irak. V zadnjem desetletju pa svet spremlja vojno v Siriji, ki se je začela leta 2011 (Dustmann in Glitz, 2005; Chalabi, 2013).

Prelomno leto v sodobnem globalnem svetu predstavlja leto 2015, ko je bila zabeležena največja stopnja prisilnih migracij po drugi svetovni vojni. Zaradi sirske vojne, se je prisilno izselilo 65 milijonov ljudi. Mnogi Sirci v Siriji so se zaradi povečanega stopnjevanja nasilja, preganjanja, konfliktov in oboroženega nasilja ter kršitev človekovih pravic in zaradi življenja v prenatrpanih begunskih taboriščih po sosednjih državah pod pragom revščine, zaradi izredno težkih pogojev začeli odpravljati na pot proti Evropi. Evropa jim je bila poleg varnosti in boljših življenjskih pogojev s strani številnih tihotapcev predstavljena tudi kot izredno ugodna za številne socialne razmere, ki naj bi vplivale na čas združitve družine, pridobitev dobre plače in posebnih ugodnosti kot so vrsta statusa in nastanitve. Med najbolj ugodnimi državami so bile izpostavljene Nemčija, Nizozemska, Švedska, Norveška in Danska. Tako se začne obsežna evropska begunska kriza, s katero se sooči tudi Slovenija. Nemčija postane največja država prejemnica prošenj za mednarodno zaščito na globalni ravni, največ prošenj za mednarodno zaščito pa pridobijo Sirijci, Afganistanci in Iranci (Štok, 2015; Mednarodna organizacija za migracije, 2017).

Stopnjevanje prisilnega premeščanja je spodbudilo množične poskuse prečkanja mednarodnih meja po morju v Evropo, največ beguncev po morju sta sprejeli Grčija (približno 853.000) in Italija (154.000). S povečevanjem števila beguncev se povečuje tudi število prostovoljnega vračanja iz držav EU, vseh tistih, ki niso pridobili dovoljenja za mednarodno zaščito v državi, kamor so prispeli (Mednarodna organizacija za migracije, 2017).

Trenutno mednarodne organizacije po svetu beležijo 21 milijonov beguncev, 41 milijonov notranje razseljenih oseb, 3 milijonov iskalcev za mednarodno zaščito ter 19 milijonov razseljenih zaradi naravnih nesreč (prav tam).

2.2.2 Konvencija o statusu beguncev

Glavni mednarodni instrument begunske zakonodaje je Konvencija o statusu beguncev ali t.i. Ženevska konvencija (dalje Konvencija) iz leta 1951, katero je ratificiralo 145 držav, med njimi tudi Slovenija. Konvencija predstavlja prvi korak h poenotenju mednarodnopravnega statusa begunca. Za nadzor izvajanja Konvencije v vseh državah, ki so sporazum podpisale, je zadolžen Visoki komisariat Združenih narodov za begunce (dalje UNHCR), ki se s problematiko begunstva tudi ukvarja (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017b; "UNHCR", b. d.).

Konvencija jasno določa, kdo je begunec in kakšno pravno varstvo in drugo pomoč ter katere obveznosti in pravice pridobi s priznanjem mednarodne zaščite ter katere so pravne obveznosti držav, da jih varujejo (Sancin in drugi, 2009). Zagotavljanje pravic beguncem, vključno s socialno-ekonomskimi pravicami zahteva porabo javnih sredstev, zato se dodeljene pravice beguncem mnogokrat negativno dojemajo kot nepotrebni stroški držav gostiteljic (Grabska in Mehta, 2008).

Kljub vsemu pa se je izkazalo, da Konvencija nima močnega mehanizma za spremljanje situacije po državah, ki so jo podpisale. UNHCR kot institucija, ki je zadolžena za nadzor nad izvajanjem Konvencije, nima funkcije pregledovanja državnih poročil ali določanja posameznih ali meddržavnih pritožb. Pravica države pogodbenice namreč je, da sprejme in določi kateri so ukrepi za zaščito beguncev v okviru njene pristojnosti. Potrebno je tudi omeniti, da Konvencija zagotavlja minimalne pravice beguncev, zato lahko države pogodbenice zagotavljajo širšo zaščito beguncem ali razširjajo njihovo zaščito. Zato je veliko držav pogodbenic Konvencije ali razširilo opredelitev begunca v skladu z regionalnimi dogovori ali so zagotovile dopolnilno oz. subsidiarno zaščito osebam (Song, 2014).

3 Evropska migracijska politika zaposlovanja

Migracijska politika zaposlovanja evropskih držav poskuša najti odgovor na vprašanje, kako nadzorovati sprejem novih delavcev migrantov, da bodo ustrezali potrebam domačega trga dela in gospodarstva (Ruhs in Anderson, 2013). Zato so evropske države migracijsko politiko zaposlovanja začele oblikovati v smeri omejevanja števila in tipa migrantov, ki temelji na točkovanju migranta glede njegovih lastnosti, kot so dosežena stopnja izobrazbe, starost in prihodek (Jurado, Brochmann in Dølvik, 2013). S tem so posredno razvile kategorizacijo migrantov na zaželene in nezaželene. Zaželeni so visoko usposobljeni kadri in pa tisti, ki dopolnjujejo in zapolnjujejo mesta deficitarnih poklicev na trgu dela. Slabe gospodarske razmere zahtevajo cenejšo delovno silo, katero pa vidijo ravno v delavcih migrantih. Najmanj je politika zaposlovanja naklonjena beguncem in prosilcem za mednarodno zaščito (Kralj, 2008), ker predstavljajo socialni problem in v državo vstopajo z malo izkušenj in nizkim pridobljenim znanjem.

Menz (2006) trdi, da države nepravilno dojemajo nizko stopnjo usposobljenosti beguncev in prosilcev za mednarodno zaščito in meni, da bi pomoč pri vstopu na trg dela, izvajanje aktivnih ukrepov za priznavanje tujih poklicnih kvalifikacij in boj proti diskriminaciji pomagale pri hitrejši integraciji pribežnikov in tudi državnemu gospodarstvu.

Namreč, če pogledamo demografske trende v Evropi, opazimo, da se po državah kaže izrazito nizka rodnost in obširno staranje prebivalstva, delež delovnega prebivalstva pa se močno zmanjšuje, kar pomembno vpliva na strukturo trga dela (Kralj 2008). S prihodom beguncev in prosilcev za mednarodno zaščito v Evropo je Eurostat zabeležil, da je bilo leta 2016, kar 83% prosilcev za mednarodno zaščito starih manj kot 35 let, 51 % je bilo starih od 18 do 34 let in 32% manj kot 18 let (Eurostat, 2017a).

Prešern (2015, str. 1) zato ugotavlja, da lahko begunci in prosilci za mednarodno zaščito pomladijo državo in dodaja, da lahko »s tem zmanjšajo obremenitev delovno aktivnega prebivalstva in pomenijo dolgoročen gospodarski učinek«.

Naj izpostavim primer redke države v Evropi, Portugalske, ki je v beguncu videla tudi potencialnega delavca. Državo je močno prizadela finančno-gospodarska kriza, zaradi česar se je začela soočati z izseljevanjem prebivalstva v tujino. V nekaj letih jo je zapustilo skoraj pol milijona ljudi, v nekaterih območjih so zato mesta postala »mesta duhov«, katere je želela

ponovno oživeti. Poleg tega, da je začela država načrtovati sprejem skoraj 3000 mladih in študentov, ki bi se izobraževali za določene poklice s področij, kjer primanjkuje delavcev, je istočasno začela prepoznavati begunca delavca, zato je začela množično zaposlovati begunce večinoma v kmetijstvu in gozdarstvu (Hren, 2016).

Zaposlovanje in priseljevanje beguncev kot ga vidimo na primeru Portugalske, je dokaz, da lahko zaposlovanje beguncev pozitivno vpliva na gospodarsko rast in tako pospeši rast držav, kljub začetnim stroškom, ki jih države namenijo za oskrbo in pomoč beguncem. Begunci lahko z delom ter posredno z davki in prispevki prispevajo delež v državno blagajno. Je pa tu pomemben dejavnik ta, kako hitro je država sposobna begunce integrirati na trg dela (Prešern, 2015).

3.1 Delodajalci o migracijskih delavcih

Po obravnavi izoblikovane migracijske politike zaposlovanja držav v Evropi, predstavljam še pogled delodajalcev na migracijske delavce. Mnogokrat zasledimo, da delodajalci trdijo, da čutijo potrebo po delavcih migrantih, ker jim le-ti pomagajo pri zapolnjevanju delovne sile ali zato, da opravljajo dela, za katera trdijo, da jih domači delavci nočejo ali ne želijo. Kritiki in še posebej sindikati slednje zanikajo in pravijo, da delodajalci iščejo delavce migrante, ker za njih predstavljajo poceni delovno silo, katero lahko izkoriščajo z nizkimi plačami, slabimi delovnimi pogoji in izogibanju dodatnih plačljivih usposabljanj (Ruhs in Anderson, 2013).

Castles in Miller (2009) se s kritiki strinjata in nadaljujeta, da je potreba po nizko-kvalificiranih delavcih v razvitih državah družbeno strukturirana in temelji na slabih plačah, delovnih pogojih in socialnem statusu. Ker pa se nekaterih del domači delavci izogibajo, pa delavci migranti zato predstavljajo pomemben člen k izboljšanju in učinkovitosti trga dela.

Naslednji dejavnik, zaradi katerega bi lahko trdili, da imajo delodajalci raje migrante kot domače delavce so nizka pričakovanja migrantov glede zaslužka in delovnih pogojev. Delodajalci se zavedajo, da nakazujejo nizke plače in ohranjajo slabe delovne pogoje, ki pa so kljub vsemu višji od države, s katere migranti prihajajo (Ruhs in Anderson, 2013).

Zaradi nizkega okvirja meril in vrednosti ter samopodobe so migranti pripravljani opraviti vsako delo, tudi, če je delo pod standardi njihovega pridobljenega znanja oz. formalne kvalifikacije, slednjega pa se delodajalci tudi zavedajo. Z migranti zato delodajalci lažje pridobijo dobro ali visoko-kvalificiranega delavca za nizko plačano delo (Ruhs in Anderson, 2013).

Povečevanje števila delavcev migrantov na trgu dela v zadnjih letih pa je povzročilo, da so delodajalci postali tudi vedno bolj izbirčni pri zahtevi kakšnega tipa delavca migranta želijo. Ker so prepričani, da imajo delavci migranti v nasprotju z domačimi delavci boljše delovno etiko in lastnosti, migrante iščejo po njihovih značilnostih in osebnostnih lastnostih (Ruhs in Anderson, 2013).

Delodajalci se zavedajo tudi pomembnosti socialne mreže migrantov. Pri iskanju migranta se lahko poslužujejo različnih agencij, kljub vsemu pa vedo, da si lahko priskrbijo delovno silo z delavci migranti in njihovimi stiki (Ruhs in Anderson, 2013).

Našteti je več dejavnikov, ki nakazujejo, zakaj delodajalci raje zaposlijo delavca migranta. Pogosto pa so to delodajalci, ki ponujajo dela, ki so:

/.../ umazana, težka in nevarna dela, slabo plačana gospodinjska dela, nizko-kvalificirana dela, dela v sektorjih z močnimi sezonskimi nihanjem (kmetovanje, cestna popravila in gradnja, hotelske, gostinske in druge storitve povezane s turizmom, ki so močno odvisne od ponudbe delovne sile migrantov. V njihovi odsotnosti bi se ti sektorji verjetno srečevali s hudim pomanjkanjem delovne sile, stroški dela pa bi bili močno v porastu (Münz, Straubhaar, Vadean in Vadean, 2007, str. 8).

Gre torej za nizko-kvalificirana dela, s slabimi delovnimi pogoji ter nizko plačo. Povečini pa so to dela, ki so deficitarna in katera domači delavci ne opravljajo. Dela, katera bi si migranti in begunci želeli opravljati pa so velikokrat nedostopna zaradi neustrezne poklicne kvalifikacije in zaradi neznanja jezika. Naslednja ovira pri vstopu na trg dela beguncev je tudi ta, da imajo nekatere države sprejeto zakonodajo, ki daje prednost zaposlovanju domačemu prebivalstvu in/ali državljanom EU (Hren, 2016).

4 Integracija beguncev

Integracija beguncev in prosilcev za mednarodno zaščito v novo družbo je zelo aktualno vprašanje. Veliko držav danes doživlja množične humanitarne migracije v izjemno velikem obsegu, kar predstavlja precejšnje izzive za politiko države in njeno prebivalstvo. Prisiljeni migranti se namreč v številnih vidikih razlikujejo od drugih skupin migrantov. Med prisilnim odhodom iz domovine so doživeli travmatične izkušnje, zaradi katerih mnogi trpijo velike psihološke stiske, ki so pogosto posledica nasilja, mučenja in zlorabljanja. Zato so najbolj ranljiva skupina migrantov, ki potrebuje dobro usmerjen, koordiniran in usklajen odziv javne politike (OECD, 2016).

V nadaljevanju bom predstavila ukrepe, ki jih je postavil OECD v sodelovanju z Nemčijo, Norveško, Švedsko in Belgijo. Ukrepi temeljijo na primerih dobrih praks integracijske politike in na glavnih izzivih trajnega vključevanja beguncev.

OECD (2016) trdi, da mora država za begunce, ki želijo ostati v državi in osebe, ki so zaprosile za mednarodno zaščito in ki imajo velike možnosti, da bodo pridobili dovoljenje za življenje v državi, čim hitreje poskrbeti, da jim zagotovi potrebne storitve in pomoč. Zgodnje ukrepanje je izjemno pomembno, ker potrebujejo nastanitev, medicinsko in psihološko pomoč ter zagotovitev osnovnih potreb za življenje, prav tako je pomembna zagotovitev izobraževanja in učenje jezika. Prav tako je pomembno, da se akterji zavedajo, da so nekateri begunci močno travmatizirani in duševno šibki od razmer od katerih so pobegnili in potrebujejo več časa za prilagoditev novemu stanju in učenju. Zato je tudi pomembno predčasno odkritje duševnih in fizičnih zdravstvenih težav in zagotovitev ustrezne podpore.

Ključno je tudi zavedanje, da so nekateri begunci zelo dobro izobraženi v primerjavi z večjim številom beguncev, ki so slabo-izobraženi. Spet drugi dobro poznajo jezik in se znajo sporazumevati, zato je za njih potrebno imeti programe, kjer se bodo učili višje stopnje znanja jezika medtem, ko drugi jezika ne poznajo in je zato potrebno, da obiskujejo programe, kjer se bodo učili osnove jezika (OECD, 2016). Potrebno je tudi močno sodelovanje med vlado, nevladnimi organizacijami in civilno družbo. Civilna družba pa je še posebno pomemben in vpliven del implementacije integracije, ki med drugim vključuje delo prostovoljcev z begunci in vzpostavljanje vezi z lokalno skupnostjo, ki pripomore tudi k ponudbi dela (Chope, 2014; OECD, 2016).

4.1 Vključevanje beguncev na trg dela

Begunci se sami zelo težko vključujejo na trg dela v primerjavi z drugimi skupinami migrantov. V državo gostiteljico prihajajo z zelo malo pridobljenimi informacijami o njenem jeziku, kulturi, navadah ter pogosto nimajo socialnih povezav. Prav tako imajo v primerjavi z drugimi migranti večje pomanjkanje znanja, izkušenj in spretnosti (OECD, 2016).

Piore (1979, str. 3) o njih pove, da: »/.../ običajno ne govorijo in ne poznajo jezika države gostiteljice; pogosto so neizobraženi in nepismeni tudi v svojem jeziku /.../«. Prav tako imajo težave pri doseganju ustreznih jezikovnih ravni, potrebnih za določeno delovno mesto, pesti jih huda ekonomska situacija, psihološki problemi in diskriminacija družbe. Zaradi naštetih dejavnikov in zaradi nepoznavanje družbe, okolja in kulture zato niso zmožni pridobiti delo na enak način kot domači prebivalci (Morissens, 2006; Chope, 2014).

Postopki za priznanje statusa begunca večinoma trajajo več mesecev, in sicer od dveh do treh mesecev (Norveška, Danska, Belgija, Italija, Grčija), nekje do šest mesecev (Avstrija, Finska, Nizozemska, Poljska, Portugalska), ponekod tudi do enega leta (Švedska, Švica) (OECD 2016). Kar pomeni, da večina oseb, ki zaprosi za mednarodno zaščito v času večmesečnega postopka ne more iskati zaposlitve, ne more delati in je zato odvisna od socialne pomoči države. Večina prosilcev za mednarodno zaščito v tem času tudi nima dostopa do jezikovnih tečajev in drugih izobraževalnih tečajev, pogosto pa živijo v izoliranih in slabih stanovanjih. Posledica takšnega ravnanja držav je, da prosilci, ko prejmejo status begunca in so jim priznane pravice v skladu s Konvencijo, v tistem trenutku niso takoj pripravljeni na zaposlitev, ker trga dela ne poznajo, nimajo samozavesti in se še vedno ukvarjajo s čustvenimi in duševnimi težavami, ki so posledica travme. Zato je velika možnost, da postanejo breme socialnih služb (Chope, 2014).

Svet Evropske unije je v svojih izoblikovanih Skupnih temeljnih načelih za politiko integracije v Evropski uniji postavil 11 načel, med njimi pa je izpostavil tudi načelo, ki pravi, da je zaposlovanje ključni del integracije in je osrednjega pomena za vključevanje priseljencev v družbo (Evropska komisija, 2004).

Za begunce je pomembno, da imajo pravico do dela, ker zaposlitev izboljšuje njihovo dostojanstvo in samospoštovanje, delo jim daje upanje ter zadovoljstvo in neodvisnost. Z zaposlitvijo pridobijo finančno samozadostnost, ponuja pa jim tudi priložnosti za socializacijo in osebnostni razvoj, prispeva k približevanju in lažjemu vzpostavljanju socialnih stikov z večinskim prebivalstvom. Vpliv dela na njihovo duševno zdravje je ključen pri okrevanju pred

travmatskimi izkušnjami. S pridobljeno finančno neodvisnostjo in pridobljenimi delovnimi spretnostmi je lahko za begunce vstop na trg dela tudi priložnost za lažjo vrnitev v državo izvora, ko/če je stanje v državi ponovno vzpostavljeno (Chope, 2014).

Velik del beguncev je delovno sposoben, zaposlitev beguncev pa koristi državi gostiteljici na več načinov. Begunci prinesejo znanja in spretnosti ter z njimi pomagajo zapolniti vrzeli na trgu dela. Če begunci delajo, pomeni, da plačujejo davke in kupujejo blago in storitve ter tako povečujejo prihodke državi gostiteljici. Če begunci nimajo pravice do dela je ne-vključevanje na trg dela posledica in tveganje, da so prisiljeni k iskanju zaposlitve v nereguliranih, nevarnih, ponižujočih in izkoriščevalskih delih ali da so odvisni od pomoči in državne podpore, obe možnosti pa sta za države zelo nezaželeni (Chope, 2014).

Raziskave so pokazale, da naj bi se begunec na delovno mesto popolnoma integriral po petih ali šestih letih, izrazito manj časa da najdejo zaposlitev pa potrebujejo, če so razmere na trgu dela dobre, pomoč politike zaposlovanja pa je močna in dobro usmerjena. Za državo in nevladne organizacije je zato pomembno, da beležijo in ocenjujejo njihova znanja in spretnosti, zgodovino dela ter jim pomagajo razvijati znanja za potrebe na trgu dela (Chope, 2014; OECD, 2016).

Mnogi begunci prihajajo iz držav, kjer so izobraževanja, usposabljanja in trgi dela bistveno drugačni od države gostiteljice. Prihajajo brez dokazil o doseženi izobrazbi, zato tudi ne morejo dokazati doseženo raven izobraževanja ali pridobljene spretnosti. Zaradi nepriznavanja dosežene izobrazbe opravljajo dela, ki ne ustrezajo njihovi izobrazbi. »Tako višja medicinska delavka denimo dela kot pomivalka posode, diplomirana pravnica pa opravlja gospodinjska dela. Ni nenavadno, da univerzitetno izobraženi migranti delajo na gradbiščih kot gradbeni delavci ali v drugih nekvalificiranih poklicih (Pajnik, Bajt in Herič 2010, str. 8)«.

Zato so begunci ali brezposelni ali pa delajo kot nekvalificirana delovna sila, pogosto neodvisno od svoje izobrazbe ali delovnih izkušenj. Zapolnjujejo delovna mesta na katera se domače prebivalstvo ne prijavlja, kar pomeni, da so izpostavljeni težkemu delu in slabim delovnim razmeram za nizko plačo, nekateri se soočajo z zlorabami ter kršitvami pravic delovne zakonodaje (Pajnik in drugi, 2010).

4.2 Študija primera: Nemčija

Medtem, ko smo bili v času sodobnega migracijskega toka, leta 2015, priča številnim evropskim državam, ki so zatrjevale, da ne želijo večjega števila beguncev, ker bi le-ti obremenili njihovo gospodarstvo, se je pri Nemčiji nasprotno nenehno kazal občutek, da želi s privabljanjem beguncem in ustvarjanjem t.i. 'Willkommenskultur', postati najbolj dobrodošla država za begunce v Evropi (Akrap, 2015; Reuters, 2015).

Izpostavljenih je bilo mnogo razlogov njenega početja, med drugim je ena bolj verjetnejših razlag ta, da privablja begunce zato, da bi rešila svoje gospodarstvo. Nemčija se je začela zavedati ocene, da se bo leta 2030 nemško delovno prebivalstvo zmanjšalo za 6 milijonov ljudi, zaradi česar bo svoje gospodarstvo težko ohranjala (Akrap, 2015; Reuters, 2015). Begunce je poleg ustvarjanja kulture dobrodošlice privabljala z visokimi finančnimi spodbudami, zagotavljanjem mesečne plače in plačane nastanitve ter izobraževanja, prav tako z zagotavljanjem ščitenja univerzalnih človekovih pravic. Posredno jim s tem nudi varnost, spoštovanje, dostojanstvo in finančno preskrbljenost v času brezposelnosti, zaradi česar je za begunce postala najbolj priljubljena ciljna država. To kažejo tudi statistike Eurostata in drugih mednarodnih organizacij, ki potrjujejo, da je najvišje število prosilcev za mednarodno zaščito od začetka migracijskega toka v Evropski uniji sprejela Nemčija, prav tako je največ beguncev sprejela leta 2017² (Salbi, 2015; Eurostat, 2017b; Mednarodna organizacija za migracije, 2017).

Pomembnost beguncev so v državi prepoznala tudi podjetja, zato so nekatera izmed njih ponujala dodatna mesta za usposabljanje beguncev, ki so bili posebej motivirani, čeprav so izpolnili svojo kvoto zapoljenosti delovnih mest (Reuters, 2015; Javornik in Mikuš, 2016).

Zaradi vse večjega pritoka beguncev, so se oglašali nemški sindikati, ki so posebej opozarjali na izkoriščanje beguncev kot poceni delavne sile. V izogib izkoriščanju so bile sprejete enotne kolektivne pogodbe o plačah za vajeništvo. Poleg tega Zavod za zaposlovanje opravlja preverjanja delavskih razmer, prek katerega pregleduje ali se delavske pravice spoštujejo na delovnem mestu in ali plače ustrezajo predpisanim standardom (AIDA, 2017; Reuters, 2015).

Kljub vsemu se Nemčija srečuje z dodatnimi ovirami, ki upočasnjujejo integracijo in posledično reševanje njenega gospodarskega stanja. Zaveda se tudi, da je trenutno le malo beguncev primernih za trg dela, med njimi je tudi velik delež nepismenih, ki povečujejo breme države. Za pospešitev integracije in dostopa do trga dela je poleg ponudbe številnih jezikovnih tečajev

² Več kot 46.000 beguncev oz. 28% vseh prosilcev v državah članicah EU.

za učenje in preverjanje znanja jezika ter številnih testov za prepoznavanje spretnosti in znanj, posegla po nadaljnjih ukrepih. Skrajšala je dobo čakanja na prost dostop na trg dela. Tu že v začetku postopka za mednarodno zaščito deli prosilce na tiste, ki prihajajo iz varnih držav in na tiste, ki ne prihajajo iz varnih držav. Prosilci iz varnih držav, ki zaprosijo za mednarodno zaščito v Nemčiji, nimajo dostopa do trga dela skozi celotno obdobje postopka izpolnjevanja prošnje. Prosilci za mednarodno zaščito, ki prihajajo iz držav, ki niso varne pa lahko zapustijo sprejemne centre do tretjega meseca od oddaje prošnje in vstopajo na trg dela po treh ali po šestih mesecih z omejitvami. Omejitve so, da morajo zaprositi za dovoljenje za delo in dokazati, da so dobili ponudbo za delovno mesto s strani delodajalca. Slednji mora izjaviti, da bo prosilca zaposlil v primeru izdaje delovnega dovoljenja, prav tako mora podrobno opisati delovno mesto, na katerega ga bo zaposlil (Hren, 2015; Reuters, 2015; AIDA, 2017).

Za hitrejšo in uspešnejšo integracijo je tudi delno omilila postopek t.i. prednostni pregled v 23 regijah, skozi katerega mora iti prosilec, če se želi zaposliti v eni od določenih regij. To pomeni, da Zavod za zaposlovanje preuči prošnjo za delo in določi ali je prosilec primeren kandidat in ali ima po predpisih boljše pogoje za zaposlitev tujec z dovoljenjem za bivanje ali nemški državljan. Prednostni pregled ni več obvezen po 15 mesecih bivanja v državi (Reuters, 2015; AIDA 2017).

Za čim hitrejši vstop na trg dela so na Zavodu za zaposlovanje začeli s posebnim projektom, ki je namenjen zaposlovanju prosilcev za mednarodno zaščito iz ne-varnih držav. Prosilcem nudijo svetovalne storitve in dodatno finančno pomoč oz. nadomestilo za brezposelne. Preverjajo tudi ali delodajalci nudijo beguncem delovne pogoje, plačo in pogodbo o zaposlitvi skladno z zakonodajo. Zavod ima s 50-imi podjetij iz različnih področij sklenjene posebne dogovore o vzpostavljanju večtedenskih praks in pridobivanjem delovnih izkušenj (Hren, 2015; Javornik in Mikuš, 2016).

Rezultat številnega sprejema beguncev kaže, da je Nemčija rešila nekatera večja industrijska mesta, ki so trpela visoko brezposelnost. Begunci se zaposlujejo na manj plačanih deficitarnih delih (70%), zaradi česar ne konkurirajo nemškim delavcem, ampak le t.i. 'gastarbajterjem' (Reuters, 2015; Javornik in Mikuš, 2016).

5 Azilna in migracijska politika v Sloveniji

Težko rečemo, da Slovenija v primerjavi z drugimi državami EU nima izkušenj z begunci in poznavanjem njihovega stanja, potreb ter pomoči, ki jo potrebujejo, ko vstopijo v državo gostiteljico. Od svojega nastanka leta 1991 se je namreč z begunci množično soočala dvakrat, in sicer po letu 1994 zaradi izbruha konfliktov v Hrvaški in Bosni in Hercegovini, ki je prispeval k prvim večjim migracijam prebivalstva iz nekdanjih jugoslovanskih republik ter leta 2015 z migracijskim tokom (Mlekuč, 2016; Evropska migracijska mreža, 2017).

Oba migracijska pojava sta prispevala k postopnemu oblikovanju slovenske azilne in migracijske politike, prav tako so procesi vključevanja Slovenije v EU ter v druge mednarodne organizacije prispevali k prepoznavanju in identificiranju beguncev. Z vključitvijo se je sama začela soočati s podobnimi težavami kot zahodnoevropske države EU. Zgodaj, že leta 1999 je zato sprejela Resolucijo o imigracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 40/99) in z njo preoblikovala in poenotila politiko priseljevanja z mednarodnimi in humanitarnimi obveznostmi. Že takrat je postavila tri stebre politike priseljevanja, in sicer: zaščita in pomoč beguncem ter prosilcem za mednarodno zaščito, integracija priseljencev v slovensko družbo ter preprečevanje nezakonitih migracij (Evropska migracijska mreža, 2017).

Leta 2002 je sledila nova Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 106/2002) s katero je pojav nenavadnega pojava migracij zapisan z ugotovitvijo, da se je z uveljavljanem načela prostega pretoka ljudi, kapitala, blaga in storitev, prostor v EU odprl in povzročil nove tipe, vzorce in strukturo migrantov. Tu je ugotovljeno, da so se sodobna migracijska gibanja glede na pretekle migracijske tokove začela razlikovati po pojavu treh različnih gibanj, in sicer po pojavu visoko kvalificirane delovne sile, po pojavu iskalcev mednarodne zaščite in po pojavu neregularno, ilegalno skritega gibanja. In medtem, ko je prvi pojav za Slovenijo večinoma ne-zaskrbljujoč in ga opiše kot zanjo "nevidnega", jo naslednja dva pojava, ki ga sestavljajo begunci in prosilci za mednarodno zaščito, zaradi povečanja števila prošenj za mednarodno zaščito in s povečevanjem neregularnih vstopov, ki potekajo po nezakonitih poteh, mnogo bolj skrbita in kateremu podaja več pozornosti (Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije – ReMPRS, 2002; Evropska migracijska mreža, 2017).

Z novo Resolucijo o migracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 106/2002) je Slovenija še natančneje opisala ukrepe in aktivnosti za uveljavljanje politike priseljevanja ter jih uskladila s temeljnimi načeli EU (tj. solidarnost, pravica do prostega gibanja in enakopravnost) ter evropskim pravnim redom. Nastala je tudi potreba po novih pristopih k

razvijanju skupne migracijske in azilne politike EU ter potreba po vse večjem sodelovanju z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami (Evropska migracijska mreža, 2017).

Večdesetletno izoblikovano slovensko migracijsko politiko je preizkusil obsežni migracijski tok, ki se je začel septembra 2015. Z dnevnim soočanjem z več tisočim pretokom migrantov, ki so preko balkanske poti potovali večinoma v Nemčijo in druge srednjeevropske države se je izkazalo, da na tako obsežen val migrantov Slovenija ni bila pripravljena. V Slovenijo so migranti dnevno vstopali na meji med Madžarsko in Hrvaško. Po zaprtju Madžarske meje, se je migracijski tok povečeval na meji s Hrvaško, z njim pa tudi varnostni problem upravljanja in nadzorovanja množičnega migracijskega toka (STA, Matković in Simončič, 2015; STA, 2015; Vukelič, 2015).

Migracijski tok je prispeval k večjim številom zelo hitrih sprememb zakonodaje na migracijskem in azilnem področju, mnogo izmed njih jih je bilo obravnavanih z vidika varnosti. Tako so bile sprejete dopolnitve Zakona o obrambi, ki je vojakom priskrbel dodatna pooblastila za soočanje z migracijsko krizo (B. T. in drugi, 2015) in postavljene tehnične ovire na slovensko-hrvaški meji (Vlada RS, 2015), sprejet je bil tudi Odlok o določitvi seznama varnih držav (Vlada RS, 2016). Z odlokom so se določile varne izvorne države³, zaradi česar se je sistem mednarodne zaščite razbremenil migrantov, ki zaščite ne potrebujejo. Prav tako je postal vzrok določitve seznama držav povečanje težko obvladljivega števila prošenj za mednarodno zaščito, zaradi česar je Slovenija tudi težko zagotavljala obravnavo prošenj v zakonsko določenem roku (Vlada RS, 2016).

Največja sprememba migracijske politike je zagotovo sprejetje novega Zakona o mednarodni zaščiti, s katerim je vzpostavil skupni evropski azilni sistem, cilj sprejetega zakona pa je bila uvedba zakonitih, učinkovitih in predvsem hitrih azilnih postopkov. V primerjavi s prejšnjim obstoječim zakonom, so v novejšem zakonu podrobneje določena posebna postopkovna jamstva, podrobneje določeni roki za izdajo odločitve na prvi stopnji ter jasneje opredeljeni instituti nedopustnih prošenj (L. L. in drugi, 2016).

V začetku leta 2017 je Vlada RS začela tudi s preoblikovanjem Zakona o tujcih, ker naj bi se struktura migrantov spremenila, zaradi česar lahko migranti predstavljajo varnostno tveganje državi, čeprav je do te ugotovitve prišla že leta 2002 in tudi zapisala v Resolucijo o migracijski

³ Albanija, Alžirija, Bangladeš, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Egipt, Kosovo, Makedonija, Maroko, Srbija, Tunizija in Turčija.

politiki Republike Slovenije. Sprejela je več sprememb, med njimi je policiji podelila pooblastila za ustrezen odziv na razmere, ki bi v primeru povečanja ilegalnih migracij le-te začele ogrožati varnost države. Temu so odločno nasprotovale nevladne organizacije, ker naj bi ukrepi kršili slovensko ustavo in tudi mednarodno pravo in pravo Evropske unije ter Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (Kos in STA, 2017). Prav tako je sprememba zakona določila ustanovitev vladnega Urada RS za oskrbo in integracijo migrantov, katerega podroben opis sledi v nadaljevanju (Sloga, 2017).

5.1 Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov

Na podlagi novele Zakona o tujcih, ki je začel veljati 4. februarja 2017 je Vlada RS izdala Odlok o ustanovitvi Urada za oskrbo in integracijo migrantov. Urad je pričel s z delovanjem 1. junija 2017. Temeljna naloga novoustanovljenega urada je skrb za oskrbo razseljenih oseb, oseb z začasno zaščito, prosilcev za mednarodno zaščito in oseb z mednarodno zaščito in tujcev, ki jim je v Sloveniji dovoljeno zadrževanje. Urad skrbi za njihovo integracijo v slovensko družbo, vključuje pa pomoč pri nastanitvi, zdravstveni oskrbi, vključevanju v izobraževalne institucije in vključitev na trg dela. Zagotavlja ustrezne kapacitete za nastanitev, in sicer upravlja tri azilne domove za prosilce za mednarodno zaščito in dve integracijski hiši za osebe z mednarodno zaščito. Zagotavlja informacije glede pravic in dolžnosti, glede na njihov status in nudi pomoč pri uveljavljanju pravic ter pri tem sodeluje s pristojnimi resornimi ministrstvi ter koordinira delo nevladnih, mednarodnih in drugih organizacij (N.Č. in STA, 2017; Sloga, 2017; "Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov ", b. d.).

Ker gre za naloge, ki segajo na področja socialnega varstva, zdravstva, šolstva je dobro in pomembno, da gre za vladni urad, ki področje migracij premika oz. izključuje iz pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve. Mnoge nevladne organizacije ustanovitev Urada odobravajo in si želijo, da bi Urad deloval v sodelovanju z nevladnimi organizacijami in po strokovnih načelih (Petrovčič, 2017).

Naj še omenim, da smo nekoč že imeli podoben Urad z istim namenom in sicer t.i. Urad vlade za preseljevanje in begunce. Ustanovljen je bil leta 1992 zaradi prihoda številnih beguncev iz Bosne in Hercegovine in bil ukinjen leta 2004. Delo je opravljal uspešno in imel povezovalno vlogo med različnimi državnimi organi, nevladnimi in humanitarnimi organizacijami. Večja razlika z novoustanovljenim vladnim Uradom je le v tem, da je bil direktor Urada odgovoren celotni vladi, direktor sedanjega Urada pa je odgovoren zgolj generalnemu sekretarju vlade (Petrovčič, 2017).

5.1.1 Solidarnostna shema za prerazporeditev prebežnikov v EU

Dejstvo je, da so v zadnjih letih največ pribežnikov sprejele Grčija, Italija in Madžarska, zato je Evropska unija leta 2015 sprejela odločitev, da bo premestila in preselila osebe, ki potrebujejo mednarodno zaščito na podlagi delitve bremen med državami članicami EU (glej Slika 5.1). EU se je s članicami zato sporazumno odločila, da bo premestila 160000 in preselila 20000 oseb, k razporeditvi pribežnikov se je zavzela in vključila tudi Slovenija. (Evropska komisija, 2017; Ministrstvo za notranje zadeve, 2017d).

Slika 5.1: Prikaz relokacijske sheme Evropske unije

Vir: Evropska komisija (2017).

Slovenija naj bi vsega skupaj v dveh letih tj. od aprila 2016 do avgusta 2017, premestila 567 oseb iz Italije in Grčije. Po podatkih EU je delež ugodno rešenih prošenj slednjih oseb za mednarodno zaščito vsaj 75 %. Med njimi so begunci iz Sirije, Eritreje, Iraka, Centralnoafriške republike, Svazija, Jemna in Bahrajna (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017d).

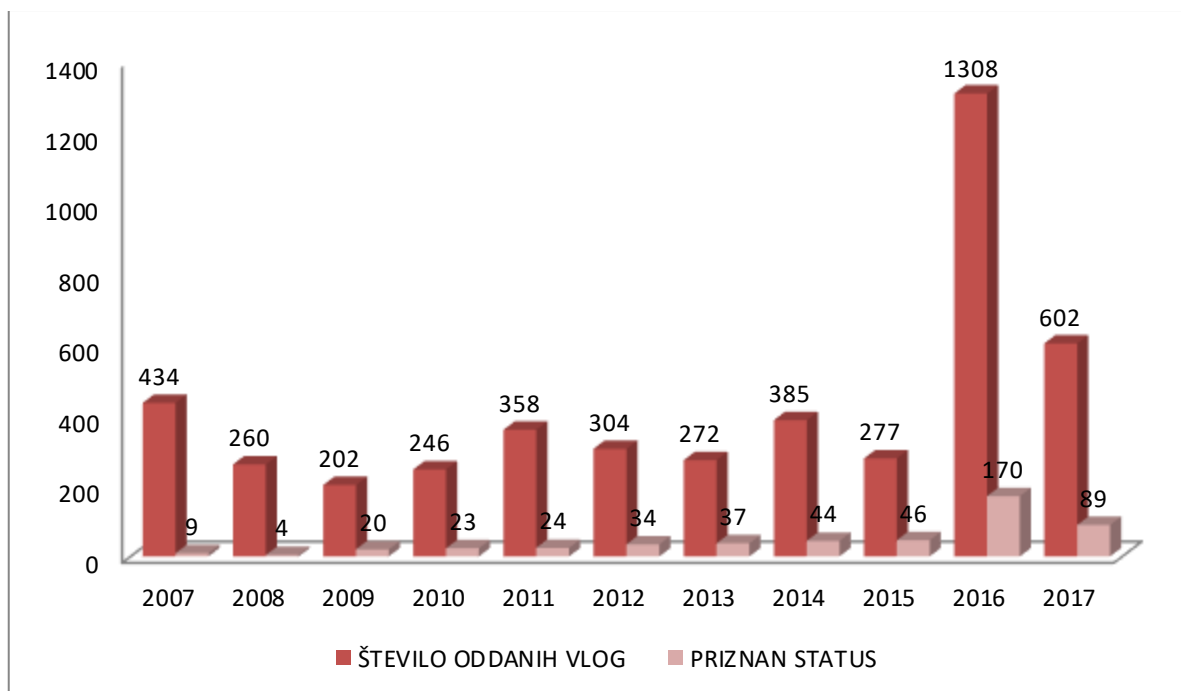
Prav tako naj bi Slovenija v okviru relokacijske sheme preselila 20 oseb iz tretjih držav. Slovenija za premeščeno osebo od Evropske komisije prejme 6.000 € in za vsako trajno preseljeno osebo 10.000 €. S premestitvijo in preselitvijo pribežnikov se ukvarja novoustanovljeni Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov (prav tam).

5.2 Statistični pregled oseb z mednarodno zaščito v Sloveniji

Slovenija ima v primerjavi z drugimi državami malo oseb z mednarodno zaščito, zadnja migrantska kriza, ki je potekala skozi državo, pa je kljub temu prispevala k povečanju števila prosilcev za mednarodno zaščito. Leta 2015 je za mednarodno zaščito zaprosilo 141 pribežnikov, leta 2016 pa kar 1184 pribežnikov (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017c). V

zadnjih letih se je zaradi sodobnega migracijskega toka povečalo število oddanih prošelj za mednarodno zaščito (glej Graf 5.1).

Graf 5.1: Prikaz oddanih prošelj za mednarodno zaščito in prikaz števila priznanega statusa za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji po letih (od leta 2007 do julija 2017)

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve (2017c).

Po številu oddanih prošelj za dodelitev mednarodne zaščite se jih prizna malo (glej Graf 5.1; glej Graf 5.2). Postopki so pogosto ustavljeni zaradi samovoljne zapustitve azilnega doma ali zaradi umika prošnje. Zavrjene prošnje so posledica neutemeljenosti, zavrženje prošnje pa pomeni, da je v skladu z Dublinsko uredbo za pristojno spoznana druga država članica EU, izda se dublinski sklep, oseba pa je predana pristojni državi (Ministrstvo za notranje zadeve, 2016; Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, 2017).

Graf 5.2: Statistika priznanih in zavrnjenih prošelj za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji za leto 2016

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve (2017c).

V Sloveniji je do junija 2017 prebivalo 451 oseb s statusom mednarodne zaščite ter 257 prosilcev za mednarodno zaščito (Vlada RS, 2017). Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september)⁴ o prihodu oseb z mednarodno zaščito dodaja, da je oseb »vedno več v Sloveniji, številka se povečuje tudi s pričo tega, da je država sprejela in sprejema ljudi z relokacijske sheme /.../Ampak poleg te relokacijske sheme še vedno prihajajo tudi drugi ljudje po redni poti v Slovenijo«. Največ prosilcev za mednarodno zaščito prihaja iz Afganistana, sledijo Sirijci, Pakistanci in Alžirci (glej Graf 5.3).

Graf 5.3: Prikaz % prosilcev za mednarodno zaščito v Sloveniji po državah izvora (od januarja 2017 do julija 2017)

⁴ Vir na voljo pri avtorici.

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve (2017c).

5.3 Postopek pridobivanja mednarodne zaščite v Sloveniji

V Sloveniji lahko za mednarodno zaščito zaprosi ».../ tujec ali oseba brez državljanstva, ki meni, da je v matični državi sistematično preganjan, zaradi svojega političnega prepričanja ali zaradi svoje verske, rasne, narodnostne ali etnične pripadnosti /.../« in kdor meni, ».../ da bi bila ob vrnitvi v matično državo ogrožena njegovo življenje ali svoboda oziroma bi bil lahko izpostavljen mučenju ali nečloveškemu ravnanju ali kaznovanju /.../« (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017b, str. 1).

Po Zakonu o mednarodni zaščiti (Ur. l. RS, 16/17) se lahko v Sloveniji določita dve obliki mednarodne zaščite, in sicer status begunca, katerega definicija izhaja iz Ženevske konvencije in status subsidiarne oblike zaščite⁵, ki se prizna: ».../ državljanu tretje države ali osebi brez državljanstva, ki ne izpolnjuje pogojev za status begunca, če obstaja utemeljen razlog, da bi bil ob vrnitvi v izvorno državo ali državo zadnjega običajnega bivališča, če gre za osebo brez državljanstva, soočen z utemeljenim tveganjem, da utrpri resno škodo /.../« (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 20. člen). Resna škoda pa »zajema smrtno kazen ali usmrnitev, mučenje, nečloveško ravnanje, poniževalno ravnanje, podeljena kazen v izvorni državi, resno individualno grožnjo za življenje ali zaradi samovoljnega nasilja v situacijah mednarodnega ali notranjega oboroženega spopada« (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 28. člen).

Ko pribežnik vstopi v Slovenijo, mora ta v najkrajšem možnem času izraziti namero, da bo vložil prošnjo za mednarodno zaščito in na podlagi namere vložiti prošnjo za mednarodno zaščito. S tem postane prosilec za mednarodno zaščito, kar pomeni, da oseba trdi, da je begunec, v tem času pa ga država prejemnica ne sme poslati nazaj v izvorno državo (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017b).

Sprejem prošnje za mednarodno zaščito se izvede v Azilnem domu v Ljubljani. Postopek vodi Urad za migracije, notranja organizacijska enota Ministrstva za notranje zadeve, ki je pristojna za mednarodno zaščito.

Tujci, ki ne zaprosijo za mednarodno zaščito in v Slovenijo vstopijo nedovoljeno in bivajo nezakonito, jih policija vrne državi na podlagi t.i. sporazumov o vračanju. Če tujca ni mogoče

⁵ V nadaljevanju bom z uporabo besede begunec upoštevala tako osebe s prizanim statusom begunca kot tudi osebe s subsidiarno zaščito.

vrniti po sporazumih, se ga nastani v Centru za tujce v Postojni in se mu izda odločba o vrnitvi (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, 2017).

Prosilec ima od vložitve prošnje za mednarodno zaščito pravico do: »prebivanja v Republiki Sloveniji, materialne oskrbe v primeru nastanitve v azilnem domu ali njegovi izpostavi, finančne pomoči v primeru nastanitve na zasebnem naslovu v skladu s tem zakonom, nujnega zdravljenja, izobraževanja, dostopa na trg dela, humanitarne pomoči in žepnine« (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 78. člen).

Pravico do prebivanja v državi ima prosilec za mednarodno zaščito od dneva vložitve prošnje pa do pravnomočne odločitve o prošnji (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017b).

Med tem časom stanujejo v azilnem domu, kjer prejema osnovno oskrbo, ki obsega poleg nastanitve tudi prehrano, obleko, obutev in higienske potrebščine. Upravičeni so do prejemanja žepnine, ki znaša 18 € na mesec. Prosilcu, ki nima lastnih sredstev za preživljanje, se dodeli finančna pomoč. Višina finančne pomoči v primeru izselitve iz integracijske hiše v »zasebno nastanitev za odraslo osebo je 50 % osnovnega zneska minimalnega dohodka (144,40 €), za vsako naslednjo odraslo osebo v družini je 25 %, za otroka do 18. leta starosti 35 % in za mladoletnega prosilca brez spremstva 50 %« osnovnega zneska min. dohodka (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017č, str. 1).

V času statusa prosilca imajo tudi pravico do nujnega zdravljenja tj. do nujne medicinske pomoči, nujne zobozdravstvene pomoči, nujno zdravljenje po odločitvi zdravnika in pravica do zdravstvenega varstva žensk (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017č).

Najkasneje v treh mesecih od dneva vložitve prošnje pa se prosilcu zagotovi tudi pravica do osnovnošolskega izobraževanja ter dostop do izobraževanja na poklicnih in srednjih šolah ter do višješolskega, visokošolskega in izobraževanja pod pogoji, ki veljajo za državljane Republike Slovenije (prav tam).

Odločitev o dodelitvi mednarodne zaščite se po rednem postopku odloči najkasneje v šestih mesecih, v pospešenem postopku pa najkasneje v dveh mesecih od vložitve prošnje (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 47. člen). Če prosilcu po devetih mesecih od časa, ko je vložil prošnjo za mednarodno zaščito le-ta še ni bila vročena s strani pristojnega organa in te zamude ni mogoče pripisati prosilcu, potem ta pridobi tudi prost dostop do trga dela (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 87.člen).

V primeru negativne odločitve se pribežnika preda policiji, slednja pa izvede postopek vrnitve državo izvora. Če pa je prosilcu priznana mednarodna zaščita pa pridobi pravico do:

- pridobitve informacij o statusu, pravicah in dolžnostih oseb z mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji,
- prebivanja v Republiki Sloveniji,
- denarnega nadomestila za zasebno nastanitev,
- zdravstvenega varstva,
- socialnega varstva,
- izobraževanja,
- zaposlitve in dela,
- pomoči pri vključevanju v okolje (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 90. člen).

Po Zakonu o mednarodni zaščiti so osebe z mednarodno zaščito na področju pravic izobraževanja, zdravstvenega in socialnega varstva izenačene s slovenskimi državljani. Imajo prost dostop na trg dela in ne potrebujejo delovnega dovoljenja (prav tam).

Država ima na razpolago dve integracijski hiši, eno v Ljubljani za 15 oseb in eno v Mariboru za 45 oseb, kjer so lahko osebe z mednarodno zaščito nastanjene za obdobje enega leta. V tem času imajo tudi možnost selitve v zasebno nastanitev. Namen nastanitve v integracijski hiši je, da se osebe z mednarodno zaščito lahko intenzivno vključujejo in udeležujejo programov za integracijo, da si v tem času urejajo dokumente, učijo slovenskega jezika, privajajo družbi in okolju in da pričnejo z iskanjem zaposlitve (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017č).

Po pridobitvi statusa je oseba z mednarodno zaščito, ki se nastani na zasebnem naslovu za 18 mesecev po izselitvi iz integracijske hiše, upravičena do denarnega nadomestila za zasebno nastanitev. Denarno nadomestilo za zasebno nastanitev trenutno znaša 288,81 € za eno osebo, 346,57 € za dve osebi, 433,22 € za tri osebe in 519,86 € za štiri osebe. Če se v tem obdobju begunec udeleži tečaja slovenskega jezika in ga obiskuje vsaj 80 % ur, se mu nadomestilo za zasebno nastanitev lahko odobri še za nadaljnjih 18 mesecev. V primeru, da po pridobitvi statusa še vedno biva v integracijski hiši pa do nadomestila za zasebno nastanitev ni upravičen (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017č).

Pri izvajanju pomoči prosičcem za mednarodno zaščito in osebam, ki so pridobile mednarodno zaščito pa poleg vladnih institucij sodelujejo tudi nevladne in druge organizacije in katere je ministrstvo pri opisu označilo kot dolgoletne partnerje. Nevladne in druge organizacije se lahko vključujejo v vse faze izvedbe projektov, programov (orientacijski program), ki delujejo na področju mednarodne zaščite in so namenjeni vsem osebam z mednarodno zaščito. Programi med drugim vključujejo celostno pomoč pri vključevanju v družbo in izvedba tečajev slovenskega jezika. Pri informiranju, nastanitvi, oskrbi ter pomoči pri vključevanju beguncev v družbo, vladne organizacije sodelujejo z nevladnimi organizacijami (Ministrstvo za notranje zadeve, 2017č), katerih delovanje podrobneje opisujem v naslednjem podglavju.

5.4 Delovanje nevladnih organizacij na področju integracije in zaposlovanja beguncev

Nevladne organizacije predstavljajo pomemben nevladni sektor in so izvajalec javno koristnih storitev s področja sociale, izobraževanja, zdravstva, kulture, športa, okolja ipd. Opravljajo dve pomembni funkciji, in sicer zagovorniško ter storitveno funkcijo. Delujejo neodvisno od države, so neprofitne, prostovoljne in multifunkcionalne, ker lahko delujejo na večih področjih hkrati (Forbici, Divjak, Osonkar, Dernovšek in Verbajs, 2010).

Opišemo jih lahko kot družbeni prostor, ki deluje med državo, trgom dela in številnimi družbenimi skupnosti. Ne samo, da predstavljajo korekturo in alternativo državi, temveč tudi tržnim organizacijam in podjetjem. Zato se je za njih uveljavil naziv »tretji sektor«, nekateri jih poimenujejo tudi »civilna družba«, ker predstavljajo obliko sodelovanja državljanov z državo (Forbici in drugi 2010).

Danes v Sloveniji deluje okoli 23.000 nevladnih organizacij po številnih področjih, paleta njihovih storitev in programov pa je izjemno široka (Forbici in drugi, 2010). V magistrskem delu se bom osredotočila na humanitarne nevladne organizacije, ki se poleg nudenja humanitarne pomoči in prostovoljstva ukvarjajo tudi z opozarjanjem, informiranjem širše javnosti, ozaveščanjem, s spremljanjem spoštovanja azilnega prava in upoštevanja človekovih pravic pri beguncih, z zagovorništvom in priporočili oz. zahtevami oblastem, tolmačenjem, pomočjo beguncem na področju verske oskrbe, kulturne mediacije, psihosocialne pomoči in pravne pomoči (Humanitarni odzivni center, 2017).

Med njimi sta dve večji humanitarni nevladni organizaciji na področju nudenja pomoči pri integraciji beguncev, in sicer sta to Društvo Odnos in Slovenska Filantropija. Obe nevladni organizaciji se ukvarjata tudi z zaposlovanjem beguncev ter nudenjem pomoči pri iskanju dela.

V nadaljevanju ju bom bolje predstavila in opisala njuno delovanje, oblike pomoči beguncem, projekte in programe katere izvajata in kako pomagata beguncem pri vstopu na trg dela v Sloveniji.

5.4.1 Društvo Odnos

Društvo ODNOS oz. Društvo za razvoj in povezovanje družbenih ved in kultur ODNOS (dalje Društvo) »je prostovoljno, samostojno, nevladno in nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki delujejo na področju migracij, integracije, socialnega vključevanja, socialnega varstva, medkulturnega in medgeneracijskega dialoga, temeljnih človekovih pravic, aktivnega državljanstva« (Statut društva za razvoj in povezovanje družbenih ved in kultur odnos, 2016, 1.člen).

Društvo deluje na področju migracij, integracije, socialnega varstva, socialnega vključevanja, medkulturnega spoznavanja, dialoga, spoštovanja in povezovanja. S povezovanjem z različnimi dejavnostmi prispeva k socialni vključenosti otrok, mladih, odraslih, družin in starejših (prav tam, 6. člen).

V okviru projekta Pomoč pri integraciji je v društvu zaposlenih 8 ljudi (za polni ali krajši delovni čas) ter številni prostovoljci, prostore pa imajo v Ljubljani in Mariboru, kjer živi tudi največ oseb z mednarodno zaščito. Društvo si tudi prizadeva k aktivaciji prostora v Kopru, v primeru, da bodo tja nameščene osebe z mednarodno zaščito. »Problem je, ker družba ni pripravljena na te ljudi, soočamo se z odklonilnim odnosom prebivalstva ipd.« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september). V društvu sodelujejo tudi osebe, ki imajo begunsko oz. migrantsko izkušnjo in ki obvladajo arabski jezik. Tako so lahko neposredno v pomoč osebam z mednarodno zaščito. Prav tako so v pomoč delavcem oz. zaposlenim v posameznih institucijah in ustanovah, da je njihova komunikacija z osebami z mednarodno zaščito možna in izvedljiva (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Že dolgo let se društvo ukvarja z migracijami ljudi in tudi z drugimi migranti, v zadnji letih pa je osrednji program dela z begunci Pomoč pri integraciji za osebe z mednarodno zaščito, ki ga sofinancira Evropska unija iz Sklada za azil, migracije in vključevanje, Ministrstvo za notranje zadeve RS ter Urad vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september; "Društvo Odnos", b. d.). Program je celostno zasnovan in vključuje pomoč pri urejanju različnih življenjskih situacij ter učno pomoč oz. druge organizacijske aktivnosti osebam z mednarodno zaščito. Vključuje vso pomoč društva, ki jo osebe z mednarodno zaščito

potrebujejo takoj, ko pridobijo status, da jim pomaga pri vzpostavitvi »temeljev«, »da se lahko sploh začnejo vključevati v skupnost, v družbo« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Po pridobitvi statusa z mednarodno zaščito jim društvo sprva pomaga pri iskanju primerne nastanitve na trgu. Prav tako jim pomaga pri urejanju najemnih pogodb, mediacije z najemodajalci, Jazbec pa dodaja, da je že na začetku to že zelo »specifična in kompleksna zadeva«. Potem jim društvo pomaga pri urejanju vseh drugih dokumentov tj. od prijave prebivališča do urejanja socialnih transferjev na Centru za socialno delo, prijav na Zavodu za zaposlovanje RS, odpiranje bančnega računa na bankah, urejanje zdravnikov ipd. Po ureditvi temeljnih stvari, jim je društvo tudi kasneje ves čas v podporo in pomoč pri nadaljnjem vključevanju (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

V okviru programa Društvo Odnos izvaja tudi učno pomoč in sicer pomoč pri učenju slovenskega jezika, nudijo tudi učno pomoč otrokom pri predmetih v šoli. Druga stran pomoči pa je:

.../ psihosocialna dimenzija, ki je zelo pomembna, namreč to so ljudje, ki bežijo pred vojno, nasiljem in imajo strah pred preganjanjem pred nasiljem v matičnih državah. So zelo specifične življenjske situacije, namreč delamo s posamezniki, otroci, odraslimi, družinami oz. številnimi družinami iz Sirije, Iraka, različnih afriških držav (Eritreje, Somalije, Konga, Nigerije, ...). Gre za zelo kompleksne zadeve. Integracija je kompleksen dvostranski, večplasten, dinamičen proces in v tem procesu mi igramo zelo pomembno vlogo. Ne samo kot neposredni podporniki oz. dajalci pomoči posameznikom in družinam, ampak tudi na makroravni pri ustvarjanju pogojev in možnosti za vključevanje OMZ v skupnost oz. družbo, medkulturni dialog. Bi rekel, da smo mediatorji med vsemi javnimi institucijami in med begunci. Tako, da smo ves čas v kontaktu z delavci na različnih javnih ustanovah. Spremljamo ljudi, ne samo prvič ampak tudi kasneje, na institucije .../ (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

V program so lahko osebe z mednarodno zaščito formalno vključene 3 leta. V tem obdobju je ocenjeno, da bi že lahko toliko napredovali, da bi se osamosvojili in da ne bi več potrebovali pomoči. Ob tem Jazbec še dodaja spremembo, ki se je zgodila pred letom, ko so začeli prihajati ljudje v Slovenijo po relokacijski shemi. Ti so obravnavani nekoliko drugače in so vključeni v orientacijski program⁶, ki ga izvaja Slovenska Filantropija, medtem, ko ljudje, ki prihajajo v Slovenijo po redni poti v ta program niso vključeni in se lahko vključijo v program društva Odnos po pridobitvi statusa (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Drugi program, ki ga društvo tudi izvaja pa je program Aktivni odnosi - opolnomočenje in socialna aktivacija migrantskih žensk⁷, namen programa pa je povečati socialno vključenost

⁶ Več na str. 43–44.

⁷ Program financirata Evropski socialni sklad ter Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

žensk z migrantskim in begunskim ozadjem in povečanjem njihove motivacije za reševanje življenjskih in socialnih situacij. Cilj je vključiti ženske migrantke vseh izobrazbenih profilov in pomagati pri razvoju socialnih veščin in spretnosti, dvigu funkcionalnih kompetenc, ki pripomorejo k vključenosti v družbo, pridobitvijo znanj in pomoči pri pridobitvi informacij, ki vodijo k razrešitvi socialnih stisk in težav in pogosto spremljajo stanje dolgotrajne brezposelnosti. Na tem področju pa društvo nudi pomoč pri osebnostnem razvoju, krepitevi moči in motiviranosti za njihovo približevanje na trg dela in pomoč pri okrepitvi povezovanja različnih deležnikov ("Društvo Odnos", b. d.; Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Društvo Odnos je vključeno tudi v vseevropsko mrežo oz. spletno platformo Skills2Work. Platforma se je vzpostavila z namenom vzpostavljanja dobre prakse izmenjave informacij o priznavanju, zaposlovanju in ohranjanju veščin oseb z mednarodno zaščito ter povečano ozaveščenost delodajalcev o zaposlovanju beguncev. Povezuje lokalne organe, nevladne organizacije, delodajalce in zaposlene mednarodnih organizacij, to pa dosega z dostopom do informacij, ki so pomembne za vse akterje, ki so vključeni v proces integracije begunca (Skills2Work, 2017a). Cilj projekta je spodbujati zgodnje in trajno zaposlovanje beguncev z izboljšano podporo pri dostopu do potrebnih informacij glede azilnih postopkov, priznavanju izobrazbe in zagotavljanju drugih integracijskih storitev (Skills2Work, 2017b).

Glede sodelovanja društva z vladnimi institucijami, Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september) pove, da je težko delati integracijo, če nimaš dialoga s predstavniki institucij. Nadaljuje, da je za nevladno organizacijo pomembno »kontinuirano delovanje na mikro ravni, se pravi v osebnem stiku z ljudmi, poleg tega pa tudi na makro in mezo ravni, pri odpravljanju ovir na sistemski, strukturni ravni«. Oba programa, ki jih društvo izvaja, sta podprta s strani vladnih institucij tj. vladnega Urada za oskrbo in integracijo migrantov, Ministrstvom za notranje zadeve in Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Društvo na vsakodnevni ravni sodeluje s svetovalci za integracijo na novoustanovljenem vladnem Uradu za oskrbo in integracijo migrantov, socialnimi delavci v Azilnih domovih, s svetovalkami na Zavodu za zaposlovanje RS, s Centri za socialno delo, z zdravstvenimi institucijami, bankami, vrtci in šolami (prav tam).

Sodelovanje z vladnimi institucijami Jazbec (prav tam) ocenjuje v nekaterih primerih uspešno, v nekaterih primerih pa tudi ne. Na Uradu za oskrbo in integracijo migrantov je društvo vzpostavilo konstruktivno in uspešno sodelovanje. Društvo prav tako dobro sodeluje z vrtci in

šolami. »Učitelji in drugi zaposleni po šolah se zelo trudijo z otroci in pomagajo, da se čim prej vključijo v šolo in družbo« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Dodatno okrepljeno sodelovanje z društvom Jazbec (prav tam) vidi pri Centrih za socialno delo, za katerega trdi, da je sodelovanje večinoma dobro. Mogoče je sodelovanje manj dobro s posameznimi delavci, ki ne poznajo toliko specifičnega položaja migrantov in beguncev. V zvezi s slednjim problemom pa dodaja:

/.../ Osebno sem sodeloval v skupini, ki je pripravljala podlage za dopolnitev strokovnega izpita na področju socialnega varstva pri Socialni zbornici Slovenije. Strokovni izpit smo dopolnili z vsebinami migracij, mednarodne zaščite, tujcev, kar je bilo nujno. Sedaj mora vsak strokovni delavec pokazati osnovno poznavanje zakonodaje in specifičnega položaja pravic, dolžnosti oseb z mednarodno zaščito in ne samo njih tudi drugih oseb, kot so tujci, migranti in prisilci za mednarodno zaščito. To je podlaga, da pride to vedenje do strokovnih delavcev, ki so zaposleni na različnih centrih za socialni delo in v drugih ustanovah, organizacijah. Pri delu z migranti in begunci se je potrebno ves čas učiti in razvijati tudi medkulturne, socialne kompetence, zmožnosti sodelovanja. Ob sodelovanju, dopolnjevanju vseh akterjev, strokovnih delavcev je veliko lažje urejati situacije v konkretnih primerih. Namreč pojavljajo se različne situacije, vključevanje oz. integracija ni ravno romantična zadeva, ampak zelo kompleksen, dvostranski in večplasten, dolgotrajen proces. Prisotni so tudi konflikti, v določenih primerih se pojavljajo nasilne situacije v družini. Tu je potem pomembno tudi sodelovanje, kjer se urejajo te situacije (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Poleg želje po dodatnem sodelovanju s Centri za socialno delo, vidi okrepljeno sodelovanje tudi z zdravstvenimi ustanovami. Društvo ljudi spremlja k specialistom, zdravnikom, psihologom »in je pomembno, da se tudi zdravniki zavedajo položaja teh ljudi, njihovega 'backgrounda', ki ga nosijo s sabo in da ne prihaja do napak, ki se dogajajo in so doživete s strani oseb z mednarodno zaščito kot rasizem, da so bili zavrnjeni s strani določenih oseb, kar ni bilo pozitivno« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september). Ob tem sogovornik še dodaja, da se z večkratnimi sodelovanji zdravstveno osebje bolj odpira in prilagaja osebam z mednarodno zaščito, ni pa vedno težava pri predsodkih osebja, sodelovanje z zdravstvenimi ustanovami otežuje tudi vzpostavljena sistemska raven (prav tam).

/.../ Zdravstveni sistem ima omejene kapacitete, kot tudi sociala in je tudi te vidike potrebno razumeti, da ni dovolj zdravnikov, socialnih delavcev. Na teh institucijah bi bilo dobro, da bi se bolj specializirali za to populacijo, da bi imeli tudi kakšne kulturne mediatorje namreč sedaj vso to podporo kulturnih mediatorjev in prevajalcev zagotavljamo mi, kar je včasih s tem številom ljudi težko. Bilo bi dobro, da bi se sistem javnih služb prilagodil do te mere, da bi vendarle spoznal, da živimo v medkulturni družbi in da bo vedno več migrantov in beguncev živelo med nami in z nami in da bi bilo dobro investirati v zaposlovanje specializiranih kadrov (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Nekateri begunci so bili deležni tudi rasističnih izpadov, tudi na različnih institucijah ali pa s strani najemodajalcev. Takšne izkušnje in njihova nezaupljivost se potem prenaša tudi na druga področja. Zato se v društvu tudi močno prizadevajo, da ustvarjajo medkulturni dialog v

praktičnih situacijah (z mediacijo), da namenom, da ne bi bilo več negativnih izkušenj ampak da bi ljudje pridobivali več pozitivnih izkušenj in na ta način krepili svojo pozicijo v slovenski družbi. Jazbec (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september) ob tem še dodaja, da je potrebno včasih pogledati obe strani. »Prihaja do medkulturnih nerazumevanj, prisotno je tudi jezikovno nerazumevanje in se v posameznih primerih tudi izkaže, da je resnica nekje vmes«. Zaradi tega v društvu izvajajo tudi predavanja po šolah, vrtcih in so v stiku s tamkajšnjimi svetovalci in zaposlenimi (prav tam).

5.4.2 Slovenska Filantropija

Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva (dalje filantropija), je humanitarna organizacija, ki se je ustanovila leta 1992. Programi in projekti, ki jih filantropija izvaja so »usmerjeni v dvig kvalitete bivanja v skupnosti in v zagovorništvo socialno šibkejših« ("Slovenska filantropija ", b. d., str. 1). Zagovarjajo vrednote, kot so solidarnost, spoštovanje soljudi in narave, strpnost, enakopravnost in enake možnosti za vse. Osrednja dejavnost je prostovoljstvo, njihovo delo pa je usmerjeno tudi v ozaveščanje in informiranje, zagovorništvo in povezovanje ("Slovenska filantropija ", b. d.).

Za osebe z mednarodno zaščito filantropija izvaja različne programe, osnova je socialno delo, psihosocialna pomoč in pomoč pri vključevanju in integraciji v okolje. Pomembnejši program, ki ga trenutno izvaja za osebe z mednarodno zaščito je orientacijski program. V program so vključeni vsi tisti, ki v Slovenijo prispejo na podlagi evropske preselitvene sheme iz Grčije in Italije (tj. relokacijske sheme). Prek programa jih filantropija seznanja z osnovnimi principi slovenske družbe. Spoznajo se z institucijami s katerimi imajo stik v prvi fazi integracije, to pa so Centri za socialno delo, upravne enote, davčne uprave, zdravstveni domovi, šolski sistemi, z Zavodom za zaposlovanje, kjer se prijavijo in postanejo iskalci zaposlitve. Drugi del tega programa je namenjen učenju osnovam slovenskega jezika in spoznavanju slovenskega okolja, slovenskih vrednot in načina življenja (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober)⁸.

Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) ob tem še dodaja, da čeprav so si v filantropiji želeli dati poudarek bolj drugemu delu, pa so se morali, zaradi slovenskega sistema, ki je zahteven in birokratski, osredotočiti na prvi del, da se ljudje ob ureditvi vseh potrebnih dokumentov lahko osredotočijo na spoznavanje življenja v Sloveniji in integracijo.

⁸ Vir je na voljo pri avtorici.

Glede posebne obravnave beguncev, ki prihajajo v Sloveniji po relokacijski shemi za njih posebej vzpostavljenega orientacijskega programa, Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) dodaja:

Meni osebno se to zdi nesmisel, ker vsi, ki dobijo status bi morali na začetku imeti takšen orientacijski program. Ostali tega nimajo, imajo sicer program, ki ga izvaja Društvo Odnos. Je na nek način sicer podoben, ker potrebe so iste. Mi jih težko orientiramo »po šolsko«, vsakemu moramo pomagat na svoj način, zato je obravnava bolj individualna. Ta orientacijski program se je izoblikoval na podlagi zakonodaje. Ti, ki pridejo preko sistema kvot imajo dodatno pravico do tega programa. Verjetno je to skladno s shemo Evropske unije, ker država sprejme določeno število ljudi na podlagi kvot, ki so določene in za katere se vsaj malo bolj potihno računa, da so to tisti pravi begunci. Ker to so ljudje, ki so dolgo časa živeli po begunskih taboriščih v Grčiji in Italiji in so že tam delno preverjeni. Pri nas sicer gredo še enkrat skozi postopek. Po večini dobivajo status begunca, tudi postopki so bistveno krajši. Tako da v tem smislu imajo neko prednost. Na njih država neformalno gleda na način, da to so begunci. Nam se sicer to zdi problematično, ker se to pogosto ločuje na podlagi nacionalnosti. Vemo, da Afganistanci zelo težko dobijo status, čeprav imajo razloge za to. Tako, da to je sistem. Lahko temu rečemo, da je pozitivna diskriminacija, čeprav jaz osebno mislim, da, vsi, ki dobijo status, bi morali imeti takšen podoben program.

Sodelovanje z vladnimi in ostalimi nevladnimi organizacijami v filantropiji ocenjujejo kot dobro. Še posebno je sodelovanje dobro z nevladnimi organizacijami. Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) tu doda:

/.../ Mi, ki delamo v praksi imamo enaka stališča in se dobro med seboj povezujemo. Kar je, je to, da sploh nevladne organizacije bi si želele, da so kakšne stvari bolj sistemsko zapejane in da se kakšna stvar hitreje zgodi. Tu je ponavadi kakšno nesoglasje, drugače operativno pa relativno dobro sodelujemo. Način delovanja nevladnih organizacij je tudi takšen, da v glavnem delujemo projektno in ko so kakšni razpisi med seboj tudi konkuriramo. Meni se zdi, da v danih okoliščinah stvari delujejo dobro, ni pa vedno idealno, tudi s sodelovanjem je tako.

6 Integracija beguncev v Sloveniji

»In ta čisti vstop v njihov življenjski svet je možen samo ob neposrednem osebnem stiku, pa še to ne kar takoj, ampak šele takrat ko se ali pa tudi ne, človek zaupa. Zaupajo takrat, ko vidijo, da jim pomagamo« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

V času begunske krize smo bili v Sloveniji priča mnogim nestrpnim izjavam slovenske družbe in ogromnim strahom pred »neznano« grožnjo. Pojavljali so se številni sovražni govori in pozivi k zaprtju meja. Jager (2017, str. 1) slovensko družbo med begunsko krizo opiše takole:

/.../ Medtem pa beguncev, ki dejansko bivajo v Slovenji, ni dovolj niti, da bi napolnili vaški gasilski dom za koncert Tanje Žagar. Namesto da bi nastavljali bombe, se domnevni barbarski zavojevalci in islamistični skrajneži učijo slovenščine in igrajo nogomet. Vendar dejstva niso dovolj, da bi utišala "domoljube"; zanje je problematičen že sam obstoj drugačnosti, pa kakršnekoli že. Sovraštva do beguncev ni mogoče pomiriti z razumskimi argumenti, saj v njem ni nič razumskega; gre namreč za afekt, za čustveni odziv, ki ga ni moč obdržati – in ta odziv razkriva vse, kar je narobe z našo družbo /.../.

Kljub obsežnemu begunskemu toku, pa je tistih, ki so prihajali v Slovenijo tu ostalo le malo, ker jim je bila vsem ciljna država Nemčija ali druge evropske države, vsekakor pa ne Slovenija. Vsa nestrpnost, strah in sovražni govor slovenske družbe sta bili odveč, kar potrdi tudi Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september), ki pravi, da imamo trenutno »precej več tistih, ki so vključeni v relokacijsko shemo, ki je bila sprejeta po begunskem valu in pa tistih, ki so prišli pred begunskim valom in prihajajo po tem valu«.

Sogovornik z društva Odnos po izkušnjah pove, da je v Sloveniji problem, ker družba ni pripravljena na osebe z mednarodno zaščito, posledično se zato v društvu soočajo z odklonilnim odnosom prebivalstva (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september). Medtem, pa Zlatar posledično ugotavlja, da se tudi begunci v Sloveniji »počutijo opazene in se ne želijo integrirati in pristopiti k lokalnemu prebivalstvu, ker se bojijo ipd.« (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober). Gre torej za dvostranski proces, na kateremu je potrebno posvečati več pozornosti.

Preden analiziram proces integracije beguncev v naše okolje, bi zapisala njihovo dožemanje in njihovo željo po življenju v Sloveniji, z namenom, da si lahko lažje predstavljamo kako težak je njihov začetek integracije. Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) namreč pravi, da do sedaj še ni naletel na begunca, ki bi si za ciljno državo izbral Slovenijo. »Preko teh, ki prehajajo prek kvot je sistem takšen, da v Grčiji in Italiji dobijo listo držav, ki jih lahko izberejo. Napisati

morajo listo treh prioritarnih držav. Do zdaj še nisem naletel, da bi kdorkoli izbral Slovenijo. Večina jih Slovenije niti ne pozna».

Zato tisti, ki so prispeli v Slovenijo ali »pristali v Sloveniji« kot je to v primeru beguncev prek alokacijske sheme, potrebujejo čas »da posvojijo idejo, da bi živeli v državi kot je Slovenija. Je precej neznana država, manjša država, za njih še vedno vzhodnoevropska država in nimajo vpogleda v to, da bi bila to država, ki bi jim ekonomsko ponudila možnosti za življenje. Zato tudi mnogi na podlagi želja ali na podlagi sorodnikov, ki živijo v drugi državi, ko pridobijo status in lahko prosto potujejo, poskušajo iti kam drugam« (Zlata, osebni intervju, 2017, 5. oktober). V drugih državah (Nemčija, Švedska itd.) ponovno zaprosijo za status in s tem pridobijo socialne transferje, ki so višji kot v Sloveniji in je za njih že na nivoju lokalne oz. regionalne skupnosti bolje poskrbljeno kot pa v Sloveniji (Zlata, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

O življenju v Sloveniji begunci niso zadovoljni. Mnogi so nezadovoljni zaradi sistemskih ovir in težav na katere naletijo. Najbolj pereča je socialno ekonomska integracija, torej socialno vključevanje kjer Društvo Odnos vidi veliko izzivov. Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september) pove, da bi ljudje »radi delali, želijo biti aktivni in predolgo čakanje in odvisnosti od socialnih transferjev in stalni borbi za preživetje še dodatno prispeva k podoživljanju travm in depresije«. Zelo kompleksno področje vključevanja v družbo je tudi zdravstveni sistem, kjer so v Društvo Odnos pogosto kulturni mediatorji (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september). Premalo je tudi stanovanj in možnosti dela, socialni transferji so prenizki, prav tako nimajo podpore lastne skupnosti. Slovensko okolje je majhno in zato tudi težko razvijejo svojo skupnost, ki bi jim pomagala, kot je to vzpostavljeno v drugih državah (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september; Zlata, osebni intervju, 2017, 5. oktober). »Čeprav je sedaj prispelo veliko ljudi iz različnih držav in imajo možnost kreirati svojo skupnost. Mi smo tu res šele na začetku« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Prihaja pa tudi »do razkoraka nad njihovimi pričakovanji in realnimi možnostmi tukaj v Evropi in tudi v Sloveniji« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september). Zlata (osebni intervju, 2017, 5. oktober) zato dodaja, da »to nezadovoljstvo ne odraža ravno realnega stanja v državi«. Med njimi je tudi veliko takšnih, ki so še vedno travmatizirani od nasilja in življenja od katerega so pobegnili. Nekaterim so »pred očmi pobili družine, veliko fantov, ki so prišli iz Eritreje so bili priča brodolomu v Sredozemlju in pogosto je tudi to vzrok temu, da niso zadovoljni s svojim življenjem« (osebni intervju, 2017, 5. oktober). Mnogi zato potrebujejo čas, da se prilagodijo

in realno ocenijo situacijo. Po nekem času lahko razvijejo pozitiven odnos do Slovenije in »vidijo, da čeprav ni idealna država, je mogoče ravno zaradi tega, ker je manjša, lažje tudi dostopijo do institucij in se lažje vključijo v družbo, kot pa v Nemčiji na primer, kjer se zgubiš med množico ljudi« (osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Njihove izkušnje z domačini in lokalno skupnostjo so različne. Nekateri povejo, da so ljudje prijazni, da pa jih:

/.../ zmoti nedostopnost, zaprtost. Mnogi so tu izkusili tudi medkulturne konflikte že na samih institucijah.. Imamo tudi zelo reguliran trg delovne sile. Moti jih zapletenost delovanja, vključevanja v kakršne oblike usposabljanja, dela itd. Pritožujejo se tudi zaradi pomanjkanja primernih nastanitev. Nekateri so bili deležni tudi rasističnih izpadov, diskriminacije tudi na različnih institucijah, s strani najemodajalcev itd. Pri zaznanem problemu na enem področju, se potem ta nezaupljivost prenaša tudi na druga področja (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Osebe z mednarodno zaščito imajo po Zakonu o mednarodni zaščiti in po Uredbi o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito pravice do zdravstvenega varstva, socialnega varstva, izobraževanja, prostega dostopa do trga dela, pomoči pri vključevanju v okolje, ob tem pa Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september) dodaja: »Nekateri koraki so bili narejeni v sistemu, ki precej olajšuje stvari. Mislim, da moramo na sistemski ravni graditi kapacitete za nastanitev in socialno-ekonomsko vključenost. Premalo je npr. neprofitnih socialnih stanovanj, do katerega nimajo dostopa«.

Formalno obdobje, ko naj bi se begunci popolnoma integrirali naj bi trajalo tri leta. Med njimi so vsi »tisti, ki se nekako normalno trudijo in nimajo kakšnih večjih težav, da niso travmatizirani od dogodkov in so v tem obdobju ponavadi zelo dobro naučijo slovenskega jezika, da lahko do zaposlitve normalno dostopajo« (osebni intervju, 2017, 5. oktober).

6.1 Begunci na trgu dela v Sloveniji

Če sprva pogledamo na zaposlovanje oseb z mednarodno zaščito v Sloveniji po zakonskih aktih, lahko oseba z mednarodno zaščito vstopi na trg dela v Sloveniji takoj po pridobitvi statusa, pod enakimi pogoji kot slovenski državljan in ne potrebuje delovnega dovoljenja, kot to velja za tujce (Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev – ZZSDT, 2015, 6. člen). Medtem, ko lahko prosilec za mednarodno zaščito z delom prične »/.../ devet mesecev po vložitvi prošnje, če mu v tem času ni bila vročena odločitev pristojnega organa in te zamude ni mogoče pripisati prosilcu« (Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1, 2016, 87. člen). S pridobljeno

pravico do vstopa na trg dela, osebe z mednarodno zaščito nadalje urejata Zakon o tujcih⁹ in Zakon o urejanju trga dela¹⁰.

Če pa pogledamo zaposlovanje oseb z mednarodno zaščito z vidika integracije, pa je zaposlovanje za njih »pogosto tudi osnovni cilj, ki predstavlja ekonomsko neodvisnost« (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober). Vsaj pred nekaj leti bilo zaposlovanje za osebe z mednarodno zaščito zelo težko, ker je bilo malo delovnih mest, še posebno takih, ki so bolj multikulturno in medkulturno prilagojena (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Trenutno stanje¹¹ brezposelnih oseb z mednarodno zaščito na Zavodu za zaposlovanje Republike Slovenije (2017a) je v evidenci prijavljenih 212 brezposelnih oseb z mednarodno zaščito v starosti od 16 do 57 let. Statistično gledano imamo visoko brezposelnost, in sicer kar 47% med osebami z mednarodno zaščito.

Med brezposelnimi osebami z mednarodno zaščito je 29% žensk in 71% moških. Izmed njih jih ima samo 5% oseb z mednarodno zaščito zabeleženo doseženo izobrazbo ali poklic, in sicer poklic administrativnega tehnika, pomožnega delavca, šivilje, računalniškega tehnika, kuharja, ena oseba z doseženo srednja poklicna izobrazba, ena oseba z doseženo osnovnošolsko izobrazbo in ena oseba z doseženo univerzitetno izobrazbo. O izobrazbi in poklicu ostalih pa ni podatka (Zavod za zaposlovanje RS, 2017a).

Razlogov za visoko brezposelnost oseb z mednarodno zaščito v Sloveniji je več. Prvi razlog je, da osebe z mednarodno zaščito prihajajo iz zelo različnih izobraževalnih sistemov. Večina beguncev prihaja iz arabskih držav, kjer izobraževalni sistem večinoma temelji na vajeništvu in je bolj praktično usmerjen v primerjavi z našim izobraževalnim sistemom. Njihove delovne izkušnje, kompetence in znanja so zato težko prenosljive na naš trg dela (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september)¹².

Drugi razlog za visoko brezposelnost je, da so njihova znanja in izkušnje pogosto slabša (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september). Zlatar pravi: »Stereotipno velja, da niso preveč izobraženi. Mogoče po večini res, med njimi pa je veliko tistih, ki so univerzitetno ali

⁹ Uradni list RS, št. 16/17.

¹⁰ Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13, 32/14 – ZPDZC-1, 47/15 – ZZSDT in 55/17).

¹¹ Stanje brezposelnih oseb z mednarodno zaščito do 13. septembra 2017.

¹² Vir je na voljo pri avtorici.

višje izobraženi s številnimi znanji. Slednji se sicer običajno tudi lažje znajdejo pri zaposlovanju« (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Naslednji razlog je dokazovanje izobrazbe in znanja. Namreč begunci pogosto svojih dokumentov ne morejo dobiti, zaradi različnih razlogov. Tiste, ki so pridobili izobrazbo v tujini, Zavod preusmeri na ENIC-NARIC center, kjer opravljajo postopke za priznavanje izobrazbe (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september). »Vse ostalo pa je precej individualno in ni enotnega sistema /.../ je sistem, ki še ni dodelan in ga je potrebno poenotiti.« (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) ob tem izpostavi še primer, ki pokaže sistemski problem s katerim se begunci soočajo:

So tudi določeni ljudje, ki trdijo, da so končali univerzitetno izobrazbo, tega pa ne morejo dokazati /.../ Upal bi si trditi, da se skozi stike vidi, da imajo določena znanja in da so dejansko končali izobrazbo. Spomnim se fanta, ki se je na vse mogoče načine trudil, da bi mu priznali končano izobrazbo, ni imel pa seveda nobenih dokazil. Potem je šel delat nacionalno poklicno kvalifikacijo za peka. Seveda pa potem ni mogel niti pristopiti k izpitu, ker ni imel dokazil o dokončanju osnovne šole.

Četrty razlog visoke brezposelnosti beguncev je neznanje slovenskega jezika. Za zaposlitev na delovno mesto je znanje jezika pogosto pogoj. V času integracije so sicer beguncem ponujeni tečajji učenja slovenskega jezika, vendar pa učenje zahteva čas, odvisno je tudi od vsakega posameznika koliko je vsak dovzeten za učenje jezika, koliko ima časa za učenje, koliko ima stikov z lokalnim prebivalstvom, kolikšno ima željo in motivacijo po učenju. Odvisno je tudi od njegove starosti in predispozicije izobrazbe (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september; osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Pri tem pa se prikazuje problem številčnosti beguncev v Sloveniji in posledično kreiranja skupin za učenje slovenskega jezika. Ker je beguncev v Sloveniji malo, izvajalci tečajev pogosto kombinirajo skupine. Zato se zgodi, da nekoga, ki ima dobro znanje in sposobnost, da se uči, združijo z nekom, ki ni pismen niti v svojem jeziku. Posledično zato nekateri ne napredujejo kot bi lahko, drugi pa ne dobijo osnovnega znanja, kot bi ga lahko (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) s Slovenske filantropije še doda:

S tem imamo tudi mi določene težave v okviru orientacijskega programa, ki jih skušamo reševati tako, da vključujemo še dodatne izvajalce, prostovoljce pogosto, da se bolj ukvarjamo s tistimi, ki težje sledijo oz. tistimi, ki so nepismeni, da jih damo posebej v skupino ali delamo z njimi individualno. Je pa pogosto težava, ker te zadeve niso vnaprej predvidene. Nikoli ne veš kdaj bo

kdo dobil status, nikoli se zares ne ve, v kakšni skupini boš delal. Kar naprej je potrebno skupine prilagajati. Pogosto je zato učenje težje in je ovira pri učenju. V večjih državah, ki imajo več beguncev, imajo tudi več skupin in lažje to organizirajo. Iz prakse lahko rečem, da se mnogi naučijo par besed naučijo zelo kmalu, Nekateri že tudi po enem letu dobro govorijo slovensko, je pa tudi odvisno od kje prihajajo. Večina jih prihaja iz arabskega sveta, Eritrejci govorijo tigrinski jezik, je to kar zahtevno in odvisno od posameznika.

Zaradi vseh naštetih dejavnikov se begunci zaposlijo na nekvalificirana dela, ki so težka in slabo plačana (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september). Mnogi od njih so prevajalci. Veliko jih dela kot prevajalec na projektu ali sodeluje s policijo. Zelo so iskani tisti, ki znajo arabske jezike, kot so paštu, urdu, farsi, tigrinski jezik. Zelo so bili v pomoč kot prevajalci v času migrantske krize. Ostala dela, ki jih opravljajo pa so zelo različna. V povprečju je še vedno ljudi poklicno usposobljenih za ročna dela. Delajo v gostinstvu, po lokalih, avtomobilski industriji, v čiščenju, v proizvodnji ipd. (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september; Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september; osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Tu bi še izpostavila dejstvo, na katerega ne pomislimo velikokrat in ki je pomemben vidik pri zaposlovanju, ko delodajalec zaposli več beguncev hkrati. Begunce namreč pogosto izenačujemo, ne pomislimo pa na to, da so to ljudje, ki prihajajo iz različnih držav in imajo različno kulturo in vero. Nekateri narodi so si med seboj v konfliktu zaradi preteklih, zgodovinskih ali političnih dejanj. Zaradi naštetih razlogov imajo težave tudi nevladne organizacije, saj pogosto programe in tečaje slovenskega jezika izvajajo v skupinah.

To je splošna stvar na kateri je potrebno delati. Pri nas skušamo vzpostaviti mešane skupine in spodbujati skupinsko delo. Integracija pomeni skupno življenje in zato se je potrebno temu navaditi. Pogosto je to zelo težko. So tudi primeri, kjer se ljudje iz Afganistana med sabo ne razumejo. Povezano je tudi s tem, zakaj so nemiri v teh državah. Pogosto se Sirijci in Afganistanci ne razumejo, je pa težko to posploševati, ker ni vedno v vseh primerih tako (Zlatac, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

6.1.1 Ukrepi Zavoda RS za zaposlovanje za begunce

Predstavniki z Zavoda za zaposlovanje RS omeni, da begunce na Zavodu obravnavajo drugače kot ostale, ker »imajo begunci tudi drugačne potrebe, so težje zaposljivi in imajo več ovir. Pravice imajo iste, potrebe drugačne in zato potrebujejo drugačne ukrepe« (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september). Za njih ima zato Zavod dve svetovalki, ena deluje v Ljubljani in ena v Mariboru. Vsaka od njiju obravnava 100 oseb z mednarodno zaščito. Prav tako ima Zavod za zaposlovanje RS vzpostavljene različne programe za osebe z mednarodno zaščito. Prvi je program začetne integracije, kjer Zavod osebe z mednarodno zaščito seznanja z osnovnimi pojmi, pravicami in obveznostmi (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september).

Naslednji program, ki ga Zavod prav tako izvaja in kamor se lahko vključijo osebe z mednarodno zaščito pa je usposabljanje na delovnem mestu. S pomočjo programa se osebe z mednarodno zaščito vključijo v delovno okolje na konkretno delovno mesto pri delodajalcu in z delom pridobijo praktična znanja, izkušnje in spretnosti, ki povečajo možnost za zaposlitev, spoznajo delovne postopke, naloge in opravila na določenem delovnem mestu, z vključitvijo v novo okolje pa spoznavajo tudi nove ljudi. Program se izvaja pod strokovnim vodstvom mentorja, katerega zagotovi delodajalec. Usposabljanje pa lahko traja od 2 do 3 meseca, odvisno od preprostosti oz. zahtevnosti dela, poteka pa brez sklenjenega delovnega razmerja. Traja 8 ur na dan in največ 5 dni na teden, ne sme pa potekati ob nedeljah in praznikih. Udeleženci imajo povrnjen dodatek za prevoz in dodatek za aktivnost, slednji pa znaša 3 EUR za vsako uro udeležbe na usposabljanju. Če udeleženci v času usposabljanja prejemaajo nadomestilo za brezposelnost v tem primeru dodatek za aktivnost znaša 1,5 EUR za vsako uro udeležbe na usposabljanju (Zavod za zaposlovanje RS, 2017b).

Naslednji ukrep glede zaposlovanja oseb z mednarodno zaščito, ki ga je Zavod izvedel posebej za njih in je bil tudi zelo uspešen, je bilo izobraževanje za varilce, ker jih na slovenskem trgu dela primanjkuje. Izobraževanja se je udeležilo deset beguncev, med njimi so bili tudi nekateri, ki niso znali slovenskega jezika, zato so teorijo odpisali s prevajalci, katere je priskrbelo Ministrstvo za notranje zadeve. Vseh deset beguncev je izobraževanje opravilo uspešno, trije pa so že v zelo kratkem času pridobili tudi zaposlitev. Ukrep pa je pokazal tudi napredek pri razumevanju in znanju jezika. Skozi izobraževanje so namreč udeleženci imeli močno voljo, da bi se učili, posledično je bilo ugotovljeno, da so se mnogi tudi lažje sporazumevali in se naučili jezika (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september).

Žal pa takšnih uspešnih ukrepov Zavod težko nenehno izvaja, ker imamo v Sloveniji premajhno število oseb z mednarodno zaščito, ki bi imele podobna znanja, izkušnje ali želje za podobno delo. Modrijan (osebni intervju, 2017, 13. september) še dodaja: »Z njimi se ukvarjamo individualno in vsak je drugačen, vsak ima drugačna znanja in drugačne izkušnje. Vsak potrebuje nekaj let, da se integrira v družbo in da se nauči slovenskega jezika. Pomemben je čas, da se prilagodijo in pripravijo na delo.«

Težko je tudi določiti koliko časa potrebuje oseba z mednarodno zaščito, da se zaposli. Slednje je odvisno od vsakega posameznika. Nekateri se prej naučijo jezika in privadijo okolju in kulturi, drugi manj, jim je pa pri zaposlitvi potrebno dati čas »da ne pridobijo občutka, da so poslani proti svoji volji« (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september). Prehitro

vključevanje na trg dela ima lahko več negativnih posledic za vse akterje pri zaposlovanju. In sicer lahko zaradi nepripravljenosti na delo osebe z mednarodno zaščito doživljajo negativne izkušnje, delodajalci pa dobijo občutek, da Zavod pošilja neizkušen kader in si tako lahko ustvarijo slabo mnenja o Zavodu. Pri zaposlovanju jih Zavod še posebej spodbuja, da poznajo osnove slovenskega jezika, da je sporazumevanje za njih in delodajalce ob delu lažje ter tudi zato, da pri delu zaradi slabe komunikacije ne pride do poškodb (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september).

Zelo pomembno je torej, da se orientirajo, privadijo na družbo in da se privadijo naših cen in minimalne plače. Nekateri od njih so imeli v državi izvora urejen materialni status, zato je privajanje na minimalno plačo in težke delovne pogoje za njih izjemno težko (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september).

Večji problem pri zaposlovanju predstavljajo ženske. Na Zavodu uporabljajo švedski model pri zaposlovanju žensk, ki temelji na vlogi ženske, da se zaposli, zato ženske spodbujajo integracijo na trg dela. Begunke prihajajo iz krajev, kjer imajo drugačno tradicijo in kulturo, zato je za njih težko sprejemljivo, da ženska dela. Naslednja težava, ki jo Modrijan omeni je primer ženske, ki je v Iranu delala v frizerskem salonu in kateri je bilo ponujeno delo frizerke v Sloveniji, vendar je odgovorila, da delo sprejme ampak, da se ona lahko dotika samo ženskih glav. V tem primeru je zelo težko najti delodajalca, ki bo sprejel to dejstvo (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september).

Tako, ko se oseba z mednarodno zaščito zaposli in ko Zavod pridobi informacijo z Zavoda za zdravstveno zavarovanje, da se je spremenila zavarovalna podlaga, se ga na podlagi slednjega preneha vodit z evidence (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september).

6.1.2 Pomoč društva Odnos pri zaposlovanju beguncev

Društvo Odnos osebam z mednarodno zaščito omogoča in si prizadeva za čimprejšnje spoznavanje predhodnih izkušenj, veščin, znanj, kompetenc. Zelo veliko dela tudi v okviru individualnih aktivnosti. Na ta način jim omogoča, da si reflektirajo svoje izkušnje. »Ker včasih pozabijo, da so te izkušnje pomembne. Trg dela v državah s katerih prihajajo deluje na drugačen način kot pa v Evropi ali pa v Sloveniji, ker so pač potrebne reference in kompetence za kakršnokoli delovno mesto, izobrazba« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Ugotavljajo ali je posameznik pripravljen za delo in ali bi ga bil sposoben tudi opravljati ter tudi ali so zdravstveni pogoji zadovoljivi ipd. Opozarjajo, da je tu vedno potrebno pogledati

dve plati, in sicer, da si vsi prizadevajo, da jim pomagajo do zaposlitve na trgu dela, druga plat pa je, da si prizadevajo, da jih vključujejo v dostojna delovna razmerja, kjer je sklenjeno delovno razmerje na podlagi pravno stoječe pogodbe o zaposlitvi in kjer ni možnosti kršenja delavskih pravic. Da se ne dogajajo izkoriščevalska razmerja, ki so se dogajala v preteklih letih. Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september) še nadaljuje: »To tveganje in bojazen je ves čas prisotna. Mi se tega zavedamo, zato vedno preverimo za kakšno delo gre«.

Društvo ustvarja tudi pogoje, da se vključujejo v praktične oblike usposabljanja in izobraževanja na delovnem mestu pri delodajalcih, prav tako sodeluje s potencialnimi delodajalci skupaj z Zavodom RS za zaposlovanje (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Z Zavodom RS za zaposlovanje so tudi na pobudo društva skupaj vzpostavili Program Usposabljanje na delovnem mestu, ki ga Zavod RS za zaposlovanje izvaja. Pri vzpostavitvi programa so bili predstavniki društva sokreatorji, ker jim je »bilo pomembno prenesti izkušnje na podlagi potreb, ki smo jih ugotavljali pri teh ljudeh, da bi imeli možnost praktičnega usposabljanja. Na podlagi izkušenj vemo, da se človek potem tudi hitreje uči jezika. Poleg tega je tudi s psihosocialnega vidika zelo pomembno, da ima to možnost« še dodaja Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september).

Udeležbo oseb z mednarodno zaščito na programu ovira dodatna sistemska ovira vključevanja na trg dela:

/.../ ljudje ves čas v boju za preživetje kalkulirajo ali se jim sploh splača vključevati v tovrstne programe, ker so trenutno odvisni od socialnih transferjev. Namreč dobivajo dva vira pomoči, eden je denarna socialna pomoč, tisti, ki ima otroke lahko dobi tudi otroške dodatke preko Centra za socialno delo, drugo je pa denarno nadomestilo za zasebno nastanitev strani Ministrstva za notranje zadeve oz. Urada vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, ki je bil na novo ustanovljen junija 2017. Posebej tisti, ki imajo družine razmišljajo o tem ali se jim sploh splača vključevati v ta program, ker potem po trenutni ureditvi izgubijo te transferje in vse skupaj potem ne zadošča za preživetje (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Predstavniki društva upajo, da bo ovira kmalu odpravljena. Skupaj z drugimi institucijami so tudi oddali predlog, da se spremeni Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito. Torej, da se v primeru beguncev ne bi odvzemalo ali manjšalo določenih dohodkov v primeru vključitve v program. »Dokler se ukrepi izključujejo in ne dopolnjujejo je to tudi ena od strukturnih ovir vključevanja na trg dela« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Prek programa Aktivni odnosi - opolnomočenje in socialna aktivacija migrantskih žensk, društvo nudi pomoč posebej tudi ženskam z migrantskim in begunskim ozadjem pri približevanju trgu dela. Njih je še težje vključevati in jim je tudi težje pomagati. Za njih se zahteva drugačen pristop, ki je nekulturno občutljiv, da so pripravljene sodelovati v procesu integracije in se v njega vključiti. Prenašajo vzorec iz svoje kulture, da doma skrbijo za otroke in mislijo, da je to dovolj. Društvo deluje v smeri, da jim pomaga razviti in izkoristiti veščine in spretnosti. Pomemben vidik slednje pomoči je tudi zaradi njihove psihosocialne stabilnosti, ker se po določenem času lahko popolnoma izolirajo in začnejo živeti v družinskem krogu odmaknjene od skupnosti. So pa tudi posameznice, ki so emancipirane in iščejo vse možnosti, se borijo, da ne bi obstale. »So v bistvu gonilo ne samo za lasten razvoj ampak večsah tudi za svoje soproge« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

6.1.3 Pomoč Slovenske filantropije pri zaposlovanju beguncev

V Slovenski filantropiji z vidika zaposlovanja, dajejo veliko poudarka izvajanju programov s prosilci z mednarodno zaščito, ko so še v postopku za pridobitev mednarodne zaščite. Prav tako poskušajo organizirati aktivnosti in delavnice skozi katere jih spodbujajo, da pridobivajo veščine ali pa da jih spodbudijo k razmišljanju, katero delo bi jih zanimalo (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) navede primer njihove neposredne pomoči: »Tu bomo obnovili garažo zraven naše hiše in bomo stvari zapeljali tako, da bomo imeli enega mentorja oz. izvajalca, ki bo strokovnjak za to in zraven bomo vključili tudi nekaj naših uporabnikov oz. beguncev, da bodo od njega pridobivali znanja. Gre seveda za neko honorarno delo«.

Na ta način organizacije in pomoči poskušajo delati čim bolj, čeprav opažajo, da je to še vedno premalo. Namreč v Slovenijo prihajajo z znanji, ki na našem trgu dela niso več tako zelo potrebna. Pogosto znajo šivat, nekaj od njih je brivcev. Večinoma gre za ročna dela. Kar pa ne pomeni, da za njih ni priložnosti, lahko se jim ponudi tudi samostojno podjetništvo (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Naslednja pomoč pri zaposlovanju, ki jo filantropija nudi, je, da sodelujejo z določenimi delodajalci in tudi z določenimi agencijami za zaposlovanje. Čeprav glede slednjega Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) doda: »Po naši oceni to ne gre za idealne oblike zaposlovanja, vendar večina dela, ki se ponuja, gre preko agencijskega dela«. Delodajalce s katerimi sodelujejo poskušajo spremljati, z namenom, da skrbijo glede izvajanja zakonitega

delu, da ne gre za izkoriščanje pri delu, da so plačani na podlagi zakonodaj o zaposlovanju ipd. (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober)

Zaposlitev oseb z mednarodno zaščito je pred leti predstavljal velik problem, zaradi ekonomske krize pred leti večina beguncev ni imela nikakršnih možnosti za pridobitev zaposlitve, medtem, ko danes v filantropiji opažajo, da je v zadnjem času več ponudbe tudi za njih. Kljub vsemu pa je potrebno njihovo zaposlovanje pogledati z vidika njihovega procesa integracije. V zadnjem času, so se razvili številni programi integracije za vse, ki pridobijo status (med njimi tudi integracijski program ali program začetne integracije priseljencev - 300 urni tečaj slovenščine, katera oba izvaja filantropija). Pogosto se zaradi vključenosti v programe integracije v začetni fazi begunci nimajo veliko časa vključevati v redne zaposlitve (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Pomemben faktor pri vključevanju v zaposlitev so tudi socialni transferji. Namreč, ko begunci niso vključeni v redno zaposlitev, dobivajo denarno socialno pomoč v Centru za socialno delo, v primeru družine, običajno dobijo tudi otroške dodatke. Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) na to temo nadaljujejo:

Kar tu je problem, kar mi vidimo, še posebej je to prisotno pri družinah, je da če so vključeni v honorarno delo, delo, ki ni za 8 ur ampak je za krajši delovni čas in potem tudi nižje plačano, tisti dohodek potem vpliva posebej na prejemanje otroškega dodatka in nadomestila za privatno namestitev, ki ga dobivajo s strani Ministrstva za notranje zadeve. Pogosto se ljudem ekonomsko gledano to ne splača in popolnoma jasno je, glede na to, da so v novi državi, kjer se morajo vključiti in spoznati sistem, potem ljudje kalkulirajo. Seveda, če nekje dobivajo boljši znesek pa ima hkrati možnost hoditi na tečaj ali pa ima po drugi strani možnost zaposlitve, ki pogosto ni najboljša in je pogosto vključeno težko delo. V Revozu je na primer po naših izkušnjah sicer zelo dobrodošlo, da lahko delajo, je pa to težko delo, pogosto v nočni izmeni. Zaradi tega, se potem ljudje pogosto tudi odločijo, da se začasno še ne bodo zaposlili. Tako, da mi vidimo, da naš sistem še vedno ni tak, da bi spodbujal zaposlovanje, kljub temu, da je veliko delovnih mest, jih sistem kljub temu ovira oz. ne zares spodbuja.

O vzpostavljenem programu Zavoda za zaposlovanje RS zato predstavnik filantropije izpostavi pomanjkljivost, ki jo je potrebno urediti na višji sistemski ravni. S tem, ko delodajalec zaposli osebo z mednarodno zaščito, država to osebo dojema, da je plačana, sicer v resnici z nekim minimalnim zneskom, to pa predstavlja oviro. Namreč plača begunca vpliva na denarno in socialno pomoč. V Slovenski filantropiji so zato izvedli tudi kalkulacijo in ugotovili, da v tem primeru, ko begunec prejema sredstva po programu Usposabljanja na delovnem mestu: »na koncu dobi celo manj sredstev, kot pa če prejema samo denarno socialno pomoč in denar za privatno namestitev« (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober). Zato zaenkrat med begunci ni velikega interesa za obiskovanje programa (prav tam). V zvezi s tem pa Vlada RS sprejema

zakonsko uredbo, podzakonski akt Zakona o mednarodni zaščiti, ki bo znesek za privatno namestitvev izvzel iz tega in na katerega nekateri občasni nižji dohodki ne bi vplivali. Zlatar še dodaja, da ko bo to sprejeto, bo do določene mere olajšalo zaposlovanje oz. vključevanje beguncev v zaposlitev (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Da se begunci vključijo v zaposlitev in da niso več vključeni v programe integracije je zelo odvisno od posameznika in njegovih osebnih okoliščin, odvisno je tudi ali gre za družino in kako velika je posameznikova želja po ekonomski neodvisnosti (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Pri večini vsaj tisto prvo leto, ko so vključeni v 300-urni intenzivni tečaj slovenščine traja kako leto. Včasih se tudi zgodi, da se takoj ne vključijo, ker čakajo, da se v kraju skupina formira. So pa tudi tisti, ki imajo željo se vključiti v zaposlitev prej in se potem tudi zaposlijo. Nekaj jih imamo tudi pri nas, prevajalce, ki delajo v okviru orientacijskega programa. Imamo gospoda iz Eritreje, ki se je po dveh mesecih vključil in se pri nas zaposlil. So pa določeni tudi taki, ki se tudi po več letih ne znajdejo in ne najdejo ustrezne zaposlitve (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

V prihodnosti, če bodo sistemske možnosti in spodbude za takojšnjo vključitev boljše (kot je usposabljanje na delovnem mestu) bo zagotovo to pozitiven ukrep za begunce pri iskanju zaposlitve. Že sedaj se razvijajo mednarodni standardi za vključevanje beguncev v zaposlitve, med njimi je tudi vključevanje v deficitarne poklice. Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) še doda »Mi bomo sedaj recimo sodelovali v mednarodnem programu, ki se šele sedaj začneja, v začetku novembra. Znotraj tega programa naj bi se razvile poklicne kvalifikacije za poklice v gostinstvu, urejanju okolja ipd.«

6.2 Delodajalci v Sloveniji

Slovenski delodajalci so si pri zaposlovanju beguncev različni in s tem tudi nič drugačni kot delodajalci po evropskih državah. Nekateri imajo pomisleke ali bi begunca sprejeli na delovno mesto, drugi v njemu vidijo poceni delovno silo, tretji pa so za njihovo zaposlitev popolnoma odprti (Javornik in Mikuš, 2016; Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september). Še vedno pa v Sloveniji ni dovolj delodajalcev, ki bi bili pripravljeni dati priložnost beguncu in ga zaposliti. Problem lahko definiramo kot strukturno oviro. Čeprav sogovornik z nevladne organizacije v zadnjem času opaža pozitivne spremembe na področju zaposlovanja prosilcev in oseb s prizanim statusom mednarodne zaščite (namreč zaposlilo se je večje število oseb v podjetjih Revoz in Knauf Insulation), dodaja, da bi bilo potrebno »sistemsko spodbuditi in podpreti delodajalce pri vključevanju beguncev v delovno razmerje« (Jazbec, osebni intervju, 2017, 21. september).

Zavod za zaposlovanje RS v tej smeri sicer organizira številna srečanja in predstavlja primere dobrih praks. Hkrati poudarja, »da naj bodo begunci izbrani po njihovih lastnostih in ne statusu, torej ne zato ker je begunec« (Modrijan, osebni intervju, 2017, 13. september), prav tako poudarjajo, da »delodajalec ne zaposluje begunca ampak delavca« (prav tam). Predstavniki z Zavoda za zaposlovanje RS še priznava, da begunce zaradi svojega statusa »nekateri delodajalci skušajo držati pod minimalno plačo in slabimi delovnimi pogoji« (prav tam).

Problem, ki ga po drugi strani direktor Natona vidi v Sloveniji pa je, da »kritično primanjkuje ljudi, ki bi bili pripravljene delati v proizvodnji« (Parazajda v Bizovičar, 2017, str. 1) kar pomeni, da se beguncem počasi odpira in ponuja priložnost za zaposlitev.

S težavo pridobivanja kadrov v podjetju se srečujejo tudi v škofjeloškem podjetju Knauf Insulation. Direktor Knaufa Insulation je v delavcih z mednarodno zaščito prepoznal več prednosti:

Glede na potrebe po delavcih v proizvodnji smo prepoznali tudi eno od možnosti pri ljudeh, ki so prosili za azil v Sloveniji in s tem izkazali pripravljenost tu tudi ostati. Zdaj zaposlujemo več takih oseb, pred njihovim prihodom pa smo z ustreznimi informacijami seznanili naše zaposlene in jih tudi prosili za pomoč in sodelovanje. Z delavci smo zadovoljni, hitro se učijo in si želijo delati. Bili smo tudi pozitivno presenečeni, da nekateri že obvladajo slovenski jezik za potrebe sporazumevanja. Pri zaposlovanju tovrstnega kadra vidimo večplasten učinek – po eni strani so to ljudje, ki si želijo delati in postati del lokalnega okolja, zato so praviloma pridni in ker opravljajo preprostejša dela, so lahko hitro tudi učinkoviti. Tako z njimi zapolnimo vrzel na nekaterih delovnih mestih, hkrati pa tudi njim omogočimo zaslužek in preživetje, ne nazadnje pa take poteze zmanjšujejo tudi stopnjo nezaupanja med zaposlenimi v smislu sprejemanja drugačnosti in drugih kultur (Lanišek v Bizovičar, 2017, str. 1).

Tudi direktor Natona o delu oseb z mednarodno zaščito potrди, »da so se ti delavci izkazali za odgovorne in marljive. Razumejo, da se je treba dokazati, kar včasih pomeni, da se delo začne na preprostih delovnih mestih« (Parazajda v Bizovičar, 2017, str. 1).

Nadalje Zlatar (osebni intervju, 2017, 5. oktober) ugotavlja, da v Sloveniji »nimamo zelo razvitega multikulturnega okolja« in da se zato »pri zaposlovanju veliko poudarka daje na znanje slovenskega jezika, češ, nauči se najprej slovensko in potem išči zaposlitev. Mislim, da je to nesmiselno, ker preprosto pri določenih poklicih ni tako zelo nujno dobro znanje slovenskega jezika in bi se moglo poslovno okolje temu bolj prilagoditi. Če ti voziš viličarja, verjetno par tistih osnovnih besed je potrebno znati, ni pa bistvena slovenščina« (Zlatar, osebni intervju, 2017, 5. oktober).

Ovira, ki jo pri delodajalcih prepoznava Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september) pa je, da imajo dvome »ali bodo zmožni komunicirati z njimi in ali bodo ti ljudje razumeli navodila. Gre

tudi za varnost pri delu, sploh v proizvodnji, kjer je delo s stroji itd. Potrebno je razumeti vse te vidike, ki so potem tudi ovire«. Zato Jazbec (osebni intervju, 2017, 21. september) trdi, da delodajalci »morajo zagotavljati pogoje vključevanja ljudi. Ključno je tu jezikovno in kulturno razumevanje«.

V nadaljevanju bom predstavila zaposlovanje oseb z mednarodno zaščito v podjetju Revoz, ki po mojem mnenju predstavlja dober zgled pri uvajanju osebe z mednarodno zaščito na delovno mesto in dober primer organiziranja dela za njih, kjer se njihove pomanjkljivosti (kot je neznanje jezika), presežejo z dobro vzpostavljenim razporejanjem na delovnem mestu.

6.2.1 Delo beguncev v podjetju Revoz

Sprva bi predstavila podjetje Revoz z vidika dela, vrste dela in zaposlovanja ter njihove težave pri zaposlovanju in iskanju delavcev. Po opisu podjetja, pa se bom v nadaljevanju osredotočila na njihovo zaposlovanje oseb z mednarodno zaščito in njihovo organizacijo dela ter nudenju pomoči osebam s statusom begunca.

Revoz se kot edini proizvajalec avtomobilov v Sloveniji po prihodkih uvršča v sam vrh vseh slovenskih podjetij in je že dolga leta med največjimi slovenskimi izvozniki ("Revoz", b. d.).

Z začetkom leta 2017 je podjetje začelo s povečano proizvodnjo avtomobilov. Zaradi povečane proizvodnje so se v podjetju lotili množičnega zaposlovanja s pretežno nočno izmeno. Zaposlili so čez 1400 ljudi, »kar je ogromen zalogaj, glede na to, da na trgu dela ni ljudi, ki bi bili motivirani in primerni za delo v avtomobilski industriji« nadaljuje odgovorna za zaposlovanje v Revozu go. Smrke Bohte (osebni intervju, 2017, 22. september)¹³ in s tem izpostavi njihovo prvo težavo pri zaposlovanju, ko gre za iskanje delavcev.

Zaposlitve so sklenjene preko agencij in ne neposredno z Revozom, ker: »gre za velika nihanja v številu zaposlenih, je tovrstno prilagajanje /.../ predvsem hitrejše in lažje (Bašek Zildžović v T.H., 2017, str. 1).«

V Revozu trenutno izdelujejo 3 avtomobile, in sicer Twinga, Clia in štirisedežnega Smarta. Vse omenjene avtomobile izdelujejo na enem traku, kar pa predstavlja visoko zahtevnost in intenzivnost dela za delavce. Gre za izjemno težko delo, ki poteka v proizvodnji, z dnevno in nočno izmeno ter s hitrim tempom. Vsak avtomobil ima namreč svoje značilnosti z določenimi

¹³ Vir je na voljo pri avtorici.

števili delov, katere mora delavec v omejenem intervalu, ko se avto postavi pred njim, tudi vgraditi (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september; T. H., 2017).

V proizvodnji so določeni red in pravila, katere mora spoštovati vsak delavec, ker le tako ohranijo ritem in kakovost dela v tako velikem sistemu. Zato podjetje ne dopušča večjih individualnih odstopanj glede odsotnosti, zamujanja in nepredvidenih odmorov. Čas odmorov in malice, zagon in ustavitev traku sta določena, prav tako v proizvodnji ni dovoljeno kajenje (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Zaradi povečanega števila zaposlenih in narave dela v proizvodnji je podjetje eno redkih, ki organizira avtobusne prevoze delavcev na delo. Z organiziranimi prevozi olajšujejo prihod na delo, poskrbijo, da delavci prihajajo pravočasno in varno ter da se po koncu dela tudi varno vrnejo domov. Avtobusne prevoze ima Revoz organizirane iz vseh večjih krajev jugovzhodne Slovenije (Trbovlje, Litija, Hrastnik) ter iz Ljubljane, Karlovca, Zagreba in iz Bosne in Hercegovine (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

V okviru množičnega zaposlovanja v začetku leta 2017 so zaposlili tudi osebe z mednarodno zaščito. Odgovorna predstavnica za zaposlovanje v Revozu je glede množičnega zaposlovanja v Revozu med intervjujem še omenila, da so se zaposlovanja tolikšnega števila delavcev »v podjetju lotili brez predsodkov in geografsko zelo široko« (prav tam).

»Res smo naredili zelo veliko dela na tem področju in brez pomoči Zavoda za zaposlovanje in vseh ostalih deležnikov, nam ne bi uspelo. Priložnost smo dali vsakemu. Pomembno je samo spoštovanje pravil, ki veljajo v velikih sistemih, da ti lahko delujejo« (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

V Revozu je zaposlenih 14 moških s pridobljeno mednarodno zaščito. Podjetje jih je zaposlilo konec februarja 2017, s posredovanjem Urada za migracije z Ministrstva za notranje zadeve, nekateri pa so se na delovno mesto prijavili prek Zavoda za zaposlovanje, nevladnih organizacij ali prijateljev. Pogoji za zaposlitev je bila ročna spretnost in dokončana osnovna šola. Intervjuvanka pa pri tem priznava, da imajo nekateri »bistveno višjo izobrazbo, in zaposlitev tu vidijo kot vstop v delovno okolje in integracijsko priložnost« (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Večina oseb z mednarodno zaščito se je odločila za nočno delo, dva pa se vozita tudi podnevi. Prevoz iz Ljubljane za obe izmeni je organiziran, za kar jim ni potrebno dodatno skrbeti. Je pa to svojevrsten napor, ker je odhod iz Ljubljane za nočno izmeno ob pol devetih zvečer, da ob

desetih zvečer lahko pričnejo z delom. Trije ali štirje delavci so od februarja že odšli, ker sta jim bila vsakodnevna vožnja iz Ljubljane in tudi delo v proizvodnji prenaporna (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Tako kot za vse ostale ima podjetje predvidenih 21 delovnih dni usposabljanja na delovnem mestu. Po tem času, pa naj bi vsi obvladali svoje delo. Nekateri osvojijo delo prej, drugi kasneje, pri tem pa begunci, ki so v Revozu zaposleni niso nič drugačni od ostalih (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Sogovornica še dodaja, da sicer točnega števila zaposlenih oseb z mednarodno zaščito ne vodijo, ker so za podjetje vsi delavci enaki in imajo vsi enake pravice. Priznava pa, da so imeli za osebe z mednarodno zaščito prilagojen sprejemni postopek, zaradi lažje organizacije, in sicer so na prvi del prišli v skupini in v spremstvu osebe z Urada za migracije. Nadaljnji postopek pa je bil za njih enak kot za vse ostale. Sprva so v selekcijskem postopku naredili preizkus ročnih spretnosti, ki je različen glede na področje dela, ki ga bodo potem opravljali. Gre za varjenje, vgradnja različnih delov v avto, lakiranje, nanašanje tesnilne mase ipd. Preizkus je namenjen kandidatu, da spozna delo in tudi ocenjevalcem, da ocenijo kandidatovo spretnost za delo (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Ker gre za malo enostavnejša dela in kjer tudi ni veliko kompleksnejših navodil za delo, je največ oseb z mednarodno zaščito zaposlenih v departmaju karosernice. Navodila v proizvodnji so v slovenskem jeziku in glede na to, da jezika še ne obvladajo dobro, bi jim pri težjem delu z več navodili, delo bolj oteževalo. Sogovornica še doda, da so jih razporedili tako, da sta pri delu skupaj vsaj dva s statusom begunca, ki si med sabo lahko pomagata, da jima je lažje tudi zaradi komunikacije. Posebna pozornost je bila namenjena tudi izboru vodij osnovnih delovnih enot, namreč izbrali so vodje, ki znajo angleški jezik, pri izboru je bilo pomembno tudi, da slednji sprejemajo različnost in da so tolerantni (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Pri delu lahko napreduje vsak, ki ima določeno stopnjo izobrazbe in odkrit potencial za prosta dela. Vsakdo se lahko prijavi na interne razpise, vendar pa se zaenkrat ni prijavil še nihče izmed oseb z mednarodno zaščito. Sogovornica na to temo izpostavi gospoda iz Liberije, ki je v karosernici zaposlen že 10 let kot varilec, v tem času pa je bil že dvakrat na nekajmesečni misiji v Renaultovem tehničnem centru, kamor Revoz pošilja samo najboljše zaposlene (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Revoz se zaveda, da nekateri zaposleni, ne govorijo dobro slovenskega jezika zato organizira tudi tečaj slovenskega jezika. Sogovornica doda, da je bil na začetku velik interes za obiskovanje tečaja, trenutno pa se ga večinoma udeležujejo zaposleni iz Bosne in Hercegovine. Razlog verjetno je, da je potrebno priti na tečaj dve uri pred začetkom dela, kar pomeni, da se delovni čas še podaljša (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Glede odnosa drugih zaposlenih do oseb z mednarodno zaščito, mi sogovornica odgovori, da še ni zasledila odstopanj od običajnih odnosov med sodelavci. Pravi, da si diskriminacije v podjetju ne morejo privoščiti, ker imajo v proizvodnji »ves svet«: moške, ženske, Slovence, Hrvate, Srbe, Francoze, Turke, Irance, Iračane, Sirce, Pakistance, religiozno in jezikovno raznolike zaposlene« (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september), prav tako dodaja, da so delavci seznanjeni, da se v primeru slabih odnosov obrnejo na kadrovske službe: »V kadrovske službe imamo odprta vrata za vsakogar in želimo vedeti za probleme, ki bi jih lahko imeli naši zaposleni. Če le moremo, pomagamo in pri tem ne delamo razlik. Medsebojno spoštovanje je pogoj za skupno delo in življenje« (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

Na moje vprašanje o ovirah, ki bi ovirale delodajalca, da bi zaposlil begunca, je odgovorna za zaposlovanje v Revozu odgovorila, da so to lahko po njenem mnenju predsodki in pa neznanje jezika, če gre za kakšna posebna dela. Tudi v Revozu je med proizvodnimi deli to lahko delo v delovni enoti na montaži avtomobila, vendar so kljub neznanju slovenskega jezika tu zaposlili dva kandidata, ki sta odlično govorila angleško. Da jima neznanje jezika ne bi bila ovira pri delu, sta delala skupaj, z vodjo, ki jima je podajal navodila v angleščini. Zato trdi, da se za vse najde rešitev, če je volja (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september). O prednostih delodajalca pri zaposlitvi begunca, sogovornica odgovori: »Meni osebno je to nedvomna prednost, ker dobiš vpogled v njihov način življenja, njihove navade, njihov način razmišljanja. S spoznavanjem drugačnosti bogatiš« (Smrke Bohte, osebni intervju, 2017, 22. september).

6.3 Analiza anket z begunci o zaposlovanju na trgu dela v Sloveniji

Anketo o zaposlovanju beguncev na trgu dela v Sloveniji sestavljajo vprašanja tako zaprtega kot tudi odprtega tipa. Večji del sestavljajo vprašanja odprtega tipa, ker sem želela anketirancem dati priložnost, da odprta vprašanja čim bolj izkoristijo in opišejo ter predstavijo svojo situacijo. Za lažje razumevanje in izpolnjevanje sem jo pripravila v slovenskem in angleškem jeziku. Anketiranje se je izvajalo od 28. 9. do 14. 11. 2017.

Vsebuje 20 vprašanj in dodatnih 7 zaprtih podvprašanj za tiste, ki so zaposleni, razdeljena pa je na tri vsebinske sklope. Poleg uvoda, ki je vseboval namen in cilj anketiranja ter zagotovilo o anonimnosti in zagotovilo, da bodo podatki uporabljeni izključno za namen magistrskega dela, se je prvi del ankete začel z demografskimi vprašanji večinoma zaprtega tipa, kot so spol, okvirna starost, izobrazba in država izvora. Drugi del vprašanj odprtega tipa, pa se je nanašal na njihovo prilagajanje novi družbi oz. na proces integracije. Zanimalo me je kako poteka proces prilagajanja novemu okolju, koliko časa že živijo v Sloveniji in ali se počutijo sprejete v družbi. Tretji del vprašanj se je osredotočal na njihovo iskanje zaposlitve. Sprva me je zanimalo kakšen poklic so imeli v državi izvora in kakšne izkušnje ter znanja so pridobili preden so prispeli v Slovenijo. Prav tako me je zanimalo kakšne so njihove težave pri iskanju zaposlitve in ali imajo možnost dodatnega usposabljanja ali imajo zaposlitev ter kako jim pri iskanju zaposlitve pomagajo vladne in nevladne organizacije.

Kljub temu, da je bil moj želen vzorec anketiranih vsaj 50, sem pridobila 11 izpolnjenih anket. Manjša količina izpolnjenih anket je posledica večih težav. Poleg Društva Odnos, sem za pomoč pri anketiranju zaprosila tudi Slovensko Filantropijo, ker sta to nevladni organizaciji, ki imata dnevno stik z osebami, ki so pridobile mednarodno zaščito in so v procesu integracije. Predstavniki Slovenske Filantropije je že v začetku izrazil dvom glede anketiranja, ker so ankete pri beguncih pri vključevanju v proces integracije zelo pogoste tudi s strani vladnih in nevladnih organizacij. Namreč že od sprejema, so nenehno prisiljeni izpolnjevati številne vprašalnike. Ker se njihova težka življenjska situacija ne spreminja dovolj hitro, zato kmalu pridobijo občutek, da jim vprašalniki ne pomagajo pri reševanju osebnih situacij. Posledica tega je, da hitro razvijejo odpor do izpolnjevanja anket.

Ankete sem tako pridobila s pomočjo predstavnika Društva Odnos, ki je podobno opisal težave z anketiranjem. Bil je previden pri temu, komu je dal anketo v izpolnjevanje, namreč gre za ljudi, ki k njim prispejo psihično ranljivi in občutljivi. Tisti, ki so prišli prvič, so še posebno zelo dvomljivi že pri vprašanju ali jim nevladna organizacija sploh lahko kako pomaga, z vprašalniki pa bi situacijo še poslabšal in jih posledično odvrnil od pomoči, ki jim lahko društvo nudi. Zato so vprašalnike izpolnili tisti, ki so se že dalj časa v procesu integracije in ki so razvili že bolj pozitiven odnos ter so že večkrat obiskali društvo, zato je tveganje, da bodo njihovo pomoč zavrnili, manjše. Naslednja težava je tudi ta, da jih je težko pripraviti k sodelovanju, ker so zelo dvomljivi. Prav tako niso samostojni. Problem je bil tudi jezik, ki kljub dvojezični anketi vprašanja niso razumeli, ker so nekateri nepismeni tudi v svojem jeziku. Zato je anketiranje zahtevalo veliko časa, saj si je predstavnik društva moral vzeti čas in biti z njimi pri anketiranju,

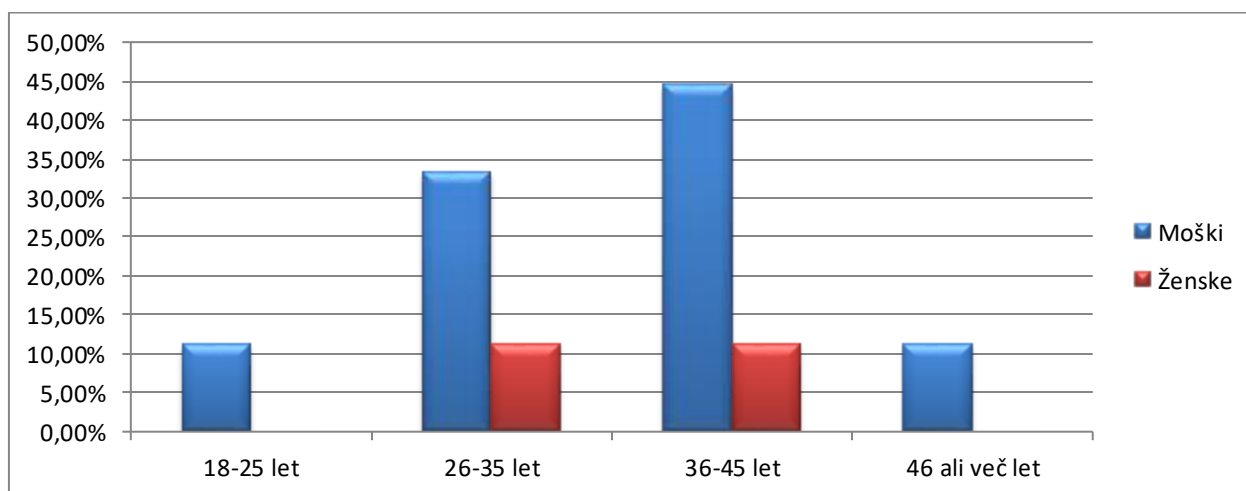
pogosto je pomagal pri razlagi vprašanja in pri pisanju. Problem je tudi, ker imajo v društvu pisarne skupaj, zato je velikokrat hrupno. Posledično so se anketiranci težko zbrali in izpolnili anketo.

Anketne vprašalnike je izpolnilo 11 oseb z mednarodno zaščito, ki so v procesu integracije ali že dalj časa živijo v Sloveniji. Med njimi je 9 moških in 2 ženski. Kljub manjšemu številu pridobljenih anket, menim, da so ankete zelo dobro izpolnjene, pri odgovorih se opazi tudi njihov trud in željo, da kljub težavam pri nerazumevanju in pisanju čim boljše opišejo svojo situacijo. Kljub temu, da je vzorec majhen in zato nereprezentativnemu mislin, da lahko pokaže delček stanja oseb z mednarodno zaščito pri nas in pripomore k razumevanju njihovega življenja.

1. Kdo so moji anketiranci?

Anketiranci so stari v povprečju od 26 do 45 let, podrobneje pa so starostni podatki prikazani v spodnji tabeli, tudi po spolu.

Tabela 6.1: Starost anketirancev po spolu v %

Prihajajo iz različnih držav, in sicer iz Kameruna, Konga, Kazahstana, Nigerije, največ pa jih je prišlo iz Iraka, Sirije in Irana. Največ izmed njih ima dokončano srednjo šolo, eden ima dokončano osnovno šolo in eden fakultetno izobrazbo. Anketiranci iz Iraka, Irana, Sirije, Konga in Kameruna so kot vzrok za odhod iz domovine navedli vojno in politični režim, pri anketirancu s Kazahstana pa je bil vzrok verski problem.

Dela, katera so opravljali v domovini so raznovrstna, med njimi so delo v računovodstvu, kurir, inženir za notranje oblikovanje, trgovec, krojač, avtomehaničar, vodovodar, oblikovalec pohištva

in komercialist. V svojem poklicu so nekateri zelo izkušeni, kar kažejo podatki, da imajo kar 2, 7, 8, 15 in 19 let delovnih izkušenj.

2. Kako moji anketiranci ocenjujejo življenje v Sloveniji?

V Slovenijo sta dva anketiranca prispela pred približno pol leta, ostali pa so v Sloveniji že nekoliko dlje časa. Leto in pol do dve leti se na življenje v Sloveniji privaja 6 anketirancev, od dve leti pa do treh let in več pa trije anketiranci.

Na vprašanje zakaj so se odločili za življenje v Sloveniji, sem pridobila različne odgovore. Največ jih je odgovorilo, da se niso tako odločili in da so zaradi begunstva potrebovali mednarodno zaščito. Eden anketiranec se je odločil za življenje v Sloveniji zaradi varnosti, nekateri pa so odgovorili, da zato, ker je Slovenija majhna in mirna dežela prijaznih ljudi.

Največ težav s katerimi se soočajo v novem okolju imajo s sporazumevanjem, torej z jezikom in vključevanjem na trg dela, iskanjem dela in zaposlitvijo. Ostale težave, ki jih imajo so še težave s pridobivanjem stanovanja, birokratskimi preprekami, nestrpnostjo, diskriminacijo in vremenskimi razmerami. Samo eden je odgovoril, da nima težav.

Novemu okolju se prilagajajo »počasi in spodbujajoče«, kot je odgovoril anketiranec. Skušajo se prilagoditi s participacijo v družbi in se želijo integrirati, prek različnih dejavnosti – športnih in kulturnih. Učijo se jezika in hkrati iščejo družbo. »Ni lahko, ampak se trudim, da dam vse od sebe« je odgovoril eden od njih. Vsi pa so pritrdili, da se počutijo sprejete v družbi.

Pri mojem vprašanju kakšne so možnosti za dodatno izobraževanje v Sloveniji so odgovorili različno. Nekateri so odgovorili, da ni možnosti, drugi da možnosti so, nekateri pa, da ni možnosti za dodatno izobraževanje na njihovem področju dela.

3. Kako se moji anketiranci vključujejo na trg dela?

Od enajstih anketirancev imajo zaposlitev trije. Dva sta zaposlena 2 meseca, eden za določen čas, drugi pa je zaposlen priložnostno. Samo eden pa je zaposlen za nedoločen čas, delo pa opravlja 1 leto. Vsi trije so zadovoljni z delom in imajo dober odnos s sodelavci. S plačo sta zadovoljna dva, podjetje enega ne ceni dovolj glede na opravljeno delo, prav tako ima eden težave pri delu. Vsi sodelujoči anketiranci imajo pri iskanju zaposlitve težave z jezikom. Nekateri so poleg jezikovnih težav omenili še pomanjkanje izkušenj, premajhno plačo, pomanjkanje socialne mreže in prijateljev ter pomanjkanje delovnih mest.

Na vprašanje kakšno delo iščejo, jih je večina odgovorilo, da iščejo isto delo kot so ga opravljali v domovini, torej dela s svojega področja. Samo dva sta pri vprašanju odstopala, in sicer eden anketiranec išče katero koli delo, eden pa je naštel več del, katere išče. Gre za delo trgovca, voznika tovornjaka ali kombija, delo v restavraciji ali proizvodnji. Največ informacij o delu in prostih delovnih mestih pridobijo prek interneta in z Zavoda za zaposlovanje. Pri iskanju dela jim veliko pomaga tudi nevladna organizacija (izpostavili so Društvo Odnos). Veliko tudi sami povprašujejo, sprašujejo, se zanimajo in iščejo poznanstva. Eden od njih pridobiva tudi informacije z agencije za delo Kariera.

Pri vprašanju kako jim pri iskanju zaposlitve pomagajo vladne institucije, so štirje anketiranci odgovorili, da jim pomagajo z informiranjem, svetovanjem ter usmerjanjem. Šest pa jih je dogovorilo, da jim ne pomagajo ali pa zelo malo in da »ni konkretne podpore, da so za vse sami«. Eden na vprašanje ni odgovoril. Nasprotno, pa sem pridobila več odgovorov pri vprašanju, kako jim pri iskanju zaposlitve pomagajo nevladne organizacije. Eden je odgovoril, da mu »zelo pomagajo«, ostali pa so vsi odgovorili, da jim pomagajo pri pripravi dokumentov, informirajo, svetujejo, pomagajo pri iskanju dela in pri iskanju dodatnega usposabljanja in izobraževanja. Prav tako jim pomagajo pri iskanju stika z delodajalci, tako, da vabijo delodajalce, da jih informirajo. Pomagajo jim pri pripravi prošenj za delo in življenjepisa.

Na zadnje vprašanje, kako njihov položaj vpliva na njihovo socialno varnost, so dogovorili, da negativno vpliva, ker so tujci v državi. Imajo nizko socialno pomoč. Eden od njih je odgovoril: »Nizka socialna pomoč, komaj zadošča za preživetje, za to se trudim najti delo in se učim«. Zaradi svojega položaja so nenehno v negotovosti. Drugi anketiranec pa je opisal svoje stanje z besedami: »Zelo težko je preživeti. Ne želim biti odvisen od socialnih transferjev, ker vem, da lahko z delovno priložnostjo nekaj prispevam slovenski družbi.«

7 Zaključek

V svojem magistrskem delu sem raziskovala eno večjih ovir, s katerimi se soočajo begunci v Sloveniji in sicer sem raziskovala njihovo težavo s pridobitvijo zaposlitve na slovenskem trgu dela. Za razumevanje in analizo njihovega stanja, sem sprva definirala svojo ciljno skupino. Ugotovila sem, da so begunci med številnimi skupinami različnih migrantov zagotovo najranljivejša skupina oseb. Od ostalih skupin migrantov se ločijo po temu, da je njihov odločilni dejavnik, ki vpliva na njihovo preselitev, dejavnik potiska. So namreč edina skupina, ki nima »tiste želje« po boljšem življenju z vidika ekonomske situacije. To pomeni, da med njimi ni oseb, ki emigrirajo z namenom, da živijo v privlačnejšem in ugodnejšem okolju, ni oseb, ki iščejo priložnosti za izobraževanje, prav tako ni med njimi oseb, ki emigrirajo, ker iščejo priložnost za zaposlitev in možnost za višji dohodek. V primerjavi z drugimi na njih vplivajo popolnoma neekonomski dejavniki, in sicer so to vojne, nasilje, oboroženi spopadi ali druge katastrofe. Zaradi tega so prisilni migranti, ki so prisiljeni, za svoje lastno življenje, zapustiti svoj dom in domovino. Njihova migracija zato ni konceptualizirana kot oblika naložbe v človeški kapital, saj v trenutku hitre odločitve pobega z domovine, ne kalkulirajo koliko bodo stali materialni stroški potovanja, učenje novega jezika in kulture v novi državi ter prilagajanje novemu trgu dela in novi družbi. Njihova življenjska situacija je težja v primerjavi z drugimi, ki prostovoljno zapustijo domovino, mnogokrat na poti pobega doživljajo tudi številne travmatične izkušnje. V novo državo zato pogosto vstopajo brez dokumentov in osebnih dokazil, kar za državo gostiteljico predstavlja prvi problem, ki se kaže kot nezakonit in problematičen. Pogosto se v novi družbi soočajo s sovražnimi odnosi in grožnjami, počutijo se nezaželeni, nelegitimni in nevhvaležni. Družba in država jih dojemata kot gospodarsko breme, soočajo pa se tudi s kaznovalno javno politiko, ki je kljub številnim ustanovljenimi mednarodnimi institucijami in mednarodnimi univerzalno sprejetimi konvencijami, njihovo življenje še vedno prepuščeno v odločanje državi, ki ima pravico zagotavljati minimalne pogoje, ki jih postavlja Konvencija o statusu beguncev.

V času sodobnega migracijskega toka, ki je potekal skozi Slovenijo in se večinsko ustavil v Nemčiji, se je na javnem področju Slovenija pokazala za izredno zaprto državo, ki ne dopušča različnosti. Kljub temu, da je Slovenija za begunce predstavljala tranzitno državo za doseg svojega cilja, je nasprotno kot Nemčija, slovenska družba begunce, ki so zaprosili za mednarodno zaščito, sprejela z nestrpnostjo in odporom, čeprav je Slovenija med sodobnim

migracijskim tokom sprejela manj beguncev kot pa jih je sprejela po migracijskem toku z relokacijsko shemo Evropske unije. Sodobni migracijski tok, ki je predstavljal strah, tudi zaradi vzrokov, ki jih ugotavlja teorija o socialnih omrežij, je v slovenski politiki zaradi svojega obsega, sprožil še številne varnostne ukrepe, ki so prispevali k oblikovanju novo sprejetih zakonov. Ena izmed prednosti novega Zakona o mednarodni zaščiti je ustanovitev vladnega Urada RS za oskrbo in integracijo migrantov, s čimer se je pristojnost pravic prosilcev za mednarodno zaščito in oseb z mednarodno zaščito odstranila s področja zagotavljanja notranje varnosti tj. Ministrstva za notranje zadeve RS. Urad predstavlja povezovalno vlogo med vlado, različnimi državnimi organi in nevladnimi organizacijami, kar kaže na pomemben korak oblikovanja slovenske azilne in migracijske politike, ki se kaže v učinkovitejši integraciji. Migrant se namreč ne dojema več kot varnostna grožnja državi ampak kot problem, ki ga država skuša rešiti s pomočjo sodelovanja državnih organov (na področju sociale, zdravstva, izobraževanja ipd.) in s pomočjo nevladnih organizacij. Okrepljeno sodelovanje vseh akterjev je prav tako prispeval k izboljšanju integracije beguncev v slovenskem prostoru.

Sprejeti Zakon o mednarodni zaščiti je azilne postopke sicer res uredil hitreje in učinkovitejše, kot je potekal postopek v preteklosti. Prosilci za mednarodno zaščito imajo pridobljene »osnovne« pravice, po treh mesecih pridobijo še pravico do izobraževanja in če ne pridobijo odločitve o dodelitvi mednarodne zaščite po rednem postopku, po devetih mesecih pridobijo tudi prost dostop do trga dela, brez urejanja delovnega dovoljena, kot je bilo tako v preteklosti. Postopki so se torej z Zakonom o mednarodni zaščiti skrajšali, prav tako so pridobili pravice, kot je prost dostop do trga dela. Kljub vsemu pa bi omenila naslednja dejstva, zaradi česar pa se integracija beguncev v Sloveniji podaljšuje in zaradi katerih bi bilo še potrebno izboljšanje.

Po treh mesecih pridobijo pravico do izobraževanja, vendar tudi če imajo to možnost, mnogi prosilci z mednarodno zaščito nimajo dokazil o izobrazbi. Brez dokazila pa se ne morejo prijavljati oz. vpisovati na izobraževalne institucije. Šele ko pridobijo pozitivno rešeno prošnjo in prost dostop do trga dela, jih Zavod za zaposlovanje RS napoti na ENIC-NARIC center za preverjanje izobrazbe.

Prav tako je pravica do prostega dostopa na trg dela dodeljena nekoliko pozno, če pogledamo druge države kot je na primer Nemčija. Nemčija ima v začetku postopka prosilce ločene na tiste, ki prihajajo iz ne-varnih držav in bodo bolj gotovo pridobili mednarodno zaščito in na tiste, ki prihajajo iz varnih težav in bodo verjetneje dobili negativno zavrnjeno prošnjo za mednarodno zaščito. S tem jim je že na začetku integracije določila ločene pravice. Prosilci, ki

bodo verjetneje pridobili mednarodno zaščito se lahko udeležujejo jezikovnih tečajev, prost dostop do trga dela pridobijo po treh mesecih, prav tako je ustanovljena skupina zaposlenih z Zavoda za zaposlovanje, ki jim nudi svetovanje in prepoznavanje izkušenj, znanj in spretnosti ter omogoča, da vstopajo na trg dela varno in da jim niso kratene pravice. S slednjim ravnanjem poskrbijo, da so prosilci s trenutkom, ko pridobijo mednarodno zaščito že delno integrirani in pripravljeni na delo, prav tako ni bojazni, da bi »zapravljali« čas in denar za begunce, ki potem mednarodne zaščite ne bodo pridobili. Zato menim, da bi Slovenija lahko po zgledu drugih držav še bolj skrajšala in izpopolnila proces integracije, še posebno, bi se lahko posvetila in v svojo prid izkoristila čas, ko begunci čakajo na mednarodno zaščito.

Naslednje dejstvo je težava z nastanitvijo, ki je posledica premajhnega števila neprofitnih stanovanj. Po pridobitvi pravice do mednarodne zaščite imajo begunci pravico do zasebne nastanitve. Vendar pa so, če stanovanja hitro ne najdejo, prisiljeni bivati v Azilnem domu, zaradi česar se težko vključujejo v družbo, integracija pa se jim podaljšuje.

Nadalje, slovenski sistem je za osebe, ki so pravkar pridobile mednarodno zaščito in ne poznajo dobro jezika, zahteven in birokratski. Po dolgem čakanju v Azilnem domu in po pridobitvi mednarodne zaščite, si morajo urediti temeljne dokumente, zaradi dolgotrajnega urejanja pa se le s težavo osredotočijo na integracijo in spoznavanje novega okolja. Le predstavljamo si lahko, kako se po dolgi želji po mednarodni zaščiti, začnejo sprva spoznavati z zapletenimi in dolgotrajnimi birokratskimi postopki, ob katerih so nemalokrat deležni tudi diskriminacije in negativnosti s strani zaposlenih, ki jih obravnavajo. Menim, da bi se v tej smeri država morala zavedati tudi pomembnosti izobraževanja in ozaveščanja delavcev in zaposlenih o pravicah in dolžnostih ter specifičnemu položaju oseb z mednarodno zaščito. Zaradi vsega naštetega zato svojo hipotezo, da je zaradi dolgotrajnih postopkov pridobivanja azila v Sloveniji integracija beguncev otežena, potrjujem.

Vključenost v številne programe integracije, v okviru katerih se begunci intenzivno udeležujejo večurnih tečajev slovenščine, je zagotovo dobrodošlo, vendar pa se je potrebno zavedati, da pogosto zato v začetni fazi, ko pridobijo mednarodno zaščito nimajo časa vključevanja v redno zaposlitev. Prav tako po pridobitvi statusa niso takoj pripravljeni na zaposlitev, ker trga dela ne poznajo in se še vedno ukvarjajo s psihofizičnimi težavami, ki so posledica travmatične izkušnje, zaradi katere so bili prisiljeni zapustiti svojo domovino. Tudi zaradi dejstva, da so v programe integracije vključeni tri leta, kar je tudi formalno obdobje, ko naj bi se popolnoma

integrirali v družbo, potrjujem naslednjo hipotezo, da osebe z mednarodno zaščito niso v enakovrednem položaju kot brezposelne osebe.

Ob pridobitvi pravice do vstopa na trg dela, s slabim znanjem slovenščine, pogosto ne pridobijo možnosti do zaposlitve, saj je znanje jezika pri večini organizacij pogoj za zaposlitev. Njihova znanja in izkušnje so pogosto slabša. Iščejo dela, katera so opravljali v domovini in s katerimi imajo izkušnje, vendar so to pogosto ročna dela, ki pa na našem trgu dela niso več zelo potrebna. Večina jih tudi nima dokazil, ki dokazujejo, da so zaključili izobraževanje ali opravljali določen poklic. Prav tako prihajajo iz zelo različnih izobraževalnih sistemov, ki pa so z našim izobraževalnim sistemom zelo težko primerljivi. Zato potrjujem tudi naslednjo hipotezo, da so osebe z mednarodno zaščito težje zaposljive, ker njihova znanja, veščine in izkušnje niso prenosljive na trg delovne sile v Sloveniji.

Nadalje, izpostavljam naslednjo oviro pri zaposlovanju beguncev. Za osebe, ki pridobijo mednarodno zaščito, so v začetni fazi integracije zelo pomembni socialni transferji. Slednji pa so tudi pomemben faktor pri vključevanju v zaposlitev. Vključenost v delovno razmerje pa negativno vpliva na prejemanje otroškega dodatka in nadomestila za privatno namestitev, ki ga dobivajo s strani Ministrstva za notranje zadeve. Pogosto se potem v začetni fazi ne odločajo za iskanje zaposlitve, ker raje dobivajo višji znesek in hkrati obiskujejo program integracije. V primeru, da pridobijo delo, ki je pogosto težko in manj plačano, pa se nimajo časa aktivno vključevati v programe integracije. Gre torej za oviro, ki ne spodbuja zaposlovanja in je strukturna ovira pri zaposlovanju beguncev, katero mora država odpraviti.

S strani predstavnikov nevladnih organizacij, delodajalcev in beguncev je bilo neznanje jezika izpostavljena kot temeljna ovira pri zaposlovanju. Jezik je na slovenskem trgu dela pogoj za zaposlitev, beguncem pa predstavlja največjo oviro, še posebno, ker nanjo ne morejo vplivati drugače kot z intenzivnim učenjem, ki pa je pogojeno s starostjo, preddispozicij izobrazbe in motivacijo. Po drugi strani pa lahko razumemo, da delodajalci želijo delavca, ki bo razumel navodila dela, še posebno zaradi namena varnosti. Kljub vsemu, pa mislim, da se jeziku pri zaposlovanju namenja preveč pozornosti. Namreč, na trgu delovne sile je prepoznanih in vzpostavljenih mnogo delovnih mest, tudi takšnih, za katera ni potrebno veliko navodil in ki niso nevarna. Na primeru Revoza tudi ugotavljam da, če je interes pri zaposlitvi begunca, ni težko poiskati rešitve pri problemu, ki se kaže. Učinkovita organizacija dela, ki v ospredje postavlja vodjo, ki tekoče govori angleški jezik in previdnost pri njegovi izbiri, da sprejema drugačnost, je zagotovo dober primer, kako se delodajalec prilagodi delavcu in mu nudi

potrebno okolje ter hkrati poskrbi za varnost. Presenečeno lahko preidemo do dejstva, ki prikazuje, kako malo korakov je potrebnih, da se problem reši, če je prisotna želja in pripravljenost. Mislim, da podobno kot slovenska družba, tudi delodajalci niso še dojeli pojava multikulturalnosti, ki globalno in počasi prevzema svet.

Tako kot v tujini, je tudi v Sloveniji izoblikovan dvojni trg, ki ga opisuje teorija o dvojnem trgu dela. Primarni trg je rezerviran za domače delavce, ki so izbrani glede na intelektualni kapital in pogosto pripadajo večinski etnični skupini, sekundarni trg pa vključuje delavce migrante. Delajo kot nekvalificirana delovna sila, neodvisno od njihove predhodno dosežene izobrazbe ali delovnih izkušenj. Zapolnjujejo delovna mesta na katera se domače prebivalstvo ne prijavlja, izpostavljeni pa so težkemu in manj plačanemu delu s slabimi delovnimi razmerami.

Slovenske vladne in nevladne organizacije so zaradi ovir in težav pri zaposlovanju beguncev, vzpostavile več ukrepov in programov z namenom čim hitrejšega vključevanja na trg delovne sile in premagovanja analiziranih ovir. Zavod RS za zaposlovanje je posebej za begunce zaposlil dve svetovalki, ki se z njimi ukvarjata in jim pomagata, prav tako je vzpostavil več programov, s katerimi begunce seznanja z osnovnimi pojmi, pravicami in obveznostmi. Izvaja program usposabljanja na delovnem mestu, s pomočjo katerega se begunci vključujejo v delovno okolje in tako pridobijo praktična znanja, izkušnje in spretnosti, ki povečujejo možnost za zaposlitev. Izvedel je tudi izobraževanje za varilce, poklic, za katerega na slovenskem trgu dela primanjkuje delavcev. Izobraževanje se je izkazalo za uspešno, ker so med izobraževanjem begunci pokazali napredek pri razumevanju jezika, nekateri pa so pridobili tudi zaposlitev. Zavod sodeluje tudi z nevladnimi organizacijami s katerimi sooblikuje programe.

Nevladne organizacije pa pri premagovanju ovir zaposlovanja beguncem nudijo več oblik pomoči znotraj programov integracije. Izvajajo programe s prosilci z mednarodno zaščito, ko so še v postopku za pridobitev mednarodne zaščite, organizirajo aktivnosti in delavnice skozi katere jih spodbujajo, da pridobivajo veščine in jih spodbujajo k razmišljanju, katero delo bi jih zanimalo. Sodelujejo z delodajalci in agencijami za zaposlovanje, nudijo pomoč tudi ženskam, ki se težje vključujejo in premagujejo ovire, ker je za njih potreben drugačen kulturno neobčutljiv pristop, s čimer jim pomagajo razviti in izkoristiti veščine ter spretnosti. Ugotavljajo ali je posameznik pripravljen za delo in pri tem pazijo, da jih vključujejo v dostojna delovna razmerja, kjer je sklenjeno delovno razmerje na podlagi pravno stoječe pogodbe o zaposlitvi in kjer ni možnosti kršenja delavskih pravic. Sodelujejo tudi v mednarodnem programu, znotraj katerega razvijajo poklicne kvalifikacije za deficitarne poklice.

V anketi je bila opažena razlika med odgovori anketirancev pri vprašanju kako jim pomagajo vladne in kako nevladne organizacije. Pri pomoči vladnih organizacij so izpostavili informiranje, svetovanje ter usmerjanje, odgovori so bili skopi, nekateri so tudi odgovorili, da jim ne pomagajo dovolj in da ne dobijo zadostne podpore kakršno bi si želeli. Nasprotno, pa so pomoč nevladnih organizacij opisali bolj pozitivno in širše. Izpostavili so, da jim pomagajo pri pripravi dokumentov in pripravi prošenj za delo ter življenjepis, informiranju, svetovanju, iskanju dela, dodatnega usposabljanja in izobraževanja in iskanju stika z delodajalci. Na primeru se kaže kako pomembna je vloga nevladnih organizacij pri pomoči beguncem, ki beguncu sprva nudijo prijazen, čuten in individualen pristop, ki ga v procesu integracije najbolj potrebujejo.

Težava, ki močno vpliva na vse vpletene akterje in zaradi katere težko vzpostavljajo večkratne ukrepe ali učinkovitejše tečaje in programe pomoči je, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi državami malo beguncev. Pomembno je namreč zavedanje, da se begunci med seboj razlikujejo, da prihajajo iz različnih držav in da so različno izobraženi ter izkušeni. Zaradi vsega naštetega je težko kreirati skupine za tečaje, ker so skupine majhne, različno tudi dosegajo stopnje znanje jezika. Prav tako Zavod RS za zaposlovanje težko izvaja izobraževanja za deficitarne poklice, ker težko pridobi skupino ljudi, ki bi imela podobne želje in bila hkrati pripravljena na trg dela ter poznala osnove razumevanja jezika. Zaradi manjšega števila beguncev je tudi težava kreiranja lastne skupnosti, v kateri bi si izmenjavali mnenja in si med seboj pomagali.

Veliko sprememb na področju migracijske politike se je zgodilo v obdobju sodobnega migracijskega toka, ki je državo opomnil in jo še vedno opominja na težave, ki jih imajo begunci pri procesu integracije in vključevanju na trg dela. Menim, da mora med zgodnjimi ukrepi poskrbeti za večje število nastanitev ter zgodnejše in intenzivnejše učenje jezika. Prav tako bi bilo koristno že v postopku pridobitve mednarodne zaščite ugotavljati njihova znanja in izkušnje. Nadalje, pa se je potrebno kljub številnim ukrepom vladnih in nevladnih organizacij zavedati, da je integracija dvostranski, dinamičen in kompleksen proces, ki vključuje tudi civilno družbo. Slednja je ena pomembnejših vezi beguncev in pripomore tudi k ustvarjanju ponudbe dela. Menim, da se mora slovenska družba bolje zavedati pomena begunstva in njihovega položaja ter prednosti in novih znanj, ki jih prinašajo. Ob ozaveščanju in informiranju javnosti pa je pomembno tudi ozaveščanje in informiranje delodajalcev, da begunca spoznajo in v njemu prepoznajo delavca ter mu dajo priložnost.

1. AIDA. (2017). Access to the labour market Germany. Dostopno prek <http://www.asylumineurope.org/reports/country/germany/reception-conditions/employment-education/access-labour-market>
2. Akrap, D. (2015, 6. september). Germany's response to the refugee crisis is admirable. But I fear it cannot last. *The Guardian*. Dostopno prek <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/sep/06/germany-refugee-crisis-syrian>
3. Anderson, R. J., Stuart, A. in Rossen, I. (2015). Not all negative: Macro justice principles predict positive attitudes towards asylum seekers in Australia. *Australian Journal of Psychology*, (67), 207–213.
4. B. T., S. J. in B. V. (2015). Poslanci vojski podelili dodatna pooblastila za varovanje meje. Dostopno prek <https://www.rtvsl.si/begunska-kriza/poslanci-vojski-podelili-dodatna-pooblastila-za-varovanje-meje/376726>
5. Bizovičar, M. (2017, 31. oktober). Begunec Roshan iz Afganistana - agencijski delavec v Knaufu. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/gospodarstvo/kariera/nekoc-si-ze-li-odpreti-svojo-kuhinjo.html>
6. Boano, C., Zetter, R. in Morris, T. (2008). *Environmentally displaced people Understanding the linkages between environmental change, livelihoods and forced migration*. Oxford: Refugee Studies Centre; Oxford Department of International Development; University of Oxford.
7. Brettell, C. B. in Hollifield, J. F. (2008). *Migration theory: talking across disciplines*. New York; London: Routledge.
8. Castles, S. in Miller, M. J. (2009). *The age of migration: international population movements in the modern world*. New York: Guilford Press.
9. Chalabi, M. (2013, 25. julij). What happened to history's refugees? *The Guardian*. Dostopno prek <https://www.theguardian.com/news/datablog/interactive/2013/jul/25/what-happened-history-refugees#Israelites>
10. Chope, C. (2014). Refugees and the right to work. Dostopno prek <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-RefugeeRightToWork-EN.pdf/8f426c61-f2ba-439a-b7db-7c2c585a2fe7>
11. Dragoš, S. (2016). Begunci in Slovenci. *Socialno delo*, 55(3), 123–136.
12. Društvo Odnos. (b. d.). Dostopno prek <http://odnos.si/>

13. Dustmann, C. in Glitz, A. (2005). *Immigration, Jobs and Wages: Theory, Evidence and Opinion*. London: Centre for Research and Analysis of Migration; CEPR.
14. Ehrenberg, R. G. in Smith, R. S. (2003). *Modern labor economics*. Boston: Pearson.
15. Eurostat. (2017a). Asylum statistics. Dostopno prek http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics
16. Eurostat. (2017b). Asylum quarterly report. Dostopno prek http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report
17. Evropska komisija. (2004). Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the EU. Dostopno prek <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/common-basic-principles-for-immigrant-integration-policy-in-the-eu>
18. Evropska komisija. (2017). European solidarity: A refugee relocation system. Dostopno prek https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/backgroundinformation/docs/2_eu_solidarity_a_refugee_relocation_system_en.pdf
19. Evropska migracijska mreža. (2017). Migracije in Slovenija. Dostopno prek <https://emm.si/migracije-in-slovenija/>
20. Forbici, G., Divjak, T., Osonkar, B., Dermovšek, V. in Verbajns, M. (2010). *Skupaj za skupnost: priročnik o sodelovanju med občinami in nevladnimi organizacijami*. Ljubljana: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij CNVOS.
21. Grabska, K. in Mehta, L. (2008). *Forced displacement: why rights matter*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
22. Guy, A. (2012). *Migration: Changing the World*. London: Pluto Press.
23. Hren, B. (2016, 26. februar). O beguncih kot delavcih premalo razmišljamo. *Dnevnik*. Dostopno prek <https://www.dnevnik.si/1042730721>
24. Hren, B. (2015, 5. november). Petar Jovicic, svetovalec za zaposlovanje azilantov: Le malo beguncev je trenutno primernih za trg dela. *Dnevnik*. Dostopno prek <https://www.dnevnik.si/1042723698>
25. Humanitarni odzivni center. (2017). Zaščita beguncev – kaj delamo nevladne organizacije in kako se nam lahko pridružite? Dostopno prek <http://humanitarni-center.si/kaj-delamo-nevladne-organizacije-in-kako-se-nam-lahko-pridruzite/>
26. Jager, V. (2017). Kako je begunska “kriza” razgalila krizo slovenske skupnosti. Dostopno prek <https://www.lokalne-ajdovscina.si/article/2017011310331138/Kako>

[%20je%20begunska%20%20E2%80%9Ckriza%20%20E2%80%9D%20razgalila%20krizo%20sl
ovenske%20skupnosti%20/](#)

27. Javornik, L. in Mikuš, Š. (2016, 14. januar). Kako so lahko begunci koristni za trg dela in ne le v breme. *Finance*. Dostopno prek <https://manager.finance.si/8840377/Kako-so-lahko-begunci-koristni-za-trg-dela-in-ne-le-v-breme?metered=yes&sid=502391540>
28. Josipovič, D. (2006). *Učinki priseljevanja v Slovenijo po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
29. Jurado, E., Brochmann, G. in Dølvik, J. E. (2013). Immigration, Work and Welfare: Towards an Integrated Approach. V E. Jurado in G. Brochmann (ur.), *Europe's immigration challenge: reconciling work, welfare and mobility* (str. 1–14). London; New York: I. B. Tauris.
30. Kalt, A., Hossain, M., Kiss, L. in Zimmerman, C. (2013). Asylum Seekers, Violence and Health: A Systematic Review of Research in High-Income Host Countries. *American Journal of Public Health*, 103(3), 30–42.
31. Konvencija o statusu beguncev. (1951). Sprejeta na Diplomatski konferenci Združenih narodov o statusu beguncev in oseb brez državljanstva z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 429 (V), 28. julija. Dostopno prek <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>
32. Kos, D. in STA. (2017). Vlada jutri o spremembah zakona o tujcih. Dostopno prek <https://siol.net/novice/slovenija/vlada-v-cetrtek-o-nove-li-zakona-o-tujcih-432870>
33. Kralj, A. (2008). *Nepovabljeni: globalizacija, nacionalizem in migracije*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
34. L. L., G. C. in G. V. (2016). Sprejet nov zakon o mednarodni zaščiti, obstrukcija SDS-a in NSi-ja. Dostopno prek <https://www.rtvsl.si/slovenija/sprejet-nov-zakon-o-mednarodni-zasciti-obstrukcija-sds-a-in-nsi-ja/387366>
35. Marfleet, P. (2006). *Refugees in a global era*. Houndmills; New York: Palgrave Macmillan.
36. Massey, S. D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. in Taylor, E. J. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466.
37. Medica, K., Lukič, G. in Bufon, M. (2010). *Migranti v Sloveniji - med integracijo in alienacijo*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

38. Mednarodna organizacija za migracije. (2017). Global migration trends factsheet. Dostopno prek <http://gmdac.iom.int/global-migration-trends-factsheet>
39. Menz, G. (2006). Useful Gastarbeiter, burdensome asylum seekers, and the second wave of welfare retrenchment: Exploring the nexus between migration and the welfare state. V C. Parsons in T. M. Smeeding (ur.), *Immigration and the transformation of Europe*, (str. 393–419). Cambridge; New York: Cambridge University Press.
40. Ministrstvo za notranje zadeve. (2016). Postopki za mednarodno zaščito so med najzahtevnejšimi upravnimi postopki. Dostopno prek http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko_sredisce/novica/article/12208/9911/
41. Ministrstvo za notranje zadeve. (2017a). Integracija oseb z mednarodno zaščito. Dostopno prek http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/integracija_oseb_z_mednarodno_zascito/
42. Ministrstvo za notranje zadeve. (2017b). Mednarodna zaščita (azil). Dostopno prek http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/mednarodna_zascita_azil/
43. Ministrstvo za notranje zadeve. (2017c). Statistika. Dostopno prek http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/statistika/
44. Ministrstvo za notranje zadeve. (2017č). Premestitev in preselitev oseb - najpogostejša vprašanja in dogovori. Dostopno prek [http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko_sredisce/ teme_in_programi/premestitev_in_preselitev_oseb/](http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko_sredisce teme_in_programi/premestitev_in_preselitev_oseb/)
45. Ministrstvo za notranje zadeve. (2017d). Vlada sprejela načrt izvedbe premestitve in preselitve oseb. Dostopno prek http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko_sredisce/novica/article/12137/9674/3098d63777e493ad6a654cc776689017/
46. Mlekuž, A (ur.). (2016). *Kako misliti begunsko krizo*. Ljubljana: Pedagoški inštitut; Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU; Mirovni inštitut.
47. Morissens, A. (2006). Immigrants, unemployment, and Europe's varying welfare regimes. V C. Parsons in T. M. Smeeding (ur.), *Immigration and the transformation of Europe*, (str. 172–200). Cambridge; New York: Cambridge University Press.
48. Münz, R., Straubhaar, T., Vadean, F. in Vadean, N. (2007). *What are the migrants' contributions to employment and growth?* Dostopno prek <https://www.oecd.org/dev/38295272.pdf>
49. N.Č. in STA. (2017, 2. marec). Vlada ustanovila Urad za oskrbo in integracijo migrantov v. *Delo*. Dostopno prek <http://www.del.si/novice/politika/vlada-ustanovila-urad-za-oskrbo-migranto-v-in-integracijo.html>

50. OECD. (2016). *Making integration work: Refugees and others in need of protection*. Pariz: OECD.
51. Pajnik, M., Bajt, V. in Herič, S. (2010). Migranti na trgu dela v Sloveniji. *Dve domovini*, (32), 151–167.
52. Parsons, C. in Smeeding, T. M. (2006). *Immigration and the transformation of Europe*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
53. Petrovčič, P. (2017, 10. marec). Urad za migrante ali proti njim? *Mladina*. Dostopno prek <http://www.mladina.si/179107/urad-za-migrante-ali-proti-njim/>
54. Piore, J. M. (1979). *Birds of passage: migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
55. Pravno-informacijski center nevladnih organizacij. (2017). Koristne informacije glede postopka s prosilci za mednarodno zaščito in tujci. Dostopno prek <http://pic.si/koristne-informacije-glede-postopka-s-prosilci-za-mednarodno-zascito-in-tujci/>
56. Prešern, S. (2015, 12. november). Priseljevanje kot priložnost za EU. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/mnenja/gostujoce-pero/priseljevanje-kot-priloznost-za-eu.html>
57. Repovž, E. (2015, 13. september). Delo bodo lažje dobili begunci s specifičnimi znanji. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/gospodarstvo/trg-dela/delo-bodo-lazje-dobili-begunci-s-specificnimi-znanji.html>
58. Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije – ReMPRS. (2002). Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 6. decembra. Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO20>
59. Reuters. (2015). There's a very practical reason why Germany is taking in so many refugees. Dostopno prek <http://www.businessinsider.com/r-in-ageing-germany-refugees-seen-as-tomorrows-skilled-workers-2015-9>
60. Revoz. (b. d.). Dostopno prek <http://www.revoz.si/>
61. Ruhs, M in Anderson, B. (2013). Responding to Employers: Skills, Shortages and Sensible Immigration Policy. V E. Jurado in G. Brochmann, *Europe's immigration challenge: reconciling work, welfare and mobility*, (str. 95–104). London; New York: I. B. Tauris.
62. Salbi, Z. (2015, 9. september). Syrian refugees explain why Germany is top country in which to seek a new life. *The New York Times*. Dostopno prek <http://nytlive.nytimes.com/womenintheworld/2015/09/09/syrian-refugees-explain-why-germany-is-top-country-in-which-to-seek-a-new-life/>

63. Sancin, V., Švarc, D. in Ambrož, M. (2009). *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
64. Skills2Work. (2017a). Dostopno prek <http://www.fromskills2work.eu/>
65. Skills2Work. (2017b). Skills2Work Valuing Skills of Beneficiaries of International Protection. Dostopno prek http://odnos.si/uploads/odnos/public/document/19-skills2work_info_sheet_2016_sl.pdf
66. Sloga. (2017). Urad za oskrbo in integracijo migrantov ustanovljen. Dostopno prek <http://www.sloga-platform.org/urad-za-oskrbo-in-integracijo-migrantov-ustanovljen/>
67. Slovenska Filantropija. (b. d.). Dostopno prek <http://www.filantropija.org/>
68. Song, L. (2014). Who shall we help? The refugee definition in a chinese context. *Refugee Survey Quarterly*, 33(1), 44–58.
69. STA, Matković, M. in Simončič, J. (2015). Do februarja v Slovenijo vsak dan 5000 migrantov. Žičnata ograja ne pomeni zaprtje meje. Dostopno prek <http://www.24ur.com/novice/slovenija/v-zivo-ograje-ocitno-vec-niso-dovolj-prihaja-bodeca-zica.html>
70. STA. (2015, 20. september). Györköös Žnidarjeva: Migrantski val v Sloveniji trenutno pod nadzorom. *Primorske novice*. Dostopno prek <http://www.primorske.si/Novice/Slovenija/Gyorkos-Znidarjeva--Migrantski-val-v-Sloveniji-tre>
71. Statut društva za razvoj in povezovanje družbenih ved in kultur odnos. (2016). Sprejet na Občnem zboru (Zboru članov) društva Odnos, v veljavi od 7. oktobra 2016. Dostopno prek <http://odnos.si/statut/>
72. Štok, K. (2015). Zakaj je prišlo do begunske krize ravno zdaj (I. del). Dostopno prek <https://www.rtvsl.si/svet/zakaj-je-prislo-do-begunske-krize-ravno-zdaj-i-del/373867>
73. T. H. (2017). Revoz: Zahteve za delo so izjemne, ob tem nudijo minimalno plačo in 50-odstotni dodatek za nočno delo. Dostopno prek <http://moja-dolenjska.si/revoz-zaposlitve/>
74. UNESCO. (2017). Asylum Seeker. Dostopno prek <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/asylum-seeker/>
75. UNHCR. (b. d.). Dostopno prek <http://www.unhcr.org/>
76. Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov. (b. d.). Dostopno prek <http://www.uoim.gov.si/si/>
77. Vlada RS. (2015). Postavitev tehničnih usmerjevalnih ovir na schengenski meji nujen in začasen ukrep. Dostopno prek http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/porocila_za_javnost/porocilo_za_javnost/article/postavitev_tehnicnih_usmerjevalnih_ovir_na_schengenski_meji_nujen_in_zacasen_ukrep_56921/

78. Vlada RS. (2016). Sporočilo za javnost: 75. redna seja Vlade RS. Dostopno prek http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/articla/75_redna_seja_vlade_rs_57608/
79. Vlada RS. (2017). Ob svetovnem dnevu beguncev: Begunstvo – izguba in nemoč potrebujeta priložnost za nov začetek. Dostopno prek http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/ob_svetovnem_dnevu_beguncev_begunstvo_izguba_in_nemoc_potrebujeta_priloznost_za_nov_zacetek_60004/
80. Vukelić, M. (2015, 20. september). Obvladujemo razmere, čeprav je pritisk velik. *Delo*. Dostopno prek <http://www.del.si/novice/slovenija/obvladujemo-razmere-ceprav-je-pritisk-velik.html>
81. Zakon o mednarodni zaščiti – ZMZ-1. (2016). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 24. aprila. Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7103>
82. Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev – ZZSDT. (2015). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 15. julija. Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6655>
83. Zavod za zaposlovanje RS. (2017a). *Tabela: interno gradivo*. Ljubljana: Zavod za zaposlovanje RS.
84. Zavod za zaposlovanje RS. (2017b). *Usposabljanje na delovnem mestu 2017/2018*. Dostopno prek https://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/usposabljanje_in_izobrazevanje/usposabljanje_na_delovnem_mestu

1. Po zakonu so begunci, torej prosilci za mednarodno zaščito in osebe, ki so pridobile mednarodno zaščito pri iskanju zaposlitve enakovredni domačemu prebivalstvu. Kakšna je razlika pri njihovi obravnavi glede iskanja dela, npr. pri pridobitvi delovnega dovoljenja?

Begunce urejata dva zakona, in sicer Zakon o tujcih in Zakon o urejanju trga dela. Ko govorimo o beguncu, govorimo o dveh oblikah mednarodne zaščite. Pomeni, da je to oseba, ki mu je priznan status begunca ali oseba, ki mu je podeljena subsidiarna zaščita. Kot ste na začetku omenili, so begunci po zakonu enaki domačemu prebivalstvu in tako kot domači prebivalci tudi oni vstopajo na trg dela na isti način, torej brez pridobitve delovnega dovoljenja. Na trg lahko prosilci za mednarodno zaščito vstopijo po 9 mesecih od vložitve vloge za priznanje ali ko pridobijo mednarodno zaščito.

2. Ali je oblika pomoči oz. iskanje dela za begunca vseeno drugačna kot za domačega prebivalca?

Da, ker imajo begunci tudi drugačne potrebe, so težje zaposljivi in imajo več ovir. Pravice imajo iste, potrebe drugačne in zato potrebujejo drugačne ukrepe. Z njimi postopamo s posebnimi ukrepi, za njih imamo posebni svetovalki, ki sta izurjeni za delo z begunci. Ena dela v Mariboru in ena v Ljubljani. Vsaka obravnava 100 beguncev. Naslednji ukrepi so tudi različni programi, ki jih pripravljamo posebej za njih. Pri programu začetne integracije jih seznanjamo z osnovnimi pojmi, pravicami, obveznostmi. Letos bo ta program postal reden program. Naslednji program, ki ga izvajamo pa je usposabljanje na delovnem mestu, kjer si lahko preberete več na naši spletni strani. Naslednji ukrep, ki smo ga izvedli je, da smo za deset beguncev, ki niso znali slovenskega jezika izvajali izobraževanje za varilce, katere na slovenskem trgu dela primanjkuje. Teorijo so odpisali s prevajalci, katere nam je priskrbelo Ministrstvo za notranje zadeve. Vseh deset beguncev je izobraževanje uspešno opravilo, trije so v zelo kratkem času pridobili zaposlitev.

3. Zakaj ne izvajate več takšnih ukrepov, kot ste mi ga pravkar opisali?

V primerjavi z drugimi državami imamo majhno število beguncev, okoli 200 jih je prijavljenih na Zavodu za zaposlovanje. Z njimi se ukvarjamo individualno in vsak je drugačen, vsak ima drugačna znanja in drugačne izkušnje. Vsak potrebuje nekaj let, da se integrira v družbo in da se nauči slovenskega jezika. Pomemben je čas, da se prilagodijo in pripravijo na delo. Recimo

žalosten primer dveh fantov, ki sta prišla z Eritreje. Bila sta brez izobrazbe in v domovini delala kot živinorejca. Ta dva fanta je delodajalec z Maribora takoj po prihodu zaposlil na področju gradbeništva. Ker je bil delovni dan deževen in nista mogla opravljati dela zunaj jima je delodajalec dal opravilo, da posesata prostore v stavbi, nakar nobeden od njiju ni znal vtaknit kabla od sesalca v vtičnico.

4. Kakšna so znanja in izkušnje beguncev?

Formalno zelo slaba. Povečini nimajo dokazil o izobrazbi ali pa so pridobili izobrazbo v tujini. Te preusmerimo na ENIC-NARIC, kjer opravljajo postopke za priznavanje izobrazbe.

5. Je izobrazba begunca glede na pridobljeno delo višja ali nižja?

Če bi jo imel priznано, jo pa večina nima. Šolski sistemi so zelo različni. Večina jih prihaja z arabskih držav, kjer imajo sistem popolnoma drugačen od našega. Njihov sistem večinoma temelji na vajeništvu oz. je bolj praktično usmerjen. Zato so njihove delovne izkušnje, kompetence in znanja težko prenosljiva na naš trg dela. Veva, da se begunci zaposlijo za nekvalificirana dela, kar pomeni, da so to dela, ki so težka, slabo plačana, večinoma gre za čiščenje, delo v proizvodnji ipd. Recimo odmeven primer je bil zaposlitev desetih beguncev v Revozu v nočni izmeni. Vsi so šli čez postopek kadrovanja in dobili delo, čeprav vemo, da je to težko delo, kamor se domači delavci raje ne prijavljajo. Pri zaposlovanju spodbujamo, da begunci poznajo osnove slovenskega jezika, da je sporazumevanje ob delu lažje in da ne pride do kakšnih poškodb.

6. Kako dolga je doba pri iskanju dela begunca?

Kot sem že omenil, je vsak begunec drugačen in je težko omenjati neko povprečje. Mladi se prej naučijo jezika in privadijo okolju in kulturi, drugi manj. Vsekakor pa jih v sodelovanju s številnimi nevladnimi organizacijami skušamo dobro pripraviti na zaposlitev in motivirati ter jim dati čas, da ne dobijo občutka, da si ga poslal proti njegovi voljo. Ne želimo, da se prehitro vključijo na trg dela slabo pripravljeni in da zato doživljajo negativne izkušnje ter da delodajalci dobijo občutek, da pošiljamo neizkušen kader in da si tako ne ustvarijo slabega mnenja o Zavodu.

7. Ali podpora in pomoč beguncev preneha takoj, ko pridobijo delo ali jih še spremljate v prvi fazi njihove zaposlitve?

Ne. Takoj ko pridobimo informacijo z Zavoda za zdravstveno zavarovanje, da se je spremenila zavarovalna podlaga, ga na podlagi tega prenehamo voditi z evidence.

8. Naslednja vprašanja imam v zvezi s starostjo beguncev, in sicer koliko je starejših in koliko mlajših moških, koliko žensk, ki išče zaposlitev?

Večina je mladih moških do 30 let brez izobrazbe. So tudi ženske, vendar morate razumeti, da so to ljudje, ki prihajajo iz krajev, kjer imajo drugačno tradicijo in kulturo. Za njih je težko sprejemljivo, da je moški doma, ženska pa dela. Naslednja težava pa je podobna primeru ženske, ki je v Iranu delala v frizerskem salonu. Ponudili smo ji, da tudi tukaj opravlja delo frizerke, vendar je odgovorila, da delo sprejme ampak, da se ona lahko dotika samo ženskih glav. Najti delodajalca, ki bo sprejel slednje dejstvo pa je težje. Na Zavodu uporabljamo švedski model, kjer je vloga ženske, da se zaposli, zato spodbujamo integracijo žensk na trg dela.

9. So zahteve delodajalcev pri zaposlitvi begunca drugačne kot do slovenskega državljanca?

Ne. Če se zaposli, se ga zaposli pod enakimi pogoji. Je pa res, da zato, ker so begunci jih nekateri delodajalci skušajo držati pod minimalno plačo in slabimi delovnimi pogoji. Mi nenehno poudarjamo, da delodajalec ne zaposluje begunca ampak delavca.

10. Kakšni so delodajalci pri zaposlovanju beguncev? So zadržani? Kaj jih ovira pri zaposlitvi?

Delodajalci so različni. Nekateri imajo pomisleke in dvome ali bi jih sprejeli, drugi jih vidijo kot poceni delovna sila, tretji so odprti za zaposlitev. Z raznimi organiziranimi srečanji skušamo predstavljati primere dobrih praks in poudarjati, da naj bodo begunci izbrani po njihovih lastnostih in ne statusu, torej ne zato ker je begunec.

11. Ste s podjetji, ki zaposlijo begunca sklenili kakšne posebne dogovore?

Ne, glede beguncev nimamo sklenjenih nobenih dogovorov. Tako kot pri ostalih mu predstavimo izkušnje in znanja begunca, potem pa se sami odločijo ali ga bodo zaposlili ali ne.

12. Se vam zdi, da so begunci motivirani, da najdejo oz. pridobijo delo?

So motivirani, da pridobijo delo, morate pa vedeti dve stvari. Prva, da so pobegnili iz držav, kjer so bili ogroženi in doživeli veliko preizkušenj in drugo, da za večino od njih Slovenija ni

bila cilj, kjer bi na novo zaživali. Njihov cilj je bila Nemčija. Predstavnica z nevladne organizacije, ki je na terenu z njimi opravljala pogovore, je povedala, da je na vsako vprašanje bil med odgovorom beseda Nemčija. Torej skoraj nihče ni želel, da bi živel v Sloveniji. Do nas imajo nerealna pričakovanja. Dati jim moramo čas, da se orientirajo, da se privadijo naših cen in minimalne plače, namreč nekateri od njih so imeli v državi izvora urejen materialni status. Privajanje na minimalno plačo in težke delovne pogoje je zato za njih težko. Recimo ravno begunci, ki smo jih izobraževali za varilce, so imeli skozi izobraževanje močno voljo, da bi se učili. Pri njih smo ugotovili tudi velik napredek skozi izobraževanje pri znanju jezika in razumevanju.

1. Na kakšen način pomagate beguncem? Kakšne projekte oz. programe pripravljate?

Osrednji program dela z begunci je pomoč pri integraciji za osebe z mednarodno zaščito, ki je celostno zasnovan in vključuje pomoč pri urejanju različnih življenjskih situacij ter učno pomoč oz. druge integracijske aktivnosti. Delamo z ljudmi, ki že imajo priznan status mednarodne zaščite. Teh oseb je vedno več v Sloveniji, številka se povečuje tudi s pričo tega, da je država sprejela in sprejema ljudi z relokacijske sheme. Teh ljudi bo vse skupaj 567 plus 20 naj bi jih bilo vse skupaj. Ampak poleg te relokacijske sheme še vedno prihajajo tudi drugi ljudje po redni poti v Slovenijo, zaprošajo za mednarodno zaščito in so potem napoteni v naš program, potem, ko jim je zaščita odobrena s strani države. To je naš osrednji program, drugače se že več časa oz. že dolgo let ukvarjamo z migracijami ljudi, tudi z drugimi migranti, imeli smo program tudi za njih, v zadnjih letih pa je osrednji program ta, ki sem ga opisal in smo kar polno angažirani in zaposleni, ker je tu polno izzivov. Naš program vključuje vse, od takrat ko dobijo status, so napoteni k nam za iskanje primerne nastanitve (stanovanj), ki jih iščemo na trgu, do urejanja najemnih pogodb, mediacije z najemodajalci in tako naprej, kar je specifična in kompleksna zadeva. Ko je ta stvar urejena, pride na vrsto urejanje vseh drugih dokumentov, od prijave prebivališča do urejanja socialnih transferjev na centru za socialno delo, še prej prijave na zavodu za zaposlovanje ter tudi odpiranje bančnega računa, urejanje zdravnikov in tako naprej, da so ti temelji na začetku za ljudi vzpostavljeni, da se lahko sploh začnejo vključevati v skupnost v družbo. Kasneje pa smo potem ves čas v podporo in pomoč pri nadaljnjem vključevanju v družbo. Izvajamo tudi učno pomoč. Ne samo pomoč pri učenju slovenskega jezika ampak tudi otrokom pri predmetih v šoli. To je ena stran pomoči, druga pa je psihosocialna dimenzija, ki je zelo pomembna, namreč to so ljudje, ki bežijo pred vojno, nasiljem in imajo strah pred preganjanjem pred nasiljem v matičnih državah. So zelo specifične življenjske situacije, namreč delamo s posamezniki, otroci, odraslimi, družinami oz. številnimi družinami iz Sirije, Iraka, različnih afriških držav (Eritreje, Somalije, Kongo, Nigerije, ...). Gre za zelo kompleksne zadeve. Integracija je kompleksen dvostranski, večplasten, dinamičen proces in v tem procesu mi igramo zelo pomembno vlogo. Ne samo kot neposredni podporniki oz. dajalci pomoči posameznikom in družinam, ampak tudi na makroravni pri ustvarjanju pogojev in možnosti za vključevanje OMZ v skupnost oz. družbo, medkulturni dialog. Bi rekel, da smo mediatorji med vsemi javnimi institucijami in med begunci. Tako, da smo ves čas v kontaktu z delavci na različnih javnih ustanovah. Spremljamo ljudi, ne samo prvič ampak tudi kasneje, na institucije, da omogočamo oz. si prizadevamo za čimprejšnje spoznavanje njihovih

predhodnih izkušenj, veščin, znanj, kompetenc, za kakšno obliko dela. Vključevanje na trg dela je poseben segment, povezan z drugimi področji (npr. socialna integracija). Na tem področju tudi zelo veliko delamo v okviru individualnih in skupinskih aktivnosti. Pomembno je zgodnje prepoznavanje izobrazbe, veščin, kompetenc beguncev. Ne samo formalne izobrazbe ampak tudi neformalnih oz. manj formalnih veščin, izkušenj. Zato se z ljudmi veliko pogovarjamo tudi o tem in jih poskušamo usmeriti v dodatna izobraževanja, praktična usposabljanja ipd. Pri tem sodelujemo z ZRSZ, Vladnim uradom za oskrbo in integracijo migrantov in drugimi izvajalci usposabljanj, potencialnimi delodajalci. Trg dela v teh državah deluje na drugačen način kot pa v Evropi ali pa v Sloveniji, kjer so pač potrebne reference in kompetence za kakršnokoli delovno mesto, izobrazba. Veliko teh ljudi je brez ustreznih dokazil o formalni izobrazbi. Ni pomembna le neformalna izobrazba, tudi kompetence, izkušnje, ki jih mnogi imajo in jih nimajo potem možnost izkazati. Zato je pomembno ustvarjati pogoje, da se vključujejo tudi v kakšne praktične oblike usposabljanja izobraževanja na delovnem mestu pri delodajalcih. In delamo tudi s potencialnimi delodajalci ob sodelovanju z Zavodom za zaposlovanje RS. Posebej kompleksno področje vključevanja je tudi zdravstveni sistem, kjer je potrebno spremstvo in kulturna mediacija. V našem timu sodelujejo tudi osebe, ki imajo begunsko oz. migrantsko izkušnjo, ki obvladajo arabski jezik in so neposredno v pomoč samim osebam z mednarodno zaščito, kot tudi delavcem v posameznih institucijah in ustanovah, da je komunikacija možna in izvedljiva.

2. Koliko vas deluje v društvu?

V okviru projekta Pomoč pri integraciji nas je 8 zaposlenih (za polni ali krajši delovni čas) ter številni prostovoljci. V naši organizaciji namreč vključujemo tudi prostovoljce v Ljubljani in Mariboru, kjer imamo prostore. V okviru našega novega programa bo verjetno aktiviran tudi prostor v Kopru, če bodo tam tudi nameščene osebe z mednarodno zaščito. Problem je, ker družba ni pripravljena na te ljudi, soočamo se z odklonilnim odnosom prebivalstva itd., zato večina teh ljudi za zdaj živi v Ljubljani in Mariboru, kjer se v okviru možnosti vključujejo na različna področja. Najbolj pereča je socialno ekonomska integracija, torej socialno vključevanje in tu je zelo veliko izzivov. Ljudje bi radi delali, želijo biti aktivni in predolgo čakanje in odvisnosti od socialnih transferjev in stalni borbi za preživetje še dodatno prispeva k podoživljanju travm in depresije. Tako, da se mi prizadevamo k temu, da so ljudje čim bolj aktivni na različnih področjih, da imajo možnost učenja, namreč vsi so vključeni tudi v tečaj slovenskega jezika, ki ga izvaja javni zavod Cene Štupar v Ljubljani in Andragoški center v Mariboru. Poleg teh aktivnosti pa potrebujejo tudi druge možnosti za vključevanje in

participacijo v skupnosti. Večina teh ljudi je na začetku, ko pridejo iz azilnega doma brezposelna, ker ne morejo biti prej zaposleni oz. so lahko zaposleni, če 9 mesecev niso dobili odločbe in to ni njihova krivda. Ampak to so posamezniki, ki jim je bilo to odobreno. Zelo pomembno je, da jim mi pomagamo pri uveljavljanju vseh pravic in soočanju z ovirami pri vključevanju.

3. Do kdaj jih vodite skozi integracijo od pridobitve statusa mednarodne zaščite?

V našem programu so formalno lahko 3 leta, kar je neko obdobje v katerem naj bi toliko napredovali, da bi se osamosvojili in da naše pomoči ne bi več potrebovali. Je pa razlika izpred enega leta, da so ljudje, ki so vključeni z relokacijske sheme, pred tem vključeni v program Slovenske Filantropije, v orientacijski program Slovenske Filantropije, kar za druge ljudi, ki prihajajo po redni poti ne velja. Oni so takoj napoteni v naš program. Ampak še vedno tudi tisti, ki so v orientacijskem programu jim mi iščemo stanovanja, kar je tudi ena najbolj perečih zadev, sploh pa ne edina pri vključevanju teh ljudi. Je pa pomembna, ker se nič drugega ne more urediti pred tem, dokler se ne sklene najemna pogodba. Nemogoče je uveljavljati kakršnekoli druga pravice brez tega. Zato je to temelj na katerem se gradi.

4. Na večino vprašanj ste mi že odgovorili. Vrnimo se na učenje slovenskega jezika. Koliko časa traja, da se begunec nauči slovenskega jezika in da lahko začne z iskanjem dela na trgu v Sloveniji?

Različno in je odvisno od vsakega posameznika. Imamo primer človeka, ki je prišel z azilnega doma in se je že v tistih mesecih ki je bil tam naučil toliko, da se lahko sporazumeva in se je lahko zaposlil, imamo pa tudi ljudi, ki tudi po treh letih še vedno ne komunicirajo niti na osnovni ravni. To je zelo odvisno od predispozicij, izobrazbe, motivacije, starosti itd.

5. Ali so begunci, ki so prispeli z zadnjim begunskim tokom v povprečju bolj izobraženi kot begunci v preteklih letih?

To bi težko rekel, težko je tudi ocenjevati. Nekateri imajo potrdila o izobrazbi, nekateri ne, ampak generalno ne bi mogel dati te ocene. Ker so različni in imajo različno izobrazbo. Bom pa rekel, da jih ni niti toliko tistih, ki bi imeli s sabo diplomo, da so končali študij. V teh primerih jim čim prej poskušamo urediti prevod diplome in vrednotenje formalne izobrazbe pri ENIC-NARIC centru na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport.

6. Sprašujem zato, ker so si v zadnjem begunskem valu ti ljudje lahko pot do sem privoščili. Kmečko prebivalstvo sklepam, da je ostalo v matični državi.

Da, to bi rekel, da verjetno drži. Ampak med tistimi, ki so prihajali med begunskim valom jih je tu v Sloveniji ostalo zelo malo. Mi imamo precej več tistih, ki so vključeni v relokacijsko shemo, ki je bila sprejeta po tem valu in pa tistih, ki so prišli pred tem valom in prihajajo po tem valu. Večina ljudi s tega zadnjega vala je imela cilj in je šla naprej v druge države. Ti, ki pa prihajajo iz relokacijske sheme pa prihajajo iz Grčije in Italije, medtem, ko drugi prihajajo po različnih poteh- balkanska pot, sredozemska pot itd. Te poti so zdaj že kar vpeljane in prepoznane in begunci na teh poteh marsikaj doživljajo. In ta čisti vstop v njihov življenjski svet je možen samo ob neposrednem osebnem stiku, pa še to ne kar takoj, ampak šele takrat ko se ali pa tudi ne, človek zaupa. Zaupajo takrat, ko vidijo, da jim pomagamo. Čeprav mnogi so tudi nezadovoljni zaradi sistemskih ovir in težav na katere naletijo. Namreč prihaja do razkoraka nad njihovimi pričakovanji in realnimi možnostmi tukaj v Evropi in tudi v Sloveniji. Torej pri stanovanjih, pri vključevanju na trg dela, pa tudi cilj jim ni bila Slovenija.

7. Kakšne so njihova znanja in veščine?

Naše izkušnje so različne, ker sodelujemo pri zaposlitvenih načrtih in pred tem identificiranju njihovih izkušenj, znanj, izobrazbe, ki jo imajo. In med njimi imamo usposobljene varilce, imamo usposobljene kuharje, različne tehnične profile. V povprečju je še več ljudi poklicno usposobljenih, za ročna dela, so pa seveda tudi posamezniki, ki imajo višjo izobrazbo in so zainteresirani, da bi tu dobili kakšno drugo delo.

8. Kakšne so ovire s katerimi se soočajo begunci pri iskanju zaposlitve?

Ovir je veliko, konkretne so da ni dovolj delodajalcev, ki bi bili pripravljene dati priložnost in zaposliti begunca. To je strukturna ovira. Se pa v zadnjem času dogajajo tudi pozitivne spremembe na področju zaposlovanja prosilcev in oseb s priznanim statusom mednarodne zaščite. Večje število oseb se je npr. zaposlilo v podjetjih Revoz, Knauf Insulation. Delajo težka dela v proizvodnji. Potrebno bi bilo sistemsko spodbuditi in podpreti delodajalce pri vključevanju beguncev v delovno razmerje. Delodajalci namreč morajo zagotavljati pogoje vključevanja ljudi. Ključno je tu jezikovno in kulturno razumevanje. Tu imajo delodajalci dvome ali bodo zmožni komunicirati z njimi in ali bodo ti ljudje razumeli navodila. Gre tudi za varnost pri delu, sploh v proizvodnji, kjer je delo s stroji itd. Potrebno je razumeti vse te vidike, ki so potem tudi ovire. Znanje jezika na začetku je vsekakor velika ovira. V letu 2017 se je začel

izvajati program Usposabljanje na delovnem mestu, ki ga je pripravil Zavod za zaposlovanje prav za osebe z mednarodno zaščito in traja 6 mesecev. Ta program je nastal tudi ob našem sodelovanju. Smo bili tudi sami sokreatorji v tem programu, kernam je bilo pomembno prenesti izkušnje na podlagi potreb, ki smo jih ugotavljali pri teh ljudeh, da bi imeli možnost praktičnega usposabljanja. Na podlagi izkušenj vemo, da se človek potem tudi hitreje uči jezika. Poleg tega je tudi s psihosocialnega vidika zelo pomembno, da ima to možnost. Po zadnjih informacijah je ta program tudi podaljšan do konca leta 2018. Je pa tudi dodatna sistemska ovira, ki upam, da bo odpravljena, da ljudje ves čas v boju za preživetje kalkulirajo ali se jim sploh splača vključevati v tovrstne programe, ker so trenutno odvisni od socialnih transferjev. Namreč dobivajo dva vira pomoči, eden je denarna socialna pomoč, tisti, ki ima otroke lahko dobi tudi otroške dodatke preko Centra za socialno delo, drugo je pa denarno nadomestilo za zasebno nastanitev strani Ministrstva za notranje zadeve oz. Urada vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, ki je bil na novo ustanovljen junija 2017. Posebej tisti, ki imajo družine razmišljajo o tem ali se jim sploh splača vključevati v ta program, ker potem po trenutni ureditvi izgubijo te transferje in vse skupaj potem ne zadošča za preživetje. Podani so bili predlogi, da se spremeni Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito. Dokler se ukrepi izključujejo in ne dopolnjujejo je to tudi ena od strukturnih ovir vključevanja na trg dela.

9. Kakšna so dela, ki jih opravljajo?

Do pred dveh let, ko smo delali študijo je bilo oseb z mednarodno zaščito zelo malo zaposlenih. V zadnjih letih je sicer prišlo do premika. Tudi vedno več je delodajalcev, ki kažejo zanimanja, da bi zaposlovali in jih vzeli vsaj na usposabljanje na delovnem mestu, ker jim zavod za zaposlovanje krije stroške mentorstva. To je ena od pridobitev. Tako, da različno. Od ljudi pridobivamo različne povratne informacije. So ljudje, ki so v parih mesecih ali zelo hitro končali delo, ker niso zmogli tempa, so pa posamezniki, ki vztrajajo in jim je delo zanimivo in delajo naprej, da se bodo poskušali na tem področju razvijati. Da je sicer delo zelo težko ampak, da še vedno raje delajo kot pa bi bili brez dela doma. Dejstvo je, da ni vsako delo za vsakega človeka. Večinoma gre za proizvodna in tehnična dela preko agencij. Potrebno je ugotoviti ali je posameznik dejansko pripravljen ali bi konkretno delo vzel in ali bi ga bil sposoben tudi opravljati, ali so zdravstveni pogoji zadovoljivi itd. ker vedno so tu dve plati; eno je, da si moramo vsi prizadevati, da jim pomagamo do zaposlitev na trgu dela, drugo pa je, da si moramo prizadevati, da jih vključujemo v dostojna delovna razmerja, kjer je sklenjeno delovno razmerje na podlagi pravno stoječe pogodbe o zaposlitvi in kjer ni možnosti kršenja

delavskih pravic oz. spravljajna v neko izkoriščevalsko razmerje, kar se je že dogajalo z nekaterimi migranti v preteklih letih. To tveganje in bojazen je ves čas prisotna. Mi se tega zavedamo, zato vedno preverimo za kakšno delo gre.

10. Ker prihajajo z drugačne družbe z drugačno kulturo, verjetno v večini iščejo zaposlitev moški ali tudi ženske?

Ja, to je sedaj tudi poseben vidik in problem. Ženske je še težje vključevati in jim je v tem primeru še težje pomagati, ker mora biti tudi pristop drugačen, kulturno občutljiv, da so sploh pripravljene sodelovati v tem procesu in se v njega vključevati. Čeprav imamo tudi tu različne izkušnje. So posameznice, ki so se vključile v usposabljanje pri konkretnem delodajalcu, ki jim je bil pripravljen dati možnost usposabljanja (npr. v frizerskem salonu). Vključene so v delovni proces, čeprav še vedno ne govorijo dobro jezika.. Veliko je rokodelk, ki imajo neformalna znanja, večinoma so to ženske iz arabskega sveta in afriških držav. Delujemo v smeri, da jim pomagamo, da krepijo svojo moč, razvijajo veščine in potencialne. To je pomembno tudi za njihovo psihosocialno stabilnost, ker po določenem času prihaja do izolacije. Začnejo živeti v družinskem krogu izolirano od skupnosti. Ženske skrbijo doma za otroke.. So pa tudi posameznice, ki so vpisale fakulteto, podiplomski študij. So izobražene, emancipirane in iščejo vse možnosti, da bi šle naprej, se borijo, da ne bi obstale. So v bistvu gonilo ne samo za lasten razvoj ampak včasih tudi za svoje soproge.

11. Katera dejstva v zvezi z življenjem v Sloveniji težko sprejmejo?

Nezadovoljstvo je prisotno zaradi stanovanj, da jih je premalo, da je premalo možnosti dela, zaposlitve, da so socialni transferji prenizki, da nimajo podpore lastne skupnosti, ker je to okolje majhno in da težko razvijejo neko svojo skupnost, ki bi jim pomagala, kot je to v drugih državah – Švedska, Nemčija, kjer je več možnosti. Čeprav je sedaj prispelo veliko ljudi iz različnih držav in imajo možnost kreirati svojo skupnost. Mi smo tu res šele na začetku.

12. Kakšne so njihove izkušnje z domačini in lokalno skupnostjo?

Ocenjujejo nas zelo različno. Nekateri povejo, da smo mnogi ljudje tukaj prijazni, da jih pa včasih zmoti nedostopnost, zaprtost. Mnogi so tu izkusili tudi medkulturne konflikte že na samih institucijah.. Imamo tudi zelo reguliran trg delovne sile. Moti jih zapletenost delovanja, vključevanja v kakršne oblike usposabljanja, dela itd. Pritožujejo se tudi zaradi pomanjkanja primernih nastanitev. Nekateri so bili deležni tudi rasističnih izpadov, diskriminacije tudi na

različnih institucijah, s strani najemodajalcev itd. Pri zaznanem problemu na enem področju, se potem ta nezaupljivost prenaša tudi na druga področja. Zato se tudi mi zelo prizadevamo, da ustvarjamo medkulturni dialog v praktičnih situacijah - pri mediaciji z najemodajalci, z delodajalci in zaposlenimi na različnih institucijah, da ne bi bilo več teh negativnih izkušenj ampak da bi ljudje pridobivali več pozitivnih izkušenj in tako na ta način krepili svojo pozicijo v tej družbi. To je večni proces in se tudi tu mi spopadamo z različnimi težavami.

13. Kaj si želite, da se izboljša glede sodelovanja z vladnimi institucijami?

Mi poskušamo ves čas konstruktivno sodelovati z javnimi ustanovami in drugimi civilnodružbenimi, raziskovalnimi oz. nevladnimi, humanitarnimi organizacijami. Naše načelo je skupnostni pristop in delovanje pri vključevanju. Naš projekt Pomoč pri integraciji za osebe z mednarodno zaščito je financiran s strani Evropskega Sklada za azil, migracije in vključevanje, Urada vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov ter Ministrstva za notranje zadeve RS. Poleg tega sedaj izvajamo nov projekt Aktivni ODNOSI - Opolnomočenje in socialna aktivacija migrantskih žensk. Financiran je iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Na vsakodnevni ravni sodelujemo s svetovalci za integracijo na novoustanovljenem vladnem Uradu za oskrbo in integracijo migrantov, socialnimi delavci v Azilnih domovih, s svetovalkami na Zavodu za zaposlovanje RS. Na Zavodu za zaposlovanje RS sta bili v tem letu na novo zaposleni dve osebi, ki se ukvarjata s svetovanjem osebam z mednarodno zaščito pri vključevanju na trg dela. To je dobro. Na dnevni ravni sodelujemo tudi s Centri za socialno delo, ker uveljavljamo vse pravice itd. Prav tako sodelujemo z zdravstvenimi institucijami, bankami, vrtci, šolami. Na šolah sodelujemo konkretno z učitelji in svetovalci, ki delujejo v šolah. Težko je delati integracijo, če nimaš dialoga s predstavniki teh institucij. Pomembno je kontinuirano delovanje na mikro ravni, se pravi v osebnem stiku z ljudmi, poleg tega pa tudi na makro in mezo ravni, pri odpravljanju ovir na sistemski, strukturni ravni. Dodatno velja okrepiti sodelovanje s Centri za socialno delo. Osebno sem sodeloval v skupini, ki je pripravljala podlage za dopolnitev strokovnega izpita na področju socialnega varstva pri Socialni zbornici Slovenije. Strokovni izpit smo dopolnili z vsebinami migracij, mednarodne zaščite, tujcev, kar je bilo nujno. Sedaj mora vsak strokovni delavec pokazati osnovno poznavanje zakonodaje in specifičnega položaja pravic, dolžnosti oseb z mednarodno zaščito in ne samo njih tudi drugih oseb, kot so tujci, migranti in prosilci za mednarodno zaščito. To je podlaga, da pride to vedenje do strokovnih delavcev, ki so zaposleni na različnih centrih za socialni delo in v drugih ustanovah, organizacijah. Pri delu z migranti in begunci se je potrebno ves čas učiti in razvijati tudi

medkulturne, socialne kompetence, zmožnosti sodelovanja. Ob sodelovanju, dopolnjevanju vseh akterjev, strokovnih delavcev je veliko lažje urejati situacije v konkretnih primerih. Namreč pojavljajo se različne situacije, vključevanje oz. integracija ni ravno romantična zadeva, ampak zelo kompleksen, dvostranski in večplasten, dolgotrajen proces. Prisotni so tudi konflikti, v določenih primerih se pojavljajo nasilne situacije v družini. Tu je potem pomembno tudi sodelovanje, kjer se urejajo te situacije. Centri za socialno delo so zelo pomembni, prav tako zdravstvene ustanove. Tu so tudi še velike rezerve v sodelovanju. Mi sicer ljudi spremljamo k specialistom, zdravnikom, psihologom in je pomembno, da se tudi zdravniki zavedajo položaja teh ljudi, njihovega »backgrounda«, ki ga nosijo s sabo in da ne prihaja do napak, ki se dogajajo in so doživete s strani oseb z mednarodno zaščito kot rasizem, da so bili zavrženi s strani določenih oseb, kar ni bilo pozitivno. Čeprav po izkušnjah potem vidim, da se z večkratnimi sodelovanji z zdravniki in drugimi le-ti tudi bolj odpirajo. Ker včasih gre tudi ne samo za osebne stvari ampak tudi sistemske stvari. Zdravstveni sistem ima omejene kapacitete, kot tudi sociala in je tudi te vidike potrebno razumeti, da ni dovolj zdravnikov, socialnih delavcev. Na teh institucijah bi bilo dobro, da bi se bolj specializirali za to populacijo, da bi imeli tudi kakšne kulturne mediatorje namreč sedaj vso to podporo kulturnih mediatorjev in prevajalcev zagotavljamo mi, kar je včasih s tem številom ljudi težko. Bilo bi dobro, da bi se sistem javnih služb prilagodil do te mere, da bi vendarle spoznal, da živimo v medkulturni družbi in da bo vedno več migrantov in beguncev živelo med nami in z nami in da bi bilo dobro investirati v zaposlovanje specializiranih kadrov.

14. Bi torej ocenili, da je sodelovanje med institucijami uspešno?

V nekaterih primerih ja, v nekaterih primerih ne, jaz mislim, da smo na Uradu za oskrbo in integracijo migrantov vzpostavili konstruktivno in uspešno sodelovanje. Program je podprt iz njihove strani in tudi oni se zavedajo, da moramo delati skupaj, ker drugače ne gre.. S Centri za socialno delo je sodelovanje večinoma dobro. Mogoče manj s tistimi delavci, ki ne poznajo toliko specifičnega položaja migrantov in beguncev. Z zdravstvenimi ustanovami, vrtci, šolami imamo tudi načeloma tudi dobro sodelovanje. Mnogi učitelji in drugi zaposleni po šolah se trudijo z otroci in pomagajo, da se čim prej vključijo v šolo in družbo. Vseeno pa prihaja do kakšnega nestrinjanja in podobno, potrebno je pogledati obe strani, razumeti različne percepcije, perspektive. Prihaja do medkulturnih nerazumevanj, prisotno je tudi jezikovno nerazumevanje in se v posameznih primerih tudi izkaže, da je resnica nekje vmes. Tako, da mi delamo tudi v tej smeri, da imamo predavanja po šolah, vrtcih in smo v stiku s tamkajšnjimi svetovalci in zaposlenimi. Osebe z mednarodno zaščito imajo po Zakonu o mednarodni zaščiti

in po Uredbi o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito pravice do zdravstvenega varstva, socialnega varstva, izobraževanja, prostega dostopa do trga dela, pomoči pri vključevanju v okolje. Nekateri koraki so bili narejeni v sistemu, ki precej olajšujejo stvari. Mislim, da moramo na sistemski ravni graditi kapacitete za nastanitev in socialno-ekonomsko vključenost. Premalo je npr. neprofitnih socialnih stanovanj, do katerega nimajo dostopa.

PRILOGA C: Mag. Franci Zlatar s Slovenske Filantropije

1. Na kakšen način pomagate beguncem? Kakšne projekte oz. programe pripravljate?

Kot prvo mogoče, z begunci se mi zelo intenzivno ukvarjamo, izvajamo različne programe. Osnova je socialno delo, psihosocialna pomoč, seveda pa je zelo veliko našega dela namenjeno, da se čim lažje vključijo in integrirajo v naše okolje. Kar se tiče samega zaposlovanja, pa je zaposlovanje pogosto tudi osnovni cilj, ki predstavlja ekonomsko neodvisnost. Je pa po naših izkušnjah vsaj pred nekaj letih bilo precej težko za njih, ker je bilo malo delovnih mest, sploh takih, ki so bolj multikulturno in medkulturno prilagojena. Glede naših programov bi omenil orientacijski program, za begunce, ki pridejo v Slovenijo na podlagi evropske preselitvene sheme iz Grčije in Italije. To je program preko katerega jih mi seznanjamo z osnovnimi principi naše družbe, spoznajo se z institucijami s katerimi imajo stik oziroma ga imajo v prvi fazi integracije, torej od Centrov za socialno delo, od upravnih enot, davčne uprave, kjer si uredijo in pridobijo davčno številko, do zdravstvenih domov, šolskega sistema in seveda preko nas pridejo v stik tudi z Zavodom za zaposlovanje, kjer se prijavijo in postanejo iskalci zaposlitve. Drugi del tega programa je namenjen tudi učenju osnovam slovenskega jezika in spoznavanju našega okolja, naših vrednot, našega načina življenja ipd. Čeprav je bil naš poudarek bolj na drugem delu pa je bilo zaradi našega sistema, ki je zahteven in birokratski potrebno se osredotočiti na prvi del, da ljudje spoznavajo življenje tukaj. Če se poskušam še bolj osredotočiti v integracijo z vidika zaposlovanja moram povedati, da dajemo veliko poudarka tudi temu, izvajamo programe s prosilci z mednarodno zaščito (se pravi, ko so še v postopku). Veliko poskušamo delati tudi na tem, da organiziramo aktivnosti, delavnice skozi katere jih spodbujamo, da pridobivajo veščine ali pa sami ugotovijo kaj bi jih zanimalo. Kot primer, da navedem: tu bomo obnovili garažo zraven naše hiše in bomo stvari zapeljali tako, da bomo imeli enega mentorja oz. izvajalci, ki bo strokovnjak za to in zraven bomo vključili tudi nekaj naših uporabnikov oz. beguncev, da bodo od njega pridobivali znanja. Gre seveda za neko honorarno delo. Vedno več poskušamo delati na ta način, čeprav opažamo, da je to še vedno premalo. Opažamo, da pogosto prihajajo z nekimi znanji, ki v Sloveniji niso več tako zelo potrebna. Pogosto znajo šivat, bolj ročna dela. Kar nekaj jih je brivcev. Čeprav tu so lahko priložnosti za samostojno podjetništvo ipd. Druga stvar je pa tudi to, da smo začeli sodelovati z določenimi zaposlovalci, tudi z določenimi agencijami za zaposlovanje. Po naši oceni to ne gre za idealne oblike zaposlovanja, vendar večina dela, ki se ponuja, gre preko agencijskega dela. Sicer poskušamo spremljati tiste zaposlovalci s katerimi sodelujemo, da skrbijo za neko zakonito delo, da ljudje niso izkoriščeni, da so plačani na podlagi zakonodaj o zaposlovanju.

Kot vemo, je bilo pred leti to precejšen problem. Pri tem bi povedal še to, da opažamo, da je v zadnjem času več ponudbe tudi za begunce, je pa potrebno tu poznati še en faktor. In sicer, ko begunci dobijo status, imajo sploh v zadnjem času, ko so se programi integracije razvili, kar nekaj možnosti in programov, v katere so vključeni. Bodisi je to naš integracijski program ali program začetne integracije priseljencev (300 urni tečaj slovenščine). In pogosto se v začetni fazi niti nimajo toliko zelo časa se vključevati v redne zaposlitve. Zelo pomembno je tudi to, da ko niso vključeni v redno zaposlitev, dobijo denarno socialno pomoč v Centru za socialno delo, če so to družine, potem običajno dobijo otroške dodatke. Kar tu je problem, kar mi vidimo, še posebej je to prisotno pri družinah, je da če so vključeni v honorarno delo, delo, ki ni za 8 ur ampak je za krajši delovni čas in potem tudi nižje plačano, tisti dohodek potem vpliva posebej na prejemanje otroškega dodatka in nadomestila za privatno namestitev, ki ga dobivajo s strani Ministrstva za notranje zadeve. Pogosto se ljudem ekonomsko gledano to ne splača in popolnoma jasno je, glede na to, da so v novi državi, kjer se morajo vključiti in spoznati sistem, potem ljudje kalkulirajo. Seveda, če nekje dobivajo boljši znesek pa ima hkrati možnost hoditi na tečaj ali pa ima po drugi strani možnost zaposlitve, ki pogosto ni najboljša in je pogosto vključeno težko delo. V Revozu je na primer po naših izkušnjah sicer zelo dobrodošlo, da lahko delajo, je pa to težko delo, pogosto v nočni izmeni. Zaradi tega, se potem ljudje pogosto tudi odločijo, da se začasno še ne bodo zaposlili. Tako, da mi vidimo, da naš sistem še vedno ni tak, da bi vzpodbujal zaposlovanje, kljub temu, da je veliko delovnih mest, jih sistem kljub temu ovira oz. ne zares spodbuja. Zavod za zaposlovanje je v letošnjem letu kot del aktivne politike zaposlovanja, posebej vzpostavil program Usposabljanja na delovnem mestu za osebe z mednarodno zaščito. Pomeni, da delodajalec v delo vključi osebo z mednarodno zaščito, prejme sredstva in kar pomeni, da je oseba z mednarodno zaščito plačana, z nekim minimalnim zneskom. To je podobna ovira, ker potem to sredstvo vpliva na denarno socialno pomoč, ki jo pridobiva. Mi smo preračunali, da na koncu dobi celo manj sredstev, kot pa če prejema samo denarno socialno pomoč in denar za privatno namestitev. Res je, da vlada sprejema zakonsko uredbo, podzakonski akt Zakona o mednarodni zaščiti, ki bo znesek za privatno namestitev izvzel iz tega, se pravi, da naj bi se podobno obračunavalo prejemanje slednjega kot ostalih socialnih transferjev. Se pravi, da naj bi nekateri občasni nižji dohodki ne vplivali. Če bo, ko bo to sprejeto, bo do določene mere olajšalo zaposlovanje oz. vključevanje v zaposlitev. Zaenkrat pa ni velikega interesa in jim tudi ne pomeni kaj dosti v finančnem smislu.

2. Koliko časa pa traja, da se potem vključijo v zaposlitev, da niso več vključeni v programe in učenja slovenskega jezika? Ali je to omejeno?

To je zelo odvisno od posameznika, osebnih okoliščin in ali gre za družino, ter je odvisno po želji o ekonomski neodvisnosti. Pri večini vsaj tisto prvo leto, ko so vključeni v 300-urni intenzivni tečaj slovenščine traja kako leto. Včasih se tudi zgodi, da se takoj ne vključijo, ker čakajo, da se v kraju skupina formira. So pa tudi tisti, ki imajo željo se vključiti v zaposlitev prej in se potem tudi zaposlijo. Nekaj jih imamo tudi pri nas, prevajalce, ki delajo v okviru orientacijskega programa. Imamo gospoda iz Eritreje, ki je po dveh mesecih se vključil in se pri nas zaposlil. So pa določeni tudi taki, ki se tudi po več letih ne znajdejo in ne najdejo ustrezne zaposlitve. Pred nekaj leti, ko je bila aktualna ekonomska kriza je bila večina takih, ki sploh niso mogli najti zaposlitve. Se pa seveda vidi, da se v zadnjem času tudi na tem področju bolj odpira. Če pa bodo tudi sistemske možnosti boljše in spodbude za takojšnjo vključitev kot so usposabljanja na delovnem mestu pa bo to še boljše za njih. Tudi vedno več je teh programov, ki to razvijajo. Mi bomo sedaj recimo sodelovali v mednarodnem programu, ki se šele sedaj začne, v začetku novembra. Znotraj tega programa naj bi se razvile poklicne kvalifikacije za poklice v gostinstvu, urejanju okolja ipd. Poskušajo se torej razvijati mednarodni standardi za vključevanje migrantov na ta področja, ki so na nek način po državah deficitarni poklici.

3. Koliko časa traja, da se begunec nauči slovenskega jezika in da lahko začne z iskanjem dela na trgu v Sloveniji?

To je precej individualno. Beguncev v Sloveniji je v primerjavi z drugje še vedno zelo malo. In izvajalci tečajev so potem pogosto skupine kombinirali. Nekoga, ki ima dobro znanje in sposobnosti se učiti in nekoga, ki ni pismen niti v svojem jeziku. Pogosto so bile tu težave, da nekdo ni napredoval kot bi mogel, drugi pa ni dobil tistega osnovnega znanja, kot bi ga mogel. S tem imamo tudi mi določene težave v okviru orientacijskega programa, ki jih skušamo reševati tako, da vključujemo še dodatne izvajalce, prostovoljce pogosto, da se bolj ukvarjamo s tistimi, ki težje sledijo oz. tistimi, ki so nepismeni, da jih damo posebej v skupino ali delamo z njimi individualno. Je pa pogosto težava, ker te zadeve niso vnaprej predvidene. Nikoli ne veš kdaj bo kdo dobil status, nikoli se zares ne ve, v kakšni skupini boš delal. Kar naprej je potrebno skupine prilagajati. Pogosto je zato učenje težje in je ovira pri učenju. V večjih državah, ki imajo več beguncev, imajo tudi več skupin in lažje to organizirajo. Iz prakse lahko rečem, da se mnogi naučijo par besed naučijo zelo kmalu, Nekateri že tudi po enem letu dobro govorijo slovensko, je pa tudi odvisno od kje prihajajo. Večina jih prihaja iz arabskega sveta, Eritrejci govorijo tigrinski jezik, je to kar zahtevno in odvisno od posameznika. Kar pa opažamo, je pa, da so integrirani po treh, štirih letih. Formalno naj bi obdobje integracije trajalo tri leta. Seveda, ne vsi, ampak tisti, ki se nekako normalno trudijo in nimajo kakšnih večjih težav, da

niso travmatizirani od dogodkov in so v tem obdobju ponavadi zelo dobro naučijo slovenskega jezika, da lahko do zaposlitve normalo dostopajo. Glede na to, da nimamo zelo razvitega multikulturnega okolja, se v Sloveniji pri zaposlovanju veliko poudarka daje na znanje slovenskega jezika, češ, nauči se najprej slovensko in potem išči zaposlitev. Mislim, da je to nesmiselno, ker preprosto pri določenih poklicih ni tako zelo nujno dobro znanje slovenskega jezika in bi se moglo poslovno okolje temu bolj prilagoditi. Če ti voziš viličarja, verjetno par tistih osnovnih besed je potrebno znati, ni pa bistvena slovenščina.

4. Pribežniki, ki pridejo z Grčije in Italije imajo drugačno obravnavo, kot pribežniki, ki pridejo sem po »normalni« pot. Zakaj je temu tako?

Meni osebno se to zdi nesmisel, ker vsi, ki dobijo status bi morali na začetku imeti takšen orientacijski program. Ostali tega nimajo, imajo sicer program, ki ga izvaja Društvo Odnos. Je na nek način sicer podoben, ker potrebe so iste. Mi jih težko orientiramo »po šolsko«, vsakemu moramo pomagat na svoj način, zato je obravnava bolj individualna. Ta orientacijski program se je izoblikoval na podlagi zakonodaje. Ti, ki pridejo preko sistema kvot imajo dodatno pravico do tega programa. Verjetno je to skladno s shemo Evropske unije, ker država sprejme določeno število ljudi na podlagi kvot, ki so določene in za katere se vsaj malo bolj potihno računa, da so to tisti pravi begunci. Ker to so ljudje, ki so dolgo časa živeli po begunskih taboriščih v Grčiji in Italiji in so že tam delno preverjeni. Pri nas sicer gredo še enkrat skozi postopek. Po večini dobivajo status begunca, tudi postopki so bistveno krajši. Tako da v tem smislu imajo neko prednost. Na njih država neformalno gleda na način, da to so begunci. Nam se sicer to zdi problematično, ker se to pogosto ločuje na podlagi nacionalnosti. Vemo, da Afganistanci zelo težko dobijo status, čeprav imajo razloge za to. Tako, da to je sistem. Lahko temu rečemo, da je pozitivna diskriminacija, čeprav jaz osebno mislim, da, vsi, ki dobijo status, bi morali imeti takšen podoben program.

5. Ste med begunci opazili, da se tudi oni med sabo ne razumejo?

Ja seveda, v praksi je to problem, da se različne nacionalnosti pogosto med sabo ne razumejo. Da težko med sabo bivajo. To je splošna stvar na kateri je potrebno delat. Pri nas skušamo vzpostaviti mešane skupine in spodbujati skupinsko delo. Integracija pomeni skupno življenje in zato se je potrebno temu navaditi. Pogosto je to zelo težko. So tudi primeri, kjer se ljudje z Afganistana med sabo ne razumejo. Povezano je tudi s tem, zakaj so nemiri v teh državah. Pogosto se Sirijci in Afganistanci ne razumejo, je pa težko to posploševati, ker ni vedno v vseh primerih tako.

6. Kakšne so njihova znanja in veščine? Nekaj sva na to temu sicer že omenila.

Stereotipno velja, da niso preveč izobraženi. Mogoče po večini res, med njimi pa je veliko tistih, ki so univerzitetno ali višje izobraženi s številnimi znanji. Slednji se sicer običajno tudi lažje znajdejo pri zaposlovanju. So tudi določeni ljudje, ki trdijo, da so končali univerzitetno izobrazbo, tega pa ne morejo dokazati. Pri beguncih je pogosto to zelo problem, ker še vedno nimamo nekega sistema ocenjevanja znanj in preverjanja. Upal bi si trditi, da se skozi stike vidi, da imajo določena znanja in da so dejansko končali izobrazbo. Spomnim se fanta, ki se je na vse mogoče načine trudil, da bi mu priznali končano izobrazbo, ni imel pa seveda nobenih dokazil. Potem je šel delat nacionalno poklicno kvalifikacijo za peka. Seveda pa potem ni mogel niti pristopiti k izpitu, ker ni imel dokazil o dokončanju osnovne šole. Pogosto svojih dokumentov ne morejo dobiti, zaradi različnih razlogov. Dokazovanje predhodnih kvalifikacij v primeru beguncev je spet problem in je sistem, ki še ni dodelan in ga je potrebno poenotiti. Tisti, ki imajo formalna dokazila gredo preko sistema ENIC-NARIC, kjer se to preverja. Vse ostalo pa je precej individualno in ni enotnega sistema.

7. Kakšna so dela, ki jih opravljajo?

Zelo različno. V zadnjih dveh, treh letih, ko je bila tu t.i. migrantska kriza, je zelo veliko teh, ki so bili prevajalci. Nekateri delajo na projektih, nekateri sodelujejo s policijo. Zelo so iskani tisti, ki znajo jezike, kot so paštu, urdu, farsi, tigrinski jezik. Slednji je zelo zaželen, ker še nimamo prevajalca za ta jezik. Je pa tu nekaj ljudi iz Eritreje, ki govorijo ta jezik. Na tem jih nekaj dela. Vse ostalo je pa zelo različno. Delajo tudi v gostinstvu ter po lokalih, avtomobilski industriji.

8. Kako bi ocenili sodelovanje med vami, kot nevladnimi organizacijami in vladnimi organizacijami. Ali je sodelovanje uspešno?

Sodelovanje je v redu. Mi, ki delamo v praksi imamo enaka stališča in se dobro med seboj povezujemo. Kar je, je to, da sploh nevladne organizacije bi si želele, da so kakšne stvari bolj sistemsko zapeljane in da se kakšna stvar hitreje zgodi. Tu je ponavadi kakšno nesoglasje, drugače operativno pa relativno dobro sodelujemo. Način delovanja nevladnih organizacij je tudi takšen, da v glavnem delujemo projektno in ko so kakšni razpisi med seboj tudi konkuriramo. Meni se zdi, da v danih okoliščinah stvari delujejo dobro, ni pa vedno idealno, tudi s sodelovanjem je tako.

9. Ali so begunci na splošno zadovoljni z življenjem v Sloveniji?

Na splošno niso zadovoljni. Preko teh, ki prehajajo preko kvot je sistem takšen, da v Grčiji in Italiji dobijo listo držav, ki jih lahko izberejo. Napisati morajo listo treh prioriternih držav. Do zdaj še nisem naletel, da bi kdorkoli izbral Slovenijo. Večina jih Slovenije niti ne pozna. Ne bom rekel, da so vsi nezadovoljni ampak večina jih precej časa rabi, da posvojijo idejo, da bi živeli v državi kot je Slovenija. Je precej neznana država, manjša država, za njih še vedno vzhodnoevropska država in nimajo vpogleda v to, da bi bila to država, ki bi jim ekonomsko ponudila možnosti za življenje. Zato tudi mnogi na podlagi želja ali na podlagi sorodnikov, ki živijo v drugi državi, ko pridobijo status in lahko prosto potujejo, poskušajo iti kam drugam. Je nekaj primerov, ko so pridobili status in so odšli v Nemčijo ali na Švedsko, kjer so tam ponovno zaprosili za status. S tem pridobijo določene socialne transferje, ki so višji in je za njih že na nivoju lokalne oz. regionalne skupnosti boljše poskrbljeno. Pogosto potem javljajo nazaj, da je tam boljše. Sedaj so pa že tudi takšne zgodbe, da tudi tam ni več tako idealno. Na splošno je situacija takšna, da je precej nezadovoljstva med njimi. Vendar mislim, da to nezadovoljstvo ne odraža ravno realnega stanja v državi. Me njimi je veliko takšnih, ki so še vedno travmatizirani, ki so jim pred očmi pobili družine, veliko fantov, ki so prišli iz Eritreje so bili priča brodolomom v Sredozemlju in pogosto je tudi to vzrok temu, da niso zadovoljni s svojim življenjem. Potrebujemo nekaj časa, da se prilagodijo in realno ocenijo svojo situacijo. Med njimi so pa tudi takšni, ki imajo po nekem času zelo pozitivni odnos do Slovenije. Vidijo, da čeprav ni idealna država, je mogoče ravno zaradi tega, ker je manjša, lažje tudi dostopijo, do institucij in se lažje vključijo v družbo, kot pa v Nemčiji na primer, kjer se zgubiš med množico ljudi. Je pa eden izmed razlogov nezadovoljstva tudi ta, da v Sloveniji nimajo svoje skupnosti. Sploh, če se gleda naš sistem integracije na drugih področjih, kar se tiče nastanitve. V Sloveniji imamo integracijsko hišo v Mariboru in nekaj programov nevladnih organizacij, ki tam delujejo in v Ljubljani. Vsi ostali pa so izolirani. Spomnim, se družine, kjer jim je Odnos našel stanovanje v Domžalah in so bili tam nesrečni, ker so se počutili izolirani. Zato so se potem preselili nazaj v Ljubljano. Lokalno okolje ne da jih ne sprejema, saj je to dvostranski proces, tudi oni se namreč počutijo opazene in se ne želijo integrirati in pristopiti k lokalnemu prebivalstvu, ker se bojijo ipd.

PRILOGA Č: Damjana Smrke Bohte odgovorna za zaposlovanje pri podjetju Revoz

1. Koliko oseb z mednarodno zaščito imate zaposlenih?

V Revozu imamo 14 zaposlenih oseb z mednarodno zaščito, ki smo jih zaposlili s posredovanjem Ministrstva za notranje zadeve, Urada za migracije, konec februarja letos. Od teh so trije ali štirje delavci že odšli, ker sta jim bila vsakodnevna vožnja iz Ljubljane in tudi delo v tovarni prenaporna. Nekaj zaposlenih oseb z mednarodno zaščito se je prijavilo na prosta delovna mesta preko Zavoda za zaposlovanje ali pa so prišli do informacij o tem, da Revoz zaposluje preko nevladnih organizacij in prijateljev. Točnega števila ne vodimo. Vsi pa so zaposleni preko agencij za posredovanje dela, tako kot ostalih 900 novozaposlenih delavcev. Ker so osebe z mednarodno zaščito, imajo pri zaposlovanju enake pravice kot ostali. Zanje smo sicer imeli malo prilagojen sprejemni postopek, se pa trudimo, da jih obravnavamo kot vse ostale zaposlene.

2. Glede prilagojenega sprejemnega postopka mislite na prevajalca oz. da je bil kdo z njimi kot pomoč?

Zaradi lažje organizacije sprejemnega postopka, ki je v Revozu enak za vse kandidate za zaposlitev v proizvodnji, so prišli na prvi del sprejemnega postopka v skupini in v spremstvu osebe, določene s strani Urada za migracije. Najprej je v selekcijskem postopku potrebno narediti preizkus ročnih spretnosti. Preizkus ročnih spretnosti je različen glede na področje dela, ki ga bodo potem opravljali: varjenje, vgradnja različnih delov v avto, lakiranje, nanašanje tesnilne mase..... Preizkus je namenjen tako kandidatu, da spozna delo, kot tudi nam, da ocenimo kandidatovo spretnost za delo. Največ kandidatov smo zaposlili v departma karosernice, kjer gre za malo enostavnejša dela in kjer tudi ni veliko kompleksnejših navodil za delo. Navodila so namreč v slovenskem jeziku, kar bi jim, glede na to, da ga še ne obvladajo, dodatno oteževalo delo. Prav zato, da jim je lažje, smo jih razporedili tako, da sta skupaj vsaj dva, ki si med sabo lahko pomagata. Posebno pozornost smo namenili tudi izboru vodij osnovnih delovnih enot, predvsem glede znanja angleškega jezika in seveda tudi sprejemanja različnosti.

3. Kakšen je njihov spol?

Gre za moške.

4. Kakšen je način njihove zaposlitve (določen/nedoločen čas)? Koliko časa so že zaposleni?

Vsi so zaposleni preko agencij za nedoločen čas tako kot vsi ostali. V Revozu so od februarja letos, ko smo imeli množično zaposlovanje za nočno izmeno.

5. Omenili ste, da so nekateri od njih odnehali z delom, ker jim je bila vožnja iz Ljubljane prenaporna?

Da, vendar to ni problem samo za njih, prav tako ni prevoz edini problem. Revoz je eno redkih podjetij, ki ima organiziran avtobusni prevoz iz vseh večjih krajev jugovzhodne Slovenije in tudi iz Ljubljane. S tem kot zaposlovalec marsikomu olajšamo prihod na delo, poleg tega pa tudi poskrbimo, da so vsi pravočasno in varno na delovnih mestih ter seveda po koncu dela tudi doma. Intenzivnost in narava dela v tovarni ne dopušča večjih individualnih odstopanj v smislu odsotnosti, zamujanja, nepredvidenih odmorov Čas odmorov in malice je določen, zagon in ustavitev traku sta določena. V tovarni ne kadimo. Vse to marsikomu ne ustreza.

6. V kateri izmeni jih največ dela? Nočni ali dnevni izmeni?

V glavnem so se odločili za nočno delo. Mislim, da se dva vozita tudi podnevi. Prevoz, kot sem omenila, imajo iz Ljubljane, tako za dnevno kot tudi nočno delo. Za to jim ni treba skrbeti, je pa to svojevrsten napor. Iz Ljubljane morajo ob pol devetih zvečer, da ob desetih lahko pričnejo z delom.

7. Ste z njihovo zaposlitvijo pridobili kakšne ugodnosti?

Ne.

8. Kaj pa ponudbo za sodelovanje s strani države?

Da, zelo dobro sodelujemo z Zavodom za zaposlovanje in ostalimi. Odprti smo za vse.

9. Ste jim omogočili usposabljanje na delovnem mestu?

Seveda, tako kot vsem. Predvidenih imamo 21 delovnih dni usposabljanja na delovnem mestu. To je čas, po katerem naj bi vsi obvladali svoje delo. Nekateri osvojijo delovne operacije prej, drugi malo kasneje.

10. So motivirani za delo pri vas?

Da, zelo so motivirani za delo.

11. Ali imajo znanje in veščine za delo, ki ga opravljajo?

Imajo, tu gre za bolj enostavna dela. Pogoj je ročna spretnost in dokončana osnovna šola. Nekateri imajo bistveno višjo izobrazbo in zaposlitev tu vidijo kot vstop v delovno okolje in integracijsko priložnost.

12. Že prej ste omenili, da je raven njihove komunikacije slabša, ste pri tem zaznali težave pri sporazumevanju z nadrejenimi?

Ne, izbirali smo nadrejene, ki znajo angleško in imajo primeren odnos do raznolikosti in so tolerantni. Organiziramo tudi tečaj slovenskega jezika, ki pa se ga večinoma udeležujejo zaposleni iz Bosne in Hercegovine. Na začetku je bil interes velik, ker pa je potrebno priti dve uri preden pričneš z delom, lahko to (z organizacijskega vidika) predstavlja problem.

13. Kakšni so njihovi odnosi med ostalimi sodelavci?

Kolikor nam je znano, ni odstopanj od običajnih odnosov med sodelavci. V kadrovski službi imamo odprta vrata za vsakogar in želimo vedeti za probleme, ki bi jih lahko imeli naši zaposleni. Če le moremo, pomagamo in pri tem ne delamo razlik. Medsebojno spoštovanje je pogoj za skupno delo in življenje.

14. Torej niste opazili dejanja, ki bi nakazovala na diskriminacijo med zaposlenimi?

Nič več, kot sicer v Sloveniji. Diskriminacija je večplastna in jo v vsakodnevem življenju vsi občutimo. V Revozu si je ne smemo »privoščiti«, ker imamo v tovarni »ves svet«: moške, ženske, Slovence, Hrvate, Srbe, Francoze, Turke, Irance, Iračane, Sirce, Pakistance, religiozno in jezikovno raznolike zaposlene.

15. Ali menite, da obstajajo ovire pri delodajaku, da bi zaposlil begunca?

Ne vem, predsodki mogoče. Jezik je tudi lahko problem, če gre za kakšna posebna dela. V Revozu je med proizvodnimi deli to lahko delo na montaži avtomobila. Vendar se za vse lahko najde rešitev, če je volja: dva kandidata, ki sta odlično govorila angleško smo zaposlili v delovno enoto na montaži, kjer sta bila lahko skupaj, da jima je bilo lažje in kjer je tudi vodja govoril angleško.

16. Katere so po vašem mnenju prednosti za zaposlitev begunca?

Meni osebno je to nedvomna prednost, ker dobiš vpogled v njihov način življenja, njihove navade, njihov način razmišljanja. S spoznavanjem drugačnosti bogatiš. V Revozu je v karosernici že 10 let zaposlen kot varilec gospod iz Liberije. Vsak dan se vozi iz Ljubljane. V

tem času je bil dvakrat na nekajmesečni misiji v Renaultovem tehničnem centru, kamor Revoz pošilja najboljše zaposlene.

17. Ali je možno napredovanje?

V Revozu lahko napreduje vsak, ki ima določeno stopnjo izobrazbe in odkrit potencial za prosta dela. Vsakdo se lahko prijavi na interne razpise. Vendar zaenkrat še nismo imeli kandidata iz vrst, ki so predmet tega pogovora.

18. Zahvaljujem se vam za odgovore. Bi želeli še kaj dodati?

Vse zgoraj omenjeno se dogaja v obdobju množičnega zaposlovanja zaradi povečane proizvodnje avtomobilov. V Revozu trenutno delamo 3 avtomobile: Twinga, Clia in štirisedežni Smart. Vse na enem traku, kar predstavlja visoko zahtevnost in intenzivnost dela za delavce. Vsak avto ima svoje značilnosti, svoje število delov, ki jih mora delavec v omejenem intervalu, ko je avto pred njim, vgraditi. V zadnjem letu smo zaposlili čez 1400 ljudi, kar je ogromen zalogaj, glede na to, da na trgu dela ni ljudi, ki bi bili motivirani in primerni za delo v avtomobilski industriji. V tem kontekstu smo se zaposlovanja lotili brez predsodkov in geografsko zelo široko. Delavce vozimo iz Karlovca, iz Zagreba, iz Bosne, iz jugovzhodne Slovenije, Trbovelj, Litije, Hrastnika.... Res smo naredili zelo veliko dela na tem področju in brez pomoči Zavoda za zaposlovanje in vseh ostalih deležnikov, nam ne bi uspelo. Priložnost smo dali vsakemu. Pomembno je samo spoštovanje pravil, ki veljajo v velikih sistemih, da ti lahko delujejo. Sicer pa: kdorkoli želi delati z nami je dobrodošel.

PRILOGA D: Vzorec ankete o zaposlovanju beguncev na trgu dela
Anketa o zaposlovanju beguncev na trgu dela v Sloveniji
(Survey about the employment of refugees on the labor market in Slovenia)

Spoštovani,

moje ime je Nives Turk in sem študentka podiplomskega programa 2. stopnje Sociologija - Upravljanje organizacij, človeških virov in znanja na Fakulteti za družbene vede. V okviru pisanja magistrskega dela z naslovom Zaposlovanje beguncev na trgu dela v Sloveniji, želim s pomočjo ankete raziskati proces vaše integracije ter analizirati težave s katerimi se soočate, še posebno pri iskanju zaposlitve.

Zato vas prijazno prosim za sodelovanje. Vprašalnik je popolnoma anonimen, vse pridobljene informacije pa bom uporabila izključno za namen pisanja magistrskega dela.

Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem,
Nives Turk

Dear Sir/Madam,

my name is Nives Turk and I am a student of program Sociology - Management of Organizations, Human Resources and Knowledge at the Faculty of Social Sciences. In my master's thesis I write about the employment of refugees on the labor market in Slovenia. The aim of the survey is to explore the process of your integration and to analyze problems you may come across while searching for a job.

I kindly ask you to cooperate. The survey is completely anonymous and all the information will be used exclusively for the purpose of my master's thesis.

Thank you very much for your cooperation,
Nives Turk

Please tick to select.

1. Spol / Gender

Moški (Male) Ženska (Female)

2. Starost / Age

18-25 years 36-45 years
 26-35 years 46 in več (46 or more years)

3. Izobrazba / Education

- nedokončana osnovna šola (unfinished elementary school)
- dokončana osnovna šola (completed elementary school)
- dokončana srednja šola (completed secondary school)
- fakultetna izobrazba (faculty education)
- doktorat znanosti (doctorate of science)

4. Iz katere države prihajate? (From which country do you come from?)

5. Kakšen je bil vzrok za odhod iz domovine? (What was the reason for leaving your homeland?)

6. Katero delo ste opravljali v domovini? Kakšen poklic ste imeli? Koliko časa ste delali, preden ste zapustili svojo domovino? (What kind of job did you have in your homeland? What was your profession? How long have you been working before you left your home?)

7. Koliko časa že živite v Sloveniji? (How long do you live in Slovenia?)

8. Zakaj ste se odločili za življenje v Sloveniji? (Why did you decide to live in Slovenia?)

9. S kakšnimi težavami se soočate v novem okolju? (What kind of problems are you facing with in the new environment?)

10. Kako se prilagajate novemu okolju? (How are you adapting to the new environment?)

11. Se počutite sprejetega v družbi? (Do you feel accepted in society?)

DA (YES)

NE (NO)

Če ste odgovorili z NE: Zakaj se ne počutite sprejetega v družbi? (If your answer is NO: Why don't you feel accepted in society?)

12. Kakšne so možnosti za dodatno izobraževanje v Sloveniji? (What options for further education do you have in Slovenia?)

13. Ali imate zaposlitve? (Do you have a job?)

DA (YES) NE (NO)

Če ste odgovorili z DA (If your answer is YES):

Kakšen je način vaše zaposlitve? (What kind of employment do you have?)

določen (temporary work)

nedoločen čas (permanent work)

priložnostno delo (occasional work)

Kako dolgo ste zaposleni? (How long have you been employed?) _____

Ste zadovoljni z delom, ki ga opravljate? (Are you satisfied with the work you do?)

DA (YES) NE (NO)

Ste zadovoljni s plačo? (Are you satisfied with the salary?)

DA (YES) NE (NO)

Imate dober odnos s sodelavci? (Do you have a good relationship with your co-workers?)

DA (YES) NE (NO)

Vas podjetje ceni glede na opravljeno delo? (Does your company appreciate your work?)

DA (YES) NE (NO)

Imate kakšne težave pri opravljanju dela? (Do you have any difficulties with the work?)

DA (YES) NE (NO)

14. Kakšne težave imate pri iskanju zaposlitve? (What kind of problems do you have with finding a job?)

15. Kakšno delo iščete? (What kind of work are you looking for?)

16. Kje pridobite informacije, da lažje najdete delo? (Where do you get the information about available jobs?)

17. Kako vam pri iskanju zaposlitve pomagajo vladne institucije? (How do government institutions help you find a job?)

18. Kako vam pri iskanju zaposlitve pomagajo nevladne organizacije? (How do non-government institutions help you find a job?)

19. Katere so ovire, ki vam onemogočajo hitrejšo prilagoditev okolju? (Which barriers make it difficult for you to adapt to the environment?)

20. Kako vaš položaj vpliva na vašo socialno varnost? (How does your situation or position affects your social security?)
